

GÖNÜLDEN ESİNLER

İRFAN SOFRASI

- ER RAHMÂN -

FES EL BİHİ HABİRA

"Rahman-ı haberi olandan sor"

NECDET ARDIÇ
TASAVVUF SERİSİ - 9

GELDİM...

Ben ben dedim bu güne kadar,
Hayal benliğin neye yarar,
Haydi yeter karar ver karar,
Benliğini atmaya geldim.

Gaflet oyalıyor gün be gün,
Ne yaparsan senindir bu gün,
Dün geçti yine çok hızlı dün,
Perdeni açmaya geldim.

Adem'i bil önce adından,
Neler ulaşır bak katından,
Dini haberleri batından,
Sırr'ı Ademi açmaya geldim.

İbrahimi anla sözünden,
Nasıl da yalvardı özünden,
Tevhid bak onun gözünden,
Ka'be'ni yeniden kurmaya geldim.

Tûr'da Musaya ulaştınsa,
Muhabbet nuruna bulaştınsa,
Kızıl denizi bu gün aştınsa,
Vadii eyemen'de buluşmaya geldim.

Rabbine döndür de yüzünü,
Görmek için kendi özünü,
Kaçırmadan vuslat gününü,
İrcii'ye davete geldim.

Aç da gönlünü Hak'tan yana,
Ne lütuflar olur bak sana,
Kalmayasın sakın ha sona,
Ve nefahtü'den vermeye geldim

Nefs-i Meryemden Ruh'u İsa'yı,
Meydana getir bu harikayı,
Tabir eyle şu ru'yayı,
Fenafillah-ı yaşatmaya geldim.

Muhammedî olmak istersen,
Ne olur biraz gayret göstersen,
Aç gönlünü hemen dilersen,
Nur-u Muhammediden çoşup
taşmaya geldim.

Bu aleme bakıp deriden,
Oynat kendini yerinden,
Dönemezsin bak şef erinden,
Semme vechullahı açmaya geldim.

Mükerrem kıldı seni de Hak,
Tanı kendini, ayağa kalk,
Nasıl mübareksin bak da bak,
Tac-ı Kerremna'yı takmaya geldim.

Toplandı huzurda aşıklar,
Ne sırlar açtılar ne sırlar,
Nepsi dostlarım buldular,
Uşşaki dilden ifşaya geldim.

Necdeti dinle biraz hafiften,
Ne sırlar gelir sana garibden,
Hakk'ın armagını bu gaip'den,
Terzi Babadan seyrane geldim.

Necdet Ardiç
Terzi Baba
211311999

ÖNSÖZ

Rahman Süresi: Adını birinci ayetini oluşturan Allah Teala'nın isimlerinden olan “**Er-Rahman**” kelimesinden ve ifade ettiği manadan almıştır.

Cabir (r.a)'tan; Efendimiz (S.A.V) buyurdular ki:

[“Rasülü Ekrem, Rahman Süresini başından sonuna kadar **cinlere** okumuştur. Onlar da kemal-i edep ve huşu ile dinlemişlerdir. Ben onlara Rahman Suresini okurken, mealen;

“**Ey insanlar ve cinler! Öyleyken Rabbimsin nimetlerinden hangisin! yalanlarsınız?**” ayetine geldiğimde onlar;

“**Ey Rabbimiz. senin nimetlerinden hiçbir şeyi inkar edip nankörlük etmeyiz., ancak sana hamd ederiz.**” cümlesini sizlerden daha güzel bir biçimde söylüyorlardı.] (*Ed-Dürrü'l-Muhtar. 7/690*)

Ayrıca Er-Rahman Süresinde, Beyhekî'nin Hz. Ali kerremallahü vecheh ve radiyallahü anh'a dayandırdığı bir hadiste buna “**Arusül Kur'an**” (Kur'an'ın gelini) namı dahi verilmiştir. (*Hak Dini Kur'an Dili. Elmalılı Hamdı Yazır. Cilt.7, S.4658*)

[Sayın okuyucum; Cenab-ı Hak “**Esma'ül Hüсна**”dan” (güzel isimlerinden) biri olan “**Er-Rahman**” ismine başlı başına bir sure düzenleyip ifade ettiği manayı en geniş şekilde bizlere açıklamıştır. Biz de bu derin manaları az daha açıklamaya çalışarak sizlere yeni ufuklar açmaya çalıştık.

İnşallah okuma gayretini göstererek sonuna kadar okuyabildiğinizde, hayata bakışınızın ve değer yargılarınızın müspet yönde değiştiğini görebileceksiniz.

Bilindiği gibi dinimizin bir **zahir** (dış), bir de **batın** (iç) yönü vardır. Genelde tatbik ettiğimiz dini faaliyetler zahir manaları itibariyle kullanılmaktadır. Bu yüzden de sınırlı bir sahaya sığdırılmaktadırlar.

Oysa İslam, “**Mertebe-i Muahammediyye**” ile kemale ermiş ve bütün mükemmelliği ile hayat sahnesinde yerini almıştır. Ne yazıkki sadece madde mertebesinde tatbik edilmeye çalışılan İslam dini dar bir çerçeveye içerisinde sıkışıp kalmaktadır.

İslama ve Hz. Rasülüllah (S.A.V) Efendimize yapacağımız en büyük güzellik ve yardım, o muazzam sistemi, kendine yaraşır en geniş şekilde anlamaya çalışarak, fiilî yaptırımların ötesinde, fikrî ve idraki genişleme ve gelişmeyi sağlayarak tatbik etmeye çalışmamız olacaktır.

Sevgili okuyucum, bu kitabın oluşumunun her aşamasında emeği ve hizmeti geçen kişileri saygı ile yadet, geçmişlerine hayır dua et. Allah (c.c) gönlünde feyz kapıları açsın.

İlahi, bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı evvela Hz. Muhammed (S.A.V) Efendimizin ve bu günlere kadar gelen silsile-i Âli'nin ruhlarına hediye eyledim kabul eyle ya Rabbi. Amin.

Necdet ARDIÇ Terzi Baba TEKİRDAĞ **BİRİNCİ BÖLÜM**

الرَّحْمٰنُ ER-RAHMAN SÜRESİ'NİN MEAL VE YORUMU

الرَّحْمَنُ “er-rahman” suresi

Kur’an-ı Kerîm’in 55’inci süresi olup, 78 ayettir. Mekke devrinde nazil olmuştur.

Rahman kelimesini çok kullanıyoruz. Gerçek haliyle rahmet olmakla birlikte, geniş manada özel haliyle neler ifade ediyor, neler demek istiyor, onları anlamaya çalışacağız inşaallah.

euzübillahimineşşeytanirraciyim

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

bismillahirrahmanirrahiymi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Kur’anı Kerîym *Rahman Suresi 55. sure 1-6 ayetleri*

﴿١﴾ الرَّحْمَنُ ﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٥﴾ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٦﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ

“er rahmanü (1) allemel kur’ane (2) halekal insane (3)

allemehül beyane (4) eşşemsü vel kamerü bihusbanin (5)

vennecmü veşşecerü yescüdanî (6)

“Rahman (1) kur’an’ı allem/muallim, öğretti. (2) insanı halketti, (3)

beyanı/konuşmayı ona/kendisine allem/öğretti. (4)

şems/güneş ve kamer/ay (hareketleri) hesap ile/a göredir. (5)

necm/kaynaklanan, yıldız, bitkiler ve şecer/ağaçlar sucud/secde ederler (6)

“Rahman olan Allah Kur’an’ı öğretti. İnsanı halketti, ona konuşmayı öğretti. Güneş ve ayın hareketleri bir hesaba göredir. Bitkiler ve ağaçlar O’nun buyruğuna boyun eğerler.

Bu ayetlere tekrar dönmek üzere, birkaç **Rahman** isminin geçtiği yerlere de kısaca bakalım.

Daha sonra da “Kur’an-ı Kerim”de geçen **Rahman** ayetlerini kendi bünyeleri içersinde incelemeye çalışacağız.

Hepimizin bildiği gibi, her zaman okunan

“Besmele-i Şerife”de de, “Fatihayı Şerife”de de “Rahman” ismi vardır.

Kur’anı Kerîym *Taha Suresi 20. sure 5. ayet*

﴿٥﴾ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

“er rahmanü alel arşisteva”

“Rahman arş üzerine istiva etti”
“Rahman arşı istiva etti (yani yüceltti, yükseltti).”

Kur’anı Kerim Mülk Suresi 67. sure 3. ayet

مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَافُوتٍ

ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin

“rahmanın halkettiğinde tefavüt/bozukluk/noksanlıktan era/göremezsiz”

“Rahmanın halkettiğinde bir bozukluk, noksanlık göremezsiz.”

Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 18. ayet

﴿١٨﴾ قَالَتْ أَنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِن كُنْتَ تَقِيًّا

“kale inniy e’uzü birrahmani minke in künte tekıyyen”

“inniy/kesin ben eğer takva/sakınan isen, senden Rahman ile (na) istiaze/sığınırım dedi,”.

“(Meryem) eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen, senden Rahman’a sığınırım dedi,”.

Kur’anı Kerim Al-i imran Suresi 3. sure 49. ayet

فَأَنْفُخُ فِيهِ

“feenfühu fiyhi”

“bu halde fiyhi/içine (hu/kendisi hakkında) nefh/üflerim”...

(İsa Çamurdan Bir kuş sureti yapıp) “içine üfliyeceğim”...

(Meryeme üflenen ve kuşa üflenen aslında “Nefes-i Rahmani”dir.)

Ben sizin için çamurdan kuş şekli gibi birşey icat ederim, sonra ona üfürürüm,

Kur’anı Kerim Haşr Suresi 59. sure 22. ayet

﴿٢٢﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

hüvallahüllezıy la ilahe illa hüve

alimül ğaybi veşşhadeti hüverrahmanürrahıymü

“hüve/O Allah zat ki, la ilahe illa hüve/kendisinden başka ilah olmayan

gaybi/görölmeyeni ve şhadeti/görölüneni de alim/bilen,

hüve/O Rahman Rahimdir.

“O göröleni de görölmeyeni de bilen, kendisinden başka ilah olmayan Allah’tır. O Rahman ve Rahimdir.”

Kur’anı Kerim Furkan Suresi 25. sure 59. ayet

الرَّحْمَنُ فَسُئِلَ بِهِ خَبِيرًا

errahmanü fes’el bihî habiyren

“Rahman ki, bu halde bihî/onun ile haberdar (ona haberi olana) sual/soru

et”

“Rahman’ı haberi olan birisinden sor”

Bu Ayeti Kerimede **“fes’el”** (sual et, sor veya araştır) ifadesi çok dikkat çekicidir. Biz de bu kelimenin manasını imkan dahilinde araştırmaya ve anlamaya çalışacağız.

Rahman (lügat manası): **“Dünyada her canlıya (mümin, kafir ayırt etmeksizin), herkese merhamet eden, rızkını veren Allah”** diye geçer.

Rahman: **“Esmâül Hüsna”** (Allah’ın güzel isimleri) sıralamasında, başlardadır.

Rahman: Mertebeler itibariyle,

“A’maiyyet”,

“Ahadiyyet”,

“Uluhiyyet” ve

“Vahidiyyet”ten sonra gelen mertebenin adıdır.

Rahmaniyyet: **İsimlerin ve Sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden** ibarettir, diye izah olunmuştur.

Hadis-i Kudsîde;

“Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbibtü en uğrafe fe halaktül halka li uğrafe bihi.”

“mahfiyyen/gizli kenzen/hazine idim,

bu halde en uğraf/irfan olunmamı ahbebtu/hub, muhabbet ettim

bu halde bihi/o ile (bu) uğraf/irfan olunma için halkı ettim.”

“Ben gizli bir hazine idim, bilinmekliğimi arzu ettim ve bu halkı halkettim.”

(Kendi varlığım şühud zevki ile müşahede etmek istemesi)

Eshab-ı Kiramdan, Ebu Rezin El Ukayli (R.A) Rasülüllah (S.A.V.) Efendimizden:

Eyne kane Rabbina kable en yehlûkal halka?

(Rabbımız, bu alemleri halketmezden evvel neredeydi?) diye sordu.

Onlar da cevaben

(Kane fil a’mâi ma fevkahe hevau ve ma tahteha hevae).

(Altında ve üstünde hava olmayan bir a’mada idi)

Hadis-i şerifte:

İnnî li-ecide ye’tini rîh-errahman min kablil yemeni.

“Rahmanın kokusu (Nefes-i Rahman) bana yemen yönünden gelmektedir.”

Yukarıda bahsedilen oluşumları idrak ve müşahede eden varlıklar olmasa, yani bunları anlayanlar olmasa hepsi yok hükmünde olacaklar idi. İşte bu yüzden, idrak ve müşahede sahibi olan **Halife** (İnsan) zuhura geldi.

Kur’anı Kerim Zariyat Suresi 51. sure 56. ayet-i kerimede:

﴿٥٦﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

ve ma halaknel cinne vel inse illa liy’abüduni

“ve illa/ancak, istisna bana ibadet/kulluk etsinler için/diye cinleri ve insanları halkettim.”

“*Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye halkettim.*”
buyurulmuştur.

İrfan ehli ayet-i kerimede geçen

“**liy’abüduni**” kelimesini;

“**liya’rufün**” “**Beni bilsinler**” (batınî manası itibariyle) şekliyle de ifade etmişlerdir.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız yukandaki ifadelerden, zahir ve batın bütün alemlerin ve idrakli, anlayışlı, şuurlu varlıkların zuhura getirilmeleri, Cenab-ı Hakk’ın kendisinin bilinmesi, tanınması ve idrak edilmesi için olduğunu anlamaktayız.

İnsanoğlu, bu seyrine **Adem** (a.s) ile başlayıp **Muhammed** (a.s) ile tamamlamıştır.

Ancak günümüzde bu hakikate mazhar pek az irfan ehli kalmıştır. Diğerleri tam tersine, insanoğlu bugün içinde bulunduğu delalete tarihinin hiç bir devrinde düşmemiştir.

Allah’ın (c.c) Zafî isimlerinden ve bu sureye de isim olmuş olan **Rahman** kelimesinin ve mertebesinin içinde bulunan ince manaları anlamaya çalışarak, şuhud zevki ile müşahede ederek, Allah’ı yakıynen tanıma ve bilme yolunda epey mesafe kat cdeceğimizi ummaktayım. Gayret bizden, lütuf O’ndandır.

Az yukarıda belirtilen hadis-i şerifte;

“**Leecede nefesirrahmani min kablel yemeni**”

“**Rahman nefesini Yemen kable/cihetinden elbette eced/vücut ediyorum.**”

“**Ben nefes-i Rahmanı Yemen cihetinden duyuyorum.**”

Bu hadis-i şerifte ifade edilen mana; zahir itibariyle bakıldığında,

“**Yemen illerinde Veysel Karani için**”

“**Ben onun kokusunu Yemenden alıyorum**” şekliyle ifade edilmiştir.

Batın manası itibariyle de şöyle ifade edilebilir:

Vücûd, “**Akl-ı Küll**”ün sağ tarafı;

imkan ise “**Akl-ı Küll**”ün sol tarafıdır.

Adem, “**Akl-ı küll**”ün sureti ve

Havva “**Nefs-i Küll**”ün suretidir, ki “**Akl-ı küll**”ün gölgesinden meydana geldi.

Bu muhtelif alemlerin doğuşu,

“**Akl-ı Küll**” ile “**Nefs-i Küll**”ün izdivaçlarından meydana gelmiştir.

Kur’anı Kerim *Meryem Suresi 19. sure 52. ayet-i kerimede*: Ayet-i kerimede:

﴿٥٢﴾ وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا

“ve nadeynahü min canibitturil eymeni ve karrebnahü neciyyen”

“ve Tur’un eymen/sağ canib/yanından Ona/kendisine nida/seslenmiş

ve neciyy/gizlice söyleşi, münacaat, konuşma olarak onu/kendisini
karreb/yaklaştırmıştık.

“**Ona Tür’un sağ yanından seslenmiş ve konuşmak için onu yaklaştırmıştık.**”

Kısaca ifade etmek istersek;

burada belirtilen **Tür’un** (Tur Dağının) sağ tarafından sesleniş,

“**Akl-ı Küll**”ün “**Akl-ı cüz**”e zat mertebesi itibariyle sesleniştir.

Seyr-i sülük: Hak yolcusunun “**Museviyet mertebesi**” itibariyle, kendi nefis dağında ulaşması lazım gelen **Eymen** (sağ) tarafındaki Vadidir.

Varlığı bir çember olarak düşünelim.

Bunu ortasından böldüğümüz zaman

- yarısı “**Akl-ı Kül**”,
- yansı “**Nefs-i Kül**”dür **(1)*

*(1) Bu hususta “Mübarek Geceler ve Bayramlar” isimli kitabımızın “Mi’rac” bölümünün ikinci kısmında daha geniş izahat vardır.

Diğer bir ifade ile;

- yarısı **vacib** ve
- yarısı da **mümkün**attır.

Vacib, kadım olan ezeli varlık;

mümkün ise sonradan meydana gelen,

imkan dahilinde olan (mümkinat) varlık alemidir.

İşte burada “**Yemen**”den maksat;

bu mevcudatın “**Akl-ı Kül**” (sağ) tarafıdır,

“**Nefs-i Kül**” (sol) tarafıdır.

Efendimizin “**Yemen’den Rahmanın kokusunu alıyorum**,” demesi;

“**Akl-ı kül**”den (sağ taraftan), “**Zat-ı Ulühiyet**”ten “**Nefes-i Rahmani**” duyuyorum, demesidir.

Sağ tarafın mensupları “**Hakikat-i Munhammedî**” uygulayıcıları;

sol taraf mensupları ise, **vehim** ve **hayal** uygulayıcılarıdır.

Bu hakikat içersinde sağ mensupları, **sağ el** ile yemeklerini yerler.

Vehim ve **hayal** mensubu batılılar ise, buldukları halleri icabı (güya medeniyet ifadesi diye) **sol el** ile yemek yemektedirler.

Gerçekte sağ el, **giriş**;

sol el ise, **çıkış** için kullanılır.

Yapılmış olunan hareketler mensuplarının mertebelerim açık olarak meydana koymaktadır.

Musa (a.s) mucizatından olan “**yed-i beyza**” (beyaz el) mucizesini yeri gelmişken kısaca anlamaya çalışalım.

Kuran-ı Kerim *A’raf suresi 7. sure 108. ayetinde*, bu hadiseyi şöyle beyan etmektedir.

﴿١٠٨﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَادَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّظِيرِينَ

ve neze’a yedehü feiza hiye beydaü li’n nazıriyne

“ve yedehü/kendisinin yed/elini neze’a/çekip çıkardı

bu halde en nazır/bakanlar için hiye/o o vakit ki beyda/bem beyazdı”

(oldugunu gördüler.)

“Elini çıkardı bakanlar bem beyaz, oldugunu gördüler.”

Ve elini -cebinden- çıkardı, o hemen bakanlar için bembeyaz -bir nur- kesildi

Burada **hangi elin** çıkarıldığı belirtilmemekle beraber; **sol el** olduğunda şüphe yoktur.

Çünkü “**Nefsi Kül**” nurunu, “**Akl-ı Kül**”den almaktadır. Başka bir ifade ile “**Hakikat-i**

Muhammedi”den almaktadır.

Gerçek böyle olduğundan, Musa (a.s) vücudunun sol tarafında olan **sol elini sağ tarafı olan “Akl-ı Kül”**’ünün içine sokması; **“Akl-ı Kül”den nurunu alması demektir.**

İşte oradan aldığı nur ile nurlanmasıyla dışarıya çıkardığında elinin parlak olması, **“Hakikat-i Muhammedi”** nuruyla aydınlanması demektir.

İnsanın elinin aydınlanmasından sonra; **aklının** da aydınlanması gerekmektedir, ki bu da **“Hakikat-i Muhammedi”**ye, **“Akl-ı kül”**e ulaşmakla mümkün olabilmektedir.

“Kur’an, Cemî esma ve sifata cami olan zattır. Şu taayyünat ki, Zat-ı Ulühiyetin varlığında hayalat ve rü’yadan ibarettir.” *(2)

*(2) A. Avni Konuk Fususu’l Hikem şerhi

“Kur’an” dediğimiz zaman;

Kelam-ı Kadîm Cenab-ı Hakk’ın kelamını, kıraat edilen (okunan) kitabını anlıyoruz. Bu ifade geneldir.

Öz ifadesi ise yukarıda belirtilen **“cemi esma ve sifata cami olan zattır”** ifadesiyle belirtilen hakikati çok iyi düşünmemiz gerekmektedir.

“Şu taayyünat ki (yani bu varlıklar ki), Zat-ı Uluhiyetin varlığında hayal ve rü’yadan ibarettir.”

Gerçekten gördüğümüz bütün bu varlıklar, **“İlahi Zat”**ın varlığında hayal ve rü’yadır; ve bizim yaşadığımız şu hayat da, hakikaten rü’ya hayatıdır.

Hz. Rasülüllah bir başka hadis-i şeriflerinde:

“ennasu neyamu feiza mate entebihe” buyurmuşlardır.

Yani **“insanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanacaklardır”** diye ifade edilmiştir.

Yalnız buradaki **ölüm**, zannettiğimiz gibi fiziksel ölüm değildir.

Fiziksel ölümle ölmek yani zaruri ölümle ölmek, bir başka hayal alemine yani “hayali kabire” geçmektir.

Burada bahsedilen ölüm, **“ölüm-ü ihtiyari”**dir. Kişi ne zaman ki kendi nefsinden isteyerek ölecek ve kendi varlığının hakikatini idrak edecek ki, ancak o zaman rü’yadan uyanmış olabilecektir.

İşte bu dünyada rü’yadan uyanıp gerçek aleme geçebilen çok az kimse vardır.

Her birerlerimiz rü’ya aleminde, bir başka ifade ile, hayal aleminde yaşamaktayız.

İnşallah Cenab-ı Hak gözümüzün kalın perdesini vaktiyle açar da, kabre girmeden evvel gerçek aleme girebiliriz.

Zaman zaman sizlere Abdülkerim Ciyli’nin “İnsan-ı Kamil”inden ve Muhyiddin Arabi’nin “Füsüs’ül Hikem”inden **“Rahman”**la ilgili bazı bölümleri de aktarmaya çalışacağım.

(55/1) **الرَّحْمَنُ** Er-rahman

Cenab-ı Hakk’ın bu süre-i şerifeye **“Rahman”** ismiyle başlaması çok büyük ifadeler

taşımaktadır.

“**Rahman**”ın ne olduğunu bilemedikten sonra bu sürenin özünü ve hakikatlerin! anlamamız mümkün olamayacaktır.

Her surenin “şeriat”,
“tarikât”,
“hakikat”,
“marifet” mertebelerinden izah ve yaşantıları vardır.

Bu süre-i şerifin de yeri geldikçe bu mertebelerden izahına çalışacağız.

Kur’anı Kerim *Furkan Suresi 25. sure 59. ayet*

الرَّحْمٰنُ فَسْئَلٌ بِهٖ خَبِيْرًا

errahmanü fes’el bihî habiyren

“Rahman ki, bu halde bihî/onun ile haberdar (ona haberi olana) **sual/soru**
et”

“**Rahman’ı haberi olan birisinden sor**”

الرَّحْمٰنُ “Rahman”ı harfleri itibariyle incelediğimizde,

(ر)	“rı/ra”	Rahmaniyet
(ح)	“ha”	hayat
(م)	“mim”	“Hakikat-i Muhammedi”
(ن)	“nun”	“kudret nuru”, olduğunu

anlamamız zor olmayacaktır.

Rahman; “Nefes-i Rahman”ı hayata çevirip,

“**Hakikat-i Muhammediye**”yi kudret nuru ile ortaya çıkarıp faaliyete geçirmesidir.

الرَّحْمٰنُ

“Rahman” Ebcad hesabı ile incelediğimizde ortaya çıkan sayı **19** olmaktadır. Şöyleki;

(ر)	“rı/ra”	200
(ح)	“ha”	8
(م)	“mim”	40
(ن)	“nun”	<u>50</u> = 298 (2+9+8=19)

Görüldüğü gibi ortaya “**Kur’an-ı Kerim**”in şifresi olan 19 sayısı çıkmaktadır.

Bunun ifadesi ise, **18 bin** alemler bünyesinde toplayan “**İnsan-ı Kamil**”dir. Kendisine Kur’an nazil olan, yani Zatî tecelliye mazhar olan “**Hazret-i İnsan**”dır.

Cenab-ı Hakk “**A’ma**”da iken, yani kendi varlığında, kendi kendinde iken, bu varlıklar daha henüz meydana gelmemiş iken;

bilinmekliğini istediğinden, bir tecelli ederek “**Ahadiyyet**” mertebesine tenezzül ettiğinde **iki vasfı** ortaya çıkıyor.

Bunun bir yönü benliğini yani “**ene**”sini,
bir yönü de **Hüviyetini** yani kimliğini oluşturmuştur.

Buradan da “**Vahidiyyet**”e tenezzül ederek;
“**sıfat-ı subutiyye**”yi yani 7 sıfatını

1. Hayat,
2. İlim,
3. İrade,
4. Kudret,
5. Kelam,
6. Semi,
7. Basar

ve 8’incisi “**mükevvenat**”ı, yani bu alemleri meydana getirmiş olmaktadır.

İşte “**Vahidiyyet**”te “**sıfat-ı subutiyye**”nin ve diğer “zati sıfat”larının ortaya çıkmasıyla
“**Rahmaniyyet**” mertebesi meydana gelmiş olmaktadır.

Rahmaniyyette, bütün varlıklar (daha henüz varlık sahnesine çıkmamış olarak) kendi bilimsel ve birimsel varlıklarını bulmaktadırlar.

Bu mertebe, “**isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelisinden ibarettir**” *(3) diyen zat ne kadar güzel ifade etmiştir.

*(3) *Abdül Kerim Ciyli*

Yani Cenab-ı Hakk’ın **99** esması ve sıfatlarıyla birlikte, bunların gerçek yüzleri ile meydana gelisinden ibarettir.

Kur’anı Kerim *Kamer Suresi 54. sure 50. ayette*

﴿٥٠﴾ وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

ve ma emrūna illa vahidetün kelemhın bil basarı

“ve bizim emrimiz illa/ancak vahid/tek bir tıpkı lemh/(göz) kırpması el basar/göz ile gibi/kadardır (anidir),”

“Bizim emrimiz bir göz kırpması kadar anidir,”

İzahen: Bizim emrimiz olmaz. İlla bir emrimiz olur, yani “**Vahidiyyet**” mertebesinden (birlik mertebesinden) bir emrimiz olur ve o göz açıp kapayınca kadardır.

Bir başka ifade ile bu oluşuma “**Tecelli-i Vahid**” denilmektedir.

Her ne kadar “**Vahidiyyet**” mertebesinden olan bu emir göz açıp kapayınca kadar diye ifade ediliyorsa da, bu izah sadece **zahir** ifadesiyle anlaşılacağı gibi değildir. Faaliyet sahasında bu emirler zamana yayılır.

Küçük bir misal verelim, bir tiyatro veya oyun sahnesinde perdenin açılmasıyla gösteri başlar. Her oyunun kendine göre olan süresi bitince perde iner. Bu oluşum bir göz açıp kapatınca kadardır.

Adem (a. s) ile başlayıp açılan, kıyamete kadar sürecek olan insanlık oyununun perdesi son gününde kapandığında, bu oluşum da bir göz açıp kapanıncaya kadar geçen süre olacaktır. Ef'al mertebesinde zuhura gelen fiiller bizlere göre oldukça uzun olan sürelerdir.

Hadis-i Şerifte:

“etteenni minerrahmani”

yani **“teenni (acele fmeden, ihtiyatlı, akıllı) Rahman’dandır.”**

“el aceleti mineşşeytani”

“acelecilik şeytandır.”

Yüce Allah'ın ilk rahmeti o dur, ki

Onunla bütün aleme **Rahmet** tecellisiyle, onları kendi özünden halk etti.

Yani bu alemde ne kadar varlık varsa, Cenab-ı Hak bunların hepsini kendi özünden halk etti. Dolayısıyla hepsine **Rahmaniyetinden** bir varlık verdi.

Netice itibariyle bu varlıkta Hak'tan gayrı bir varlık yoktur ve olması da mümkün değildir.

“Zat-ı Ulûhiyyet” kemalatını şuhud zevki ile bilmeye muhabbet ettiğinde, muhiyt olduğu sonsuz fezaya zuhur arzusunun ateşiyle **“Nefes-i Rahmani”**sini gönderdi.

Bu nefes neticesinde sonsuz fezada yani kendi latif vücudunda öbek öbek açığa çıkan **“Nefes-i Rahmani”** sonsuz alemlerin hülasasıdır.

Nefis ise, onların **birimselliği**dir.

Ve nefesin şiddetinden hareket hasıl oldu.

İlim ehli bu nefese **“sehab-ı muzi”** yani **“parlak bulut”** tabir ederler.

Bu bulut, zatın kendi zatında, yine kendi zatına kendi zatıyla vaki olan bir tecellidir ve **“nefes-i Rahmani”** zatın aynıdır.

Ebul Hasan Gari Hz. buyuruyor ki:

[Tenzih ederim şu yüce zat-ı alayı ki, nefesini latif kılıp ona **Hak** ismini verdi ve nefesini kesif kılıp ona da **halk** ismini verdi. **Hak** kendi nefesini **Nefes-i Rahmani** ile yasf etti.]

Malum olsun ki, fezada **nefh** edilmiş olan **“Nefes-i Rahmani”** Ulûhiyyetin zahiri olan tabiat üzerine vaki olur. Hem o **“Nefes-i Rahmaniye”**de zahir oldu.

Esmâ-i İlahiyye **“Nefes-i Rahmaniyye”** ile zuhura çıkmazdan evvel **batındaydı**, yani **habs** idiler.

Bu alemler var olmazdan evvel gizli hazineye habs idiler. Yani kendi varlığında gizli habs hükmündeydiler

İşte **“nefes-i Rahmani”** yayıldığı zaman bütün varlıklar varoluş gayelerini meydana çıkarmak için faaliyetlerine başladılar ve kendilerine lazım olan istihkaklarını talep ettiler.

Varlıkların zuhura çıkıp eserlerini sergilemeleri ve istihkaklarını almaları için nefesini nefh etti.

Böylece her varlık kendi aleminde varlıklarını ispat ettiler.

“Nefes-i İlahi”nin marifetini murad eden kimse alemi bilsin. Zira nefsini bilen kimse, alemde zahir olan Rabb'ını bilir.

Kur'anı Kerim Mü'min Suresi 23. sure 14. ayette

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

“fetebarekellahu ahsenül halikiyne”

“bu halde ahseni/en güzeli halk eden Allah teberak/ne yüce, ne mübarektir.”

“En güzeli halk eden Allah ne mübarektir.”

Bu alemleri bu mülkü böylece en güzel şekilde zuhura getiren Allah (c.c) ne güzeldir.

Ey salik, Hak yolunda “**Makam-ı Cem-ül Cem**”e gelip, cümle “**Esmâ-i İlahiye**”nin eser ve ahkamı senden zahir olduğu vakit;

sen, hakikatinle **Hak** ol.
suret ve zahirinle de **halk** ol.

Hakk'ın bütün mertebelerinin ahkamı sende toplanmış olmakla, sen sureti İlahiye üzere bulunman ile bütün halka **Rahman** olursun. Zira “**İnsan-ı Kamil**” zahiri ve batını ile **halka rahmettir**.

S.A.V Efendimiz hakkında, Kur'anı Kerim Enbiya Suresi 21. sure 107. ayette

﴿۱۰۷﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“vema erselnake illa rahmeten lil alemiyne”

“ve illa/ancak alemler için (e) rahmet olarak biz seni ersel/ gönderdik”

“Biz seni ancak alemlere rahmet olası diye gönderdik” buyuruldu.

ve “**İnsan-ı Kamil**” Hakk ile halkı camidir.

Ve halkıyetiyle cemî a'yan ve ekvana, yani bütün alemlere “**Rahman**”dır.

“**İnsan-ı Kamil**” Hakk'la halkı birlemiştir. Yani suret ile manayı, halk ile Hakk'ı birlemiştir.

Aslında bunlar ayrı şeyler de değildir. Ancak genelde hayal aleminde yaşadığımızdan; **hayal** ise varı, yok; yoku, var gösterdiğinden gerçeğin tersini görmekteyiz.

İşte biz tek alem olan bu varlığa, hayali gözle baktığımızdan “**Hakk**” ve “**halk**” diye **ikiye** ayırıyoruz.

İnsan-ı Kamil bu hayal mertebesinden geçipte hakikat mertebesine ulaştığından, Hakk ile halkın ayrı şeyler olmadığını müşahede ettiğinden, tek görüşe ulaşip gerçek tevhid ehli olmuştur.

Rahmaniyyet mertebesine verilen zahiri isim “**Rahman**”dır.

Bu mertebede “**Rahman**” ismi ile bir özellik almasının sebebi, “**Hakk**”a ve “**halk**”a bağlanan bütün mertebeleri **rahmet** kapsamına almasıdır.

Hakk'a bağlanan mertebelerdeki zuhuru ile halka nispet edilen mertebelerde zuhur etmiş olur. Böylece “**Rahman**” bütün mevcudata şamil olan bir rahmet olur.

Rahmaniyetin bu kısa izahından sonra süre-i şerifedeki yolumuza devam edelim.
Kur'anı Kerim *Rahman Suresi 55. sure 1-4 ayetleri*

﴿١﴾ الرَّحْمٰنُ ﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ
﴿٣﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

“er rahmanü (1) allemel kur'ane (2)

halekal insane (3) allemehül beyane (4)

“Rahman (1) kur'an'ı allem/muallim, öğretti. (2)

insanı halketti, (3) beyanı/konuşmayı ona/kendisine allem/öğretti. (4)

“Rahman olan Allah Kur'an'ı öğretti. İnsan-ı halketti, ona konuşmayı öğretti.

Süre-i şerifedeki ifadelerin daha iyi anlaşılabilmesi için muteber tefsirlerin bir çoğunun mevzu ile ilgili bölümlerini buraya dahil etmeyi düşünmüştük, ancak kitabımızın hacmi buna müsait olmadığından Elmalı'lı Hamdi Yazır'ın on ciltlik *Kur'an Dili* tefsirinden mevzu ile ilgili yerleri yeri geldikçe konu edeceğiz. Böylece mevzuumuzu daha iyi anlamak mümkün olacaktır. Allah'tan (c.c) en çok ihtiyacımız olan akıl ve gönül açıklığı vermesin! niyaz ederiz.

(55/1) الرَّحْمٰنُ ﴿١﴾

“errahmanü

Bu ayet hakkında Elmalı Hamdi Yazır şöyle izahat veriyor:

[Rahmet ve sonsuz ihsanı kaynaşıp duran ve ondan dolayı bir ismi de Rahman olan Allah-u Tealadır. Arab dil bilgisi kurallarına dayanarak **irab** yönünden “**müpteda**” (*kendinden sonra gelende haberi görünen*) dir.]

Bu ayetin müstakil bir ayet olduğuna bakarak, takdir edilen müptedanın haberi olarak şöyle bir mana ortaya çıkar:

Allah Rahmandır veya “**Hüverrahmanu**” (*O Muktedir, Melik, Rahman'dır.*)

(55/2) عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾

allemel kur'ane

kur'an'ı allem/muallim, öğretti.

“Rahman olan Allah Kur'anı öğretti.” ifadesiyle genel manada ve herkesin anlayabileceği şekilde bir izah tarzı ile anlatılmak istenmiştir. Bu ayeti kerimenin zahiri ifadesidir.

Batını ifadesi ise çok daha başka, çok daha engindir. Kısaca anlamaya çalışalım.

“Rahman olan Allah Kur'anı öğretti.” ifadesine karşılık, gerçekte ise, “**Kur'an Rahmana öğretti,**” şekliyledir.

Çünkü “**Kur'an**”, zattır; daha evvelcede belirtildiği gibi, **Kur'an**, “cemi esma” ve “sıfatı cami” olan **zattır**.

İsmail Hakkı Bursevî'nin tefsirinde de geçtiği gibi, “**O (yaratılmış) var edilmiş**

değildir.”

Dolayısıyla Rahman Kur’ana bir şey öğretemez, ancak Kur’an öğretti.

Yani esasen **“Rahman, Kur’anı talim etti.”** Kur’an, **“Rahman”**a Rahmaniyetini talim ettirdi, öğretti.

Çünkü Rahmaniyet mertebesi zuhura gelmezden evvel **“Kur’an”**, yani sadece **“Zat-ı İlahi”** mevcuttu.

“Kur’an”, zattır;

“Furkan”, sıfattır (farklılık alemidir).

Kur’an “Zat-ı İlahi” olduğundan dolayı

- **“Rahman”**’ı kendi varlığından meydana getirdi

- ve **“Rahman”**’a kendi hakikatlerini öğretti;

- bütün alemleri **“Rahman”** sureti üzere halk etti.

Rahman “Zat-ı İlahi” olan Kur’an’ı talim etti, öğrendi ve **Rahman** almış olduğu bu özellikle insanı halk etti.

Bu ayet hakkında, Elmalılı Hamdi Yazır şöyle izahat veriyor:

[“Allah rahmandır. Rahmetiyle, O Rahman Kur’anı öğretti”

Elmalılı burada Arapça gramer kaidelerine göre bazı izahatlar verdikten sonra **“Kur’an’ın öğretimi”** manasına gelince ayette **“alleme”** fiilinin yer alması, Kur’an’a izafe etmektedir.

Bu, Kur’an’ın yalnız lafızlarının değil manasının da çok üstün bir tarz ifade ettiğini göstermektedir.]

İbn-i Cerir ve Hatim’in, İbn-i Mes’ud’dan yaptıkları rivayete göre;

[Kur’an’da her şeye dair ilim indirilmiş ve her şey beyan edilmiş ise de, bizim ilminin onun tamamını kavrayacak durumda değildir.]

Ama İbni Abbas (r.a) da demiştir ki:

[Devenin ipi kaybolursa her halde onu Allah’ın kitabında bulurdum,]

Mûrsî de şöyle der:

[Kur’an evvelkilerin ve sonrakilerin ilimlerini içine almaktadır.]

Bu ayet hakkında, İsmail Hakkı Bursevî de **“Rühu’l Beyan”** tefsirinde şöyle açıklama yapıyor:

[Kur’an’da bütün semavi kitapların gerçekleri ve hükümleri vardır. Kur’an’ı öğretmesi Allah’ın geniş rahmetinin alametlerinden olduğu için, önce bu nimeti zikretti ve şöyle buyurdu: Rahman olan Allah, Cebrail vasıtasıyla Muhammed (S.A.V)’e, Muhammed (S.A.V) vasıtasıyla da ümmetinin geri kalanlarına Kur’an-ı öğretti.]

“Fethu’r Rahman” adlı eserde şöyle dendi:

[Kur’an-ı Kerim’in mahluk olmadığına dair delillerden birisi de şudur ki; Cenab-ı Hakk onu yüce kitabın elli dört yerinde zikretmiştir. Fakat bu yerlerin hiç birinde yaratma veya yaratmaya işaret eden hiçbirşey söylenmemiştir. İnsanı ise on sekiz yerde zikretmiştir ve bunların hepsi onun yaratıldığına işaret etmektedir. Bu sürede de insan ve Kur’an yan yana getirilmiştir.”] (Ebu Suud)

Yukarıda temas edilen mevzu üzerinde çok durulması lazım gelmektedir. Ancak bizler tefekkür yeteneğimizin azlığından bu tür konuları ilgi dışı bırakmaktayız. Dinimizin sadece fiillerle ilgili kısımlarını ve onları da şartlanmış birer iş şeklinde, robotlaşmış olarak tatbik etmeğe çalışmaktayız. Bu izah ve ifadelerin biraz daha açılması lazım gelmektedir.

Kur'an, "Zat"tır. Zat ise, mana ve sürete camidir.
Hal böyle olunca **Kur'an**'ın cildi, kağıdı, mürekkebi, zahiri mahluk;
batını ise Haliktir,

İnsanın da dışı (eti, kemiği, saçı, elbisesi) **mahluktur.**
"Yaratılmış" (var edilmiş) hükmü bu yönündendir.
Batını (hakikati) yönünden ise **mahluk değildir.**

Hadisi şerifte;

"İnsan ve Kur'an bir batında doğan ikiz kardeştir" buyuruldu.

Kendimizi çok iyi tanımamız gerekmektedir. Yaratma kelimesinin hakikatini de çok iyi anlamamız gerekmektedir. Bundan sonraki ayette inşaallah bunlara daha geniş manada temas ederiz.

(55/3) خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٣﴾

haleka'l insane
insanı halketti,
"İnsanı yarattı (halk etti)"

Bu ayetin gerçek manasını idrak edebilmek için evvela **Halak** kelimesinin hakikatini anlamamız gerekmektedir.

Kur'anda "**halak**", "**ceal**", "**fadır**", "**icad**" gibi kelimeler vardır. Tefsirlerde genel olarak bunlara (*yaratma, yaratık, yaratılmışlık, yaratılanlar*) gibi mana verilmektedir.

Şeriat ve **tarikât** mertebelerinde doğru ve geçerli olmakla birlikte, **hakikat** ve **marifet** mertebelerinde geçerli değildir.

O mertebelerdeki ifadeleri **zuhur** ve **tecellidir.**

Arifler "**Kamus-u Aşk**"tan (büyük aşk lügati) "**yaratma**" kelimesini çıkarmışlardır. Çünkü yaratma, ikiliği zorunlu kılmaktadır, ki bu, gerçek tevhid aykırıdır.

Şeriat ve **tarikât** mertebelerinde "**Tenzih**" anlayışı geçerli olduğundan; bu anlayışta Allah (c.c) zaman ve mekan ötesinde kabul edildiğinden, **ikilik** oluşmaktadır; **ikilikte** ise, kolay bir anlayış içinde, yaratan ve yaratılan vardır.

Hakikat ve **marifet** mertebelerinde gerçek tevhid anlayışı olduğundan, **tevhid** de ise ikiliğe yer olmadığından, **yaratma** olamaz, ancak **zuhur** olabilir.

Cenab-ı Hak, "**Hak**" (حق) esmasına

“Hay” (حی) ismi ile tecelli ettiğinde
ona bir (ل) “lam” ilave edince “Halk” (حلق) oldu.

Böylece alemler “gizli hazine”den zuhur etti.
“Hak” ismi ile batın,
“halk” ismi ile zahir oldu.

Bu oluşum **şariat** ve **tarikât** mertebelerinde **yaratma**,
hakikat ve **marifet** mertebelerinde **zuhur** ve **tecelli** kelimeleriyle ifade edildi.
Aslında ne ile ifade edilirse edilsin ancak “**illa Allah**”tır.

Bu alemlerin bir ismi de “**İnsan-ı Kamil**”dir.
Görülen varlığın hepsi de “**ayet**”tir.

Birimsel insan ise “**büyük ayet**”tir.

Hele hele o bireysel insan kendini tanıyıp bilmişse, “**Zat tecellisi**”nin zuhur mahalli
olmuştur.

Cenab-ı Hak, alemlerde “**esma**” ve “**sıfat**”larıyla zuhur etmekte;
insanda ise “**Zat**”ıyla zuhur etmektedir,

İnsanda “**Zat tecellisi**” olduğundan “**ne var alemde o var Adem’de**”“ denmiştir.

Hadis-i kudside ifade edildiği gibi;
“**halakal Ademe ala süretihi**”
“**Adem’i süretihi/kendi sureti üzerine halk etti.**”
“**Allah Adem’i kendi sureti üzere halk etti.**”

Yani kendinde bulunan bütün özellikleri ve güzellikleri en geniş biçimde zuhura çıkardı
ve her mertebede ona mekan verdi, işte bu vasıflarda olduğundan **Halife** olabildi.

Kur’anı Kerim *Tin Suresi 95. sure 4. ayette*

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾

lekad halakne’l insane fiy ahseni takviymin

“lekad elbette gerçekten/and olsun ki ahseni takviym/en güzel biçimde
insanı biz halk ettik,”

“**And olsun ki biz insanı en güzel biçimde halk ettik,**” buyuruldu.

“**İnsanın en güzel şekilde halk edilmesi**” demek; kendinde ilahi zuhurun en geniş
manada meydana çıkması demektir.

Bu hakikati en güzel bir şekilde yaşayan ve idrak eden ariflerden biri gönlünce şöyle
terennüm etmiştir:

**Seni bu hüsn-ü vech ile görenler,
Korktular “Allah” demeye döndüler “insan” dediler**

Diğer bir arif ise :

**Sen ona korkma de Kur'an-ı natık. (konuşan Kur'an)
Gönül Ka'besi'ne gir ol mutabık.
Devreyle ol Ka'be'nin etrafım.
Devrederler bir gün gelir şems-i zatım.**

Bu konuyu bu kadarla bırakıp yolumuza devam edelim.

İşte Kur'an “cemî esma” ve “sıfata cami” olan **Zat** olduğundan,

- evvela “**Rahmaniyet**”ini öğretti.

- “**Rahman**” da evvela “**mükevvenatı**”,

sonra da **zat** tecellisinin zuhur mahalli olan

“**insanı**”, görevi gereği meydana getirdi..

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Bazıları da Kur'an'ın işareti ile “**insan**” kelimesi ile Muhammed (S.A.V) Efendimiz kasd olduğunu söylemişlerse de, hepsini içine almak üzere “**insan cinsi**” olması daha doğru olabilir. Kur'an'ın öğretimine konu olan “**kamil insan**”ın kast edilmiş olması da düşünülebilir. Yani Kur'an'ı öğretmek üzere insanı halk etti.]

(55/4) ﴿عَلَّمَ الْبَيَانَ﴾

allemehü'l beyane

“**beyanı/konuşmayı allemehü/ona/kendisine allem/öğretti**

“**Ona konulmayı öğretti.**”

Cenab-ı Hak insanı halk ettikten sonra, “**allemehul beyan**” (**beyanı öğretti.**)

- Yani bütün öğrettiklerinin “**hakikat-i ilahi**” olduğunu

- ve bu kendisinde bulunan özelliklerini de bir başkasına aktarabilmeyi “**beyanı**” öğretti (**öğretmesini öğretti**).

Mesela, **hakikat** açısından değerlendirildiğinde;

1 - Cenab-ı Hak “**A'maiyet**” halinde kendindeki özellikleri, kendi varlığında, gizli olarak duruyorken,

2 - “**bilinmekliğini sevip**” alemleri halk etmeyi murad etti.

Bu bilinmekliğin ilk mertebesi,

3 - “**Ahadiyyet**”ine tenezzül etmesiydi.

Ahadiyyet yüce Zat'ın tecellisinden ibarettir. Burada daha henüz ne sıfat, ne isim, ne herhangi bir şey yoktur.

Ancak “**inniyyeti**” ki (bu kendine dönük faaliyetleri ve kendine has özelliklerini kapsar)

ve “**Hüvviyyeti**” ki (bu da aleme dönük faaliyet sahasının menseldir).

4 - Bu “Ahadiyyeti” ile tenezzül edip “Vahidiyyetini” “sıfat-ı subüti”yesini meydana getirir.

5 - Bu “Vahidiyyet” mertebesinden de “Rahmaniyet”ine tenenezzül eder.

Nasıl ki, (teşbihte hata olmaz) karanlıkta sessiz hareketsiz duran bir insanın dışansı için tek delili **solunumu** ise, öylece “Rahmaniyeti” ile nefesini “Nefes-i Rahmani” kendi varlığında yayıp, bilinmekliğini başlattı.

İnsan kendi içindeki bilgisini, ilmini, amacını, san’atı’nı nasıl ki **nefes** ile sunuyorsa, **Cenab-ı Hak** da kendi “Nefes-i Rahmani”si ile bu bilinmekliğini sağlıyor. Ama O’nun nefesi sadece manalar elbisesi olan **kelimeleri** değil, bütün alemleri meydana getiriyor.

Kendi varlığında gizli olan esma ve sıfatlarını, içinde var olan bütün özünü, kendi içinden yine kendisi olan dışına “**Huu**” diye nefes verip bu aleme yayıyor.

Normalde nefes verildiğinde hiçbir şey görülmez, ama soğukta verilen nefes buhar olarak görülür, ki uzay yani **alem soğuktur**, hatta çok soğuktur (-200 derece civarındadır).

Bu buhar bir aynaya karşı verildiğinde, şekilsiz olan buhar şekil alır, suret olarak görünür.

İşte böylece de “Cenab-ı Hak”ın **özü** olan “Nefes-i Rahmani”, alem aynasında suretler olarak görünür.

Ayna ne kadar pürüzsüz, temiz ve parlak ise, o kadar gerçek olarak varlığı yansıtır, aynını gösterir, işte en mükemmel ayna da insandır.

Simavna kadısı oğlu Şeyh Bedreddin Varidatı’nda:

[Allah “**adem**” (*yokluk*) denilen, yokluğa bakmış ve “**Kün**” “**ol**” sözü ile emir vermiştir. O zaman yokluğun içinden Allah’ın varlığını belirleyen şekiller, zuhurlar belirmiş ve birer ayna olmuşlardır. İşte bu aynalardaki yansımayı gören göz “**İnsan**”dır.]*(4)

*(4) Seyyid Muhammed Nur Varidat şerhi. S.141

Biz sohbetimize devam edelim.

Nasıl ki insan ana rahminde meydana geliyorsa, işte bu feza dediğimiz yerde de bütün varlıklar “**Rahman**”dan doğup zuhura gelmektedirler.

Besmele (**BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİYM**) bütün varlıkların oluşumunu anlatmaktadır.

“Nefes-i Rahmani” öyle bir nefes ki, “Vahidiyyet” mertebesinden çıkan, sonsuz ebedi, var olan bir “nefes”tir.

Bir **nefes** ki, her kokusu O’nu anlatır.

Kur’an olan, cümle esma ve sıfatlara cami olan Zat,

- bu “nefes”le “Rahman”a “Rahmaniyeti”ni öğretti.

- **Rahman** da bu mükevvenat içerisinde **insanı meydana** getirdi (halk etti)

- ve ona beyanı öğretti.

Bu öyle bir özellik ki; kendi özünü, kendi öğrendiği şeyleri bir başkasına öğretmeyi de öğretti, talim etti. “**Allemehul beyan**” ona beyan edildiği gibi, beyan etti.

Beyanın aslı olan konuşma, insan’ın diğer varlıklara nazaran en belirgin üstünlüklerindedir.

Mevlana Hazretleri Mesnevi-i Şerifes’nde;

“**manalar harf libasına bürünerek ortaya çıkar**” diye izah etmişlerdir.

İşte insan oğlu ne yazık ki bu çok değerli özelliğini çok çok boşa harcamaktadır. Kıymetini bilenler ise, o kadar çok fayda sağlamaktadırlar.

Kur'an-ı Kerîm de ancak **beyan** ile anlatılabilmektedir.

Mushaf-ı Şerife “**Susan Kur'an**”; (Kur'an-ı samid)

İnsana ise “**Konuşan Kur'an**” (Kur'an-ı natık) denmiştir.

Kur'an-ı Kerîm'in ve mana aleminin beyan ile izah edilip okunması, **insan** için en üstün vasıflardan başlıcasıdır.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[“**Allah, Kur'an'ı öğretmek üzere insanı yarattı (halk etti) ve ona beyanı öğretti.**”

Yani kendini, vicdan ve gönlünde meydana gelen duygu ve anlayışların başkalarına açık bir şekilde ifade etmek, maksadı anlatmak ve anlamak demek olan “**konuşma**” ve “**dil**” nimetini belletti, ki ilmin elde edilmesi ve “**Kur'an**” öğretimi nimeti de bununla meydana gelir.]

Hız Adem yaratıldıktan (var edildikten) sonra kendisine eşyanın isimlerinin öğretilmesi sayesinde meleklerin bilemediklerini bildi. Onların ulaşamadıklarına ulaştı.

Peygamberlerinin nübüvvete nail olmaları, Allah tarafından tebliğ yapabilmeleri, kitap getirmeleri, ümmetlerin onlardan istifade edebilmeleri, hep beyan ilmi sayesinde olduğu gibi Kur'an' a ve Kur'an'ın tefsiri ve tercüme nimetine ulaşmamız ve ondan faydalanma derecemiz dahi o nimetten aldığımız hisse oranındadır.

Ebu's Suud der ki:

[“Ayette ifade edilen beyanı öğretmekten murad; insanı sırf kendi beyanma gücü yeter kılmaktan ibaret değil, onunla başkasının beyanını anlamak manasını da ifade eder. Çünkü Kur'an'ı öğretmek ancak onun üzerinde dönüp dolaşır.”]

(55/5) الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ

eşşemsü vel kamerü bihusbanin

“şems/güneş ve kamer/ay (hareketleri) hesap ile/a göredir.

“Güneş ve uyun hareketleri bir hesaba göredir.”

Vahdet yaşantısında

“Güneş”

“Hakikat-i İlahiyeyi”,

“Ay”

“Hakikat-i Muhammediyye”yi,

“yıldızlar” ise,

“Hakikat-i Beşeriyeti” ifade etmektedir.

Bunların her birerlerimizde faaliyete geçmeleri, **gönül fezamızın irfaniyet yönünden faaliyete geçmesi** demektir.

İşte “**Nefes-i Rahmani**” bütün fezayı doldurup da alemler meydana geldikten sonra, ayet-i kerimelerdeki ifadeler, mana aleminde madde alemine inmiş ve madde alemindeki oluşumlardan bahsetmeye başlamış olmaktadır.

“Güneş ve ay hesaplıdır.”“

Onların dönüşleri, hareketleri, var oluşları kaç milyar sene sürmüştür?

Hepsinin bulunduğu şekliyle, bulunduğu yörüngeye yerleştirilmesi hep hesap iledir.

O ilk “**sehab-ı muzî**” (*parlak bulut*) yavaş yavaş kesafetleşmiş, parçalara bölünmüş, ve nihayet dönüşümler fezada ulvî raklar şeklinde ebedi olarak başlamıştır.

Böylece dünya

- evvela “**hava**”,
- sonra “**ateş**”,
- sonra “**su**” ve
- sonra da “**toprak**” devresinde zuhura gelmiştir.

Gerçek gibi görünen “**yoklar**”; hayali “**var**” gibi görünmeye başlamıştır.

“**Musavvir**” esmasının zuhuru ile ayrı ayrı varlıklar meydana gelmiştir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[“İnsanların kendileri için pay almaları gerektiğini şöyle ifade ediyor: Binaenaleyh insanlar hesabı iyi bellemeli ve bir hesap gününün geleceğim bilip ona göre hesaba hazır olmalıdır.”]

﴿٦﴾ وَالنَّجْمِ وَالشَّجَرِ يَسْجُدَانِ (55/6)

vennecmü veşşecerü yescüdani

necm/kaynaklanan, yıldız, bitkiler ve şecer/ağaçlar sucud/secde ederler

“**Bitkiler ve ağaçlar O’na secde ederler.**”

Bu dünya meydana geldikten sonra üzerinde türlü varlıkların hayatı da başladı. Hayata başlayanların bazılarında olan yeşilliklerin ve ağaçların (ayet-i kerimelerin ifadesiyle) **secde** halinde olduklarını öğreniyoruz.

Bizler ise onlara baktığımız zaman, yeşillikler ve ağaçların ne yaptıklarından haberimiz olmamaktadır. Ama bunların hepsi Rahman’ın varlığı ile meydana geldiğinden, hepsinin müteşekkil olmaları gerektiği bir yer vardır.

Varlık sebepleri Rahman ve ilahları Allah (c.c) olduğu için, onlar secdedirler, “**yescüdan**” secde etmektedirler. Demek ki bizim anlayamadığımız şekilde bu nebatlar ve ağaçlar secde halindedirler.

Kur’anı Kerim İsrâ Suresi 17. sure 44. ayette

وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

ve in min şey’in illa yüsebbihu bihamdihî

velakin la tefkahune tesbiyhahüm

“ve hiçbir şey yoktur ki, illa/ancak, istisna hamd ile yüsebbihu/onu/kendisini tesbih ederler ve lakin onların tesbihlerini fekahet edemez/anlayamazsınız

“O’nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların teşbihlerim anlayamazsınız.”

Demek ki, bu yaşamda çalışarak anlamamız gereken çok şeylerimiz var. Ayette **“anlayamazsınız”** ifadesi içerisinde bazılarınız da onlar hükmü vardır.

Her ne kadar biz onları ayakta görsek de aslında onlar secde halindedirler. Bu secde **ibadet** manasınadır.

Varlıklarının hakikatini kendi mertebeleri itibariyle anladıklarından veya **Rahman** onları bu alemde zuhura getirdiğinden sürekli **secde** halindedirler ve bu hususta insandan daha ileri durumdadırlar.

Muhyiddin-i Arabî Hz. bir ifadesinde şöyle belirtmektedir;

[“ - *En çok ibadet eden **madenler**dir.*

- Onlardan biraz geride **nebatlar**;

- onlardan biraz geride **hayvanlar**;

- nihayet gelişme ilerledikçe ibadet azalmakta, böylece **insanlar** en az ibadet eden varlıklar olmaktadır.”]

Bu oluşum tabii oluşumdur. Ancak insanoğlu gerçek bir şekilde eğitilirse, alemde ne kadar varlık varsa ibadet yönünden hepsinin üstüne çıkar.

Oluşum mertebeleri içinde **madenler** tecelliyatın kaynağına en yakın olmaları nedeniyle, sürekli **secdedirler**.

Madenler **nebata** dönüştüğünde bir mertebe daha uzaklaşmış oluyorlar. **“Ahsen-i takvim”**den **“esfel-i safilîn”**e doğru uzaklaşıyorlar.

Nebatat **hayvanata** dönüştüğü zaman bir mertebe daha uzaklaşmış oluyorlar. Uzaklaştıkça da ibadetleri azalıyor.

Nihayet **insana** ulaşıldığında, insan da tam bir **hayal** ve **vehim** içinde yaşadığından Cenab-ı Hakk’ı unutuyor. Gaflette kaldığı sürece bütün varlıklar içinde en az ibadet eden insanoğlu oluyor.

İşte kim ki kendisini bu hayalden kurtarırsa, hakikati ve gerçeği anlarsa, diğerlerinin hepsinden fazla ibadete yönelir, ki **“Esfel-i safilî”**nden yine **“ahsen-i takvîm”**e doğru yükselişini başlatmış olur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[“**Ve necim**; ya’ni Arzdan zuhur edip de sak’ı (kalın kökü) olmayan nebat, çemen”

“Ve şecer; sak’ı (kalın kökü) olan ağaç secde ederler.”

“Allah Tealanın iradelerine zuhurları itibariyle boyun eğler. Kanunları karşısında elastikiyetle istediği vaziyeti alırlar. O halde insanlar da isteyerek, Allah’ın emirlerine boyun bükerek, nimetlerine şükür için secdeyi bilmelidirler.”]

﴿٧﴾ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (55/7)

vessemae refe'aha ve veda'al miyzane

“ve refe'aha/O refi'a/irtifa, yükseltmiştir, sema/göğü ve vedaa/yerleştirdi, koydu, ihdas etti, miyzan/tartıyı, vezni.”

“O, göğü yükseltmiştir, tartıyı koymuştur.”

Biri **zahir** biri de **batın** olmak üzere **iki sema/gök** yükseltilmiştir.

Kur'anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

﴿٣﴾ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طَبَاقًا

elleziy haleka seb'a semavatın tıbakan

“semavatı yedi kat olarak halk eden elleziy/o zattır”

“Gökleri yedi kat üzere halk eden O'dür” diye ayette belirtilen **zahir** gökyüzüdür.

“Yere göğe sığmam mü'min kululumun gönlüne sığarım” ifadesiyle *hadis-i kudsîde* belirtilen ise, **insan gönlü** olan **batın gökyüzüdür**.

Zahir gökyüzü yedi kat (tabaka) olduğu gibi,
gönül gökyüzü de yedi tabakadır.

Bunlar yedi nefis mertebeleridir.

Birinci tabaka “Nefs-i Emmare”dir.

Diğerleri; “levvame”, “mülhime”, “mutmeinne”,
“radiye”, “merdiye, safiye” diye isim alırlar.

Gerçek bir eğitim ile bu mertebeler aşılır. İnsan hakiki benliğin! ve kimliğim böylece tanımağa başlar.

Gönül göğünü ve beden arzını (toprağını) **adaletle** korumak için **tartıyı** koymuştur.

Her mertebede, o mertebenin gereği olan ilmi almak, daha fazlasını yüklememek için tartıyı koymuştur

Mevdüdi bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Tüm müfessirler “mizan” kelimesinden “adalet” anlamını çıkarmışlardır.

Bu koca kainat içindeki bunca varlık ve fezada dolaşan sayısız yıldız, gezegen v.s. adalet ve denge üzerine kurulmuş bir nizama tabi kılınmasaydı, bu kainat bir saniye bile ayakta duramazdı. Nitekim milyonlarca yıldan bu yana kainatın ayakta durması bu gerçeğe şahitlik etmektedir.

Çünkü hava, su, toprak ve diğer unsurlar arasında uyum sağlanmamış olsaydı, hayatın devam etmesi bir yana yaşamak bile mümkün olmazdı.]

﴿١﴾ إِلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ (55/8)

ella tatgav fiyl miyzani

“haydi/artık miyzan/tartı hakkında tagay/haddi tecavüz etmeyin,”
“Artık tartıda tecavüz etmeyin,”

O halde siz de mizanda (terazide) eksiklik, yani yanlışlık yapmayın. Teraziyi, ölçüyü tam hakkıyla tartın.

Cenab-ı Hak insanın halk edilişini öyle mükemmel bir şekilde tamamlamıştır ki, **ruhi** ve **nefsi** tüm dengelerini **adalet** üzere **“Esmâ-i İlahiye”**nin zuhurları olarak gerçekleştirmiştir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Şeriat ve kanuna tecavüz edip de haddinizi aşmayasınız. Tartısız yahut maddi manevi tartıda taşkınlık etmeyesiniz de Allah-u Teala’nın emirlerine, hükümlerine itaat ve hukukla riayet edesiniz.]

﴿٩﴾ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ (55/9)

ve ekıymul vezne bil kıstı ve la tuhsirul miyzane

“ve vezni/ölçüyü kıst/kıstas, adalet ile ikame/yerine getirin doğru yapın, ve miyzanı/tartıyı ahser/hasret, hüsrân, eksik tutmayın.”

“Tartmayı doğru yapın, tartıyı eksik tutmayın.”

“Mizan”ın

- **“adalet”**,
- **“tartı”** veya
- **“hak”** olarak **üç** defa zikredilmesi,

“İnsan-ı Kamil”in gayesi olan seyrini anlatmaktadır,

1 – “Ahsen-i Takvim” üzere gerçek değeri, özü, hakkı olan **“Zat-ı İlahi”**de var edilişidir.

2 – “Esfel-i Safilin”e inişidir.

Burası **“insan”** olarak hakkı olan alemleri en latifinden en kesifine kadar **“hakkal yakıyn”** müşahede etmesi, öğrenmesi ve **“Zat-ı İlahi”**nin ona **“insan”** olmanın hakkını vermesidir.

“Kulluk” mertebesine inerek **bilinmekliğini** en ince noktasına kadar öğretmesi, Hak olarak iyiyi ve kötüyü de göstermesidir, insan bunları kendinde bütünleştirmeli, birleyebilmelidir. Cenab-ı Hak kendini sevmenin hakkını burada vermektedir.

3 - Yeniden “Ahsen-i Takvim”e yükselişi.

Bütün bu bilgileri edindikten, talim ettikten sonra **“Zat-ı İlahi”**nin hakkını vermek; **“Esfel-i Safilin”**de kalmamak gerekir.

Tüm zıdları birlemiş olarak bu alemde Zat’ın hükmünü yerine getirmektir.

Diğer bir yönden, gaflette yaşayan insana bir uyarıdır,

ilk var edilişinin (Hak üzere) **“venefahtü”** nün hakkını vermek için önce İslamiyete davettir.

Gafletten **“şeriat”**a geçiş için bir çağrıdır.

Allah-u Teala mizamı koydu:

Cennet ve **cehennem** de bir mizandır.

Bu ayet-i kerime **şeriat** mertebesinde yaşayanlara bir davettir.

Haksızlık ve taşkınlık edip “**bütün İslam abidliktedir, beden in ibadetindedir**” deyip, ikinci bir gaflete düşmemek için bir uyarıdır.

Rahmani gaflete düşmemek için bir uyarıdır.

Seyr-i sülûka başladıktan sonra dünya ve ahiretten geçen salık “**fenafillah**”a ulaştıktan sonra tekrar (belki de en büyük gaflet olan) bu “**fenafillah**”ta kalma arzusunu yenmek için bir uyarıdır.

Muhammedîliğin hakkını vermek için bir çağrıdır,

İnsan-ı Kamil olarak marifet ilmini hakkı olanlara hakkıyla vermek için bir çağrıdır.

1 - İlk mizan kelimesi “**sema**”lardan sonra zikredilmektedir.

Burada “**sema**” aynı zamanda **akıl** da “**sema**”sıdır.

İnsanın “**aklı**” başındadır. Baş ise yüksektedir.

Yani Allah (c.c) “**onu yükseltti**” ufkunu, idrakini yükseltti, açtı.

Yani “**ey gaflette yaşayan kişi! Uyan! Bak, sana bu kadar akıl verdim. Kendi hakkını yeme! Bir seyrin var, yola soyun ve başla!**” Denmek istenmiştir.

2 - Ve “mizan”ı koydu; bu ikinci mizan, artık iki mizan arasındaki mertebelere haksızlık etmeyin, taşkınlık yapıp orada oyalanmayın.

Aklı taşıyan baş semaya yükseltilmiş, ama onu taşıyan beden ise, *yere basmaktadır*. Her ikisinin de hakkını vererek seyrinize devam edin diye ayette uyarı vardır.

3 - Üçüncü mizan, artık seyri tamamlamak için bir uyarıdır. Tartıyı adaletle tutun, doğrultun ve eksik yapmayın, deniliyor.

Burada artık seyrini tamamlayan salike

batın ve zahir;

dünya ve ahiret,

şariat ve marifet arasında dengeyi, hukuku sağlayın. Hiç birinin hakkını eksik vermeyin.

“**Zülcenaheyn**” iki kanadın da hakkını veren ancak yükselebilir.

Dışınız, sapasağlam, dosdoğru bu alemde;

içiniz Hak ile daim dolu olsun.

Bu mizanlardan sonra, bu hakkı da yerine getirdikten sonra bizi yine batınından zahirine göndermektedir. Bu husus hemen bir sonraki ayette gayet açık belirtilmektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Ayarsız tartı kullanmayın, hem de tartarken insaf ve adaletle, dosdoğru tutun. İster söz ister fiil olsun, her hususta tartma işini adaletle yapın. Kendiniz için tartarken de diğer tarafı ağır tutmayın. Hepsinde terazinin dilini doğru tutünüz ve tartıyı aksatmayın, eksiltmeyin. Teraziye kötü niyetli kullanmak suretiyle ahirette mizanınıza yazık etmiyesiniz diye, O Rahman mizanı koydu ve göğe yükseklik verdi.]

(55/10) ﴿١٠﴾ وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾

vel arda veda'aha lil enami

“ve en'am/canlı varlıklar için arz/yeri veda'aha/onu yerleştirdi, koydu, ihdas etti”

“Allah yeri canlı varlıklar için meydancı getirmiştir.”

Bütün varlıklar meydana gelince onların beslenebileceği bir mahal lazım gelmektedir, işte yukarıda da belirtildiği gibi, yeşillikler ve ağaçlar secde etmektedirler. Onları meydana getirdi ve hayvanları da nebatlardan hayatlarını sürdürür hale getirdi, insanları da diğer varlıklardan hayatlarını sürdürür hale getirdi.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Arzı alçak gönüllü kıldı, aşağı serdi,

“En'am” lügatta “halk” yahut “cin ve insan” yahut “yeryüzündeki mahluklar” demektir.]

(55/11) ﴿١١﴾ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ﴿١١﴾

fiyha fakihetün vennahlü zatül ekmami

“fiyha/orada/hakkında fakihe/meyveler ve zatül ekmami/salkımlı, tomurcuklu nahl/hurma ağaçları vardır.”

“Orada meyveler, salkımlı hurma ağaçları vardır.”

Orada meyveler vardır. Yani yeryüzünde meyveler vardır. Salkım salkım hurmalar vardır.

Her ne kadar burada dünya meyvelerinden bahsediliyorsa da “ilim meyveleri” kasd edilmiştir.

Yani bu dünyada öyle ilim meyveleri vardır ki, mana aleminden yani “Rahman”ın nefesinden salkım salkım sarkmaktadır. Yeter ki toplayalım, değerlendirelim.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Onda birçok meyve vardır. Hurma ağacı vardır. Meyvelerin çiçeği, tomurcuğu vardır.

Dalları kabukları vardır.]

(55/12) ﴿١٢﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾

vel habbü zül asfi verreyhanü

“ve zül asf/hububat sapı habb/taneler, tohumlar ve reyhan/rayiha, güzel kokulu.”

“Taneler, güzel kokulu otlar vardır.”

Taneler yiyene fayda verir, reyhan güzel kokusu ile çevresini de faydalandırır, mest eder.

“Tane” kişinin kendi kurtuluşu, hidayeti, seyri için faydalı olan ilimlerdir.

“Reyhan” ise, kişinin çevresindekilere seyirlerini kolaylaştırıcı, başkalarına faydalı olabileceği ilimlerdir.

Öyle taneler vardır ki, çiçeklenmiş, tomurcuklanmış ve onlar kokular içersindedirler. Yani o konuşulan sözler içerisinde, o sohbetler içerisinde öyle çekirdekler, taneler, özler vardır, ki “**Rahman**”ın neşesinden, hakikatinden Rahman çiçekleri açmaktadır. Bu vahdet çiçeklerinde ne güzel kokular vardır. İnsanı mest eder. Bu ayet, “*Nefes-i Rahman’ın kokusu Yemen’den geliyor*” diye geçen hadisin ifade edildiği yerdir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Ve o çimli daneler; buğday, arpa gibi hububat ki, taze çim yapraklar içinde yetişir. Ve o yapraklar kuruduğu zaman saman olur. Ve bu suretle hem kendilerinden istifade edilir hem de yapraklarından.

Reyhan ki burnu temizler, a’sab ve ruha neş’e verir. **Reyhan**; güzel kokulu demek olup, güzel kokulu otların hepsine böyle denir.]

Bununla beraber İbn-i Abbas’tan burada **rızık** manasına olduğu da nakledilmiştir

(55/13) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Kur’an-ı Kerim’de hiçbir sürede, bu kadar çok ikaz ifade eden ayetler topluluğu yoktur.

Rahmaniyyet, “Rububiyyet” mertebesine verdiği özellikleri Rab da “**mülk**” yani “**ef’al**” mertebesine sunduğunda, buradaki varlıklar onlardan yararlandılar ve yararlanıyorlar.

Bu varlıklar içinde iki cins, bireysel şuurlu varlık vardır, ki zaten hitap da onlardır.

Bunlardan birincisi olan “**insan**” aynı zamanda “**halife**” olarak da var edilmiştir.

Cinler ise kendi alemlerinde, insanın toprak olan beden varlığından daha latif olan ateşten halk edilmişlerdir.

Aslında her iki cins de Rablerine ibadet etmek için var edilmişlerdi.

Kur’anı Kerim *Zariyat Suresi 51. sure 56. ayette*

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

ve ma halaknel cinne vel inse illa liya’büduni

“ve cinleri ve insanları illa/ancak bana ibadet etsinler diye halkettim

“Ve cinleri ve insanları yaratmadım, ancak bana ibadet etsinler diye - yarattım.-

Ne yazık ki kendilerine zahir batın her türlü nimeti veren Rablerine karşı genelde gaflet içinde olduklarından, bu hitaba maruz kaldılar.

Rahmaniyyet mertebesinden izah edilen bu hadisede, **ef’al** mertebesinin şuurlu varlıklarının kendilerini terbiye eden **Rububiyyet** mertebesine pek de sıcak bakmadıkları

anlaşılmaktadır.

Zahir ve batın her türlü nimet içinde olan insan ve cin topluluğuna yapılan tekliflerin nefs-i emmarelerine zor gelenlerini inkar etmeyi kalkmaları, bu ihtarı almalarına sebep olmalıdır.

Bu süre içinde **31** defa tekrar edilen ayet-i kerime herhalde tesadüfi değildir.

Bunların **10** ar adedi “**Rahmaniyyet**”, “**Rububiyyet**”, “**Melikiyyet**” (yani ef'al) mertebelerinin

“**ilmel yakıyn**”,
“**aynel yakıyn**” ve
“**Hakk'al yakıyn**”;

1 adedinin de kışının kendinde var olan “hakikat-i ilahiyyeyi” yaşaması gerektiğini ikaz etmekte olduğudur.

“**31**” sayısının rakamlarının yerlerini değiştirirsek “**13**” olur. Bu sayı da aleyhisselatu vesselam efendimizin **şifre** rakamıdır

Yapmamız gereken şey Kur'an-ı Kerim'in hakikatlerim en iyi şekilde anlamaya çalışmaktır.

Dikkat edildiğinde bu ikazın ilk defa **13.** üncü ayette ifade edilmeye başlandığını da görmekteyiz.

Elmalı'lı Hamdı Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Nimeti yalanlamak, inkar ile nankörlük etmektir. Nimetin nimet olmasını inkar veya nimeti verene nispetini inkar veya her ikisini inkar manasını ifade eder. Mesela hem Kur'an öğretiminin bir nimet olduğunu hem de bunun Allah (c.c)' in bir nimeti olduğunu inkar ederler. Var oluşun, lisanın, yerin ve göğün, adalet ve mizanın nimet olduğunu inkar edenler de bulunmaktadır. Meyvelerin, yiyeceklerin ve koklanacakların nimet olduğunu inkar etmeseler de Allah (c.c)'a nispetini, açıkça veya işaretle inkar edenler de çoktur. Hitap ins ve cine olduğu içindir ki, var edilmişlerin hepsi buna dahildir.]

“**Rab**” isminin açıklanması da “**azarlama, şiddet**” ifade etmektedir.

Yani “Ey o var edilmişlerin gizli ve aşıkâr iki kısmım teşkil eden insanlar ve cinler. Şimdi siz bunları işittikten sonra Rabbinizin (Rahman Teala'nın) şu dinleyip gördüğünüz türlü nimetlerinden hangi birine yalan deyip de nankörlük edersiniz? Hiç böyle bir nimete ve sahibine nankörlük edilir mi?”

Bunun için Rahman Suresi okunurken dinleyenlerin her sefer bu ayetin okunduğunda, cinnilerin de dediği gibi; “**Hayır! Nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlamayız. Ey Rabbimiz sana hamd olsun!**” denmelidir.

İsmail Hakkı Bursevî bu ayeti açıklarken şöyle bir hadis nakleder;

[Cabir (r.a)'dan şöyle rivayet edildi:

“Allah Rasülü bize Rahman Suresini sonuna kadar okudu. Sonra da: “*Bakıyorum susuyorsunuz, cevap verme yönünden cinler sizden daha iyi.*”

“**Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?**” ayeti kendilerine her okunduğunda, mutlaka şöyle cevap verirler:

“**Ey Rabbimiz! Nimetlerinden hiçbirini yalanlamayız. Sana hamd olsun!**”]

(55/14) ﴿١٤﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

halekal insane min salsalin kel fahhari

“fahhar/balçıktan, pişmiş çamurdan yapılan çanak, çömlek gibi salsal/çın çın ses veren kuru balçıktan insanı halletmiştir”.

“insanı pişmiş çamur gibi balçıktan var etmiştir”.

“Halakal insane” yukarıda üçüncü ayette de geçmişti.

(55/03) ﴿٣﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ “halekal insane”

Burada (55/14) tekrarlanmasının sebebi, insanı diğer yönüyle yani bedensel yönüyle halk edilmesini anlatmaktadır.

Bu türden izahlar birçok ayette belirtilmiştir. Yeri olmadığı için biz sadece bu ayetle iktifa edeceğiz.

Bu ayette (55/14) “Adem”in salsal/balçık, çamurdan halk edilişi anlatılmaktadır. Çamurdan halk edilen, insanın heykeli yani bedensel yapısıdır.

Yukarıda (55/03) halkıyyetinden bahsedilen ise, gerçek “insan-ı Kamil”, gerçek muhabbet ehli, ilahi tecelligah mahallidir.

“Rahmaniyyet”in kendi bünyesinde meydana getirilen insan “Nefes-i İlahi”nin marifetini murad etsin, alemi bilsin.

Zira nefsinin bilen kimse, alemde zahir olan Rabbinin de bilir. “Nefsinin bilen Rabbinin bilir” sözü burada yankılanmaktadır.

Kim ki bu Rahman’ın varlığını, hakikatini idrak ederse; geniş manada nefsinin bilmiş olur.

Çünkü bir başka ifade ile “nefes” diye bahsedilen şey aslında “nefis”tir.

Bu “nefis” de Hakk’ın kendi varlığı, kendi hakikatidir.

Burada “nefes” olarak ilahi varlığı düşündüğümüzde;

“nefis” olarak da birimsel varlıkları düşünüyoruz.

“Nefis o şeyin hakikatidir”.

Alemde her ne kadar varlık varsa (hayvandan, melekten, cinden, şeytandan, insandan) bunların her birerlerinin özellikleri “nefis” hükmündedir.

Ancak bu “nefis” ifadesi daha ziyade insan için kullanılmaktadır. Çünkü bu mananın insanda en geniş şekilde zuhuru ve tecellisi mevcuttur.

İşte “Nefes-i İlahi”, bütün bu alemde Hakk’ın varlığı olduğundan, “İlahi Nefis” olarak ortaya çıkmaktadır.

“Nefes” derken;

( ) “üstün” ile okunursa, “nefes” olmaktadır.

(°) “cezm” ile okunduğunda “nefis” olmaktadır.

Kelimeler aynı, fakat harekelerin değişmesiyle ifadeler de değişmektedir. Ancak bu

ifadelerin değişmesiyle gerçek değişmiş olmuyor, hakikat değişik yönleriyle açıklanmış oluyor.

“İlahi Nefs”, Cenab-ı Hak, “**Vacib’ül Vücüd**” Hazretleri bütün bu varlıkları meydana getirmeden evvel, önce nefesini yani “**Nefes-i Rahmani**”yi vererek bu alemleri meydana getirdi.

İnsanın kendi içindeki gizli bilgi, sanat, ilim v.s. ancak “**nefes**” ile dışarıya çıktığı ve sözlere büründüğü zaman bilinmektedir; **nefesinden** meydana çıkmaktadır, yani insanın gerçek kimliğinden, gerçek varlığından meydana gelmektedir.

Hak yolunda yolculuk yapan kimsenin ulaşacağı yer de, işte bu kendi varlığındaki gerçek kimliğidir.

Bu yolculuk esnasında bazı merhalelerden geçer ve bilgiler toplar, cem eder.

1 - Birinci cem “ef’al alemi”ndeki ayrılıkları bir araya toplamaktır. Gördüğümüz tüm fiillerin asıl kaynağının Cenab-ı Hak olduğunu anlamaktır.

Murad-ı ilahi böyle istediği için, her şey bu şekilde cereyan etmektedir. İşlerin hepsini O düzenliyor.

Bu şekilde düşünmeye, gerçeği anlamaya başladığımız zaman, bütün alemde tek güç, tek varlık, tek enerji olduğunu müşahede edebiliyoruz. Ef’al alemini bünyemizde, idrakimizde toplamış (cem etmiş) oluyoruz. Bu da, “**Ef’alî Cem**”dir.

2 - Bundan sonra isimler alemine “**Esma’ül Hüсна**” bir bakıma da mana alemine geçmiş oluyoruz. Bütün isimlerin aynı varlığın değişik ifadeleri olduğunu müşahede ettiğimizde, isimleri toplamış oluyoruz. Bu da “**Esmaî Cem**” dir.

3 - Sonra sıfat alemine geçilip bütün varlıkların sıfatlarının, O varlığın tek sıfatı olduğunu müşahede edebiliyoruz. Bu suretle de “**Sıfatî Cem**” gerçekleşmiş oluyor. Bunun için bir örnek verelim:

İnsan bir sofraya oturduğunda önünde birçok çeşit yiyecek ve içecekler bulunur. Tatlısı, tuzlusu, etlisi, meyvesi, v.s. İnsan bunları yedikten sonra bütün bu farklı yiyecekleri kendi bünyesinde toplamış ve cem etmiş olmaktadır.

Her yemek de zaten çeşitli malzemelerin terkiydi, bir nevi cem idi. İnsan bunları yemekle “**cem’ül cem**” etmiş ve artık o farklı varlıklar onları yiyen insanın bedeninin bir parçası olmuşlar ve hayatının devamını sağlamışlardır.

Yiyip içilen şeyler iç bünyede değişime uğradıktan ve terbiye edildikten sonra “**insan**” terkiğini meydana getirmektedir.

Elma yediğimizde, o elmanın bazı molekülleri gözümüzü, bazı molekülleri ciğerimizi, bazıları kanımızı, v.s. oluşturmaktadır, bir kısmı da dışarıya atılmaktadır.

İşte kim ki “**Cem’ül Cem**”e ulaştıysa, onun için artık farklı varlıklar kalmamaktadır. “**Şu kafirdir**”, “**şu müslümandır**” diye ayırım kalmaz.

Her varlığı **bir esmanın** zuhuru olarak görür. Bu görüş “**vahdet**” görüşüdür. Ancak bu mertebeye ulaşan kimselere has bir yaşantıdır.

Şeriat mertebesinde kafir, kafirdir; müslüman da, müslümandır.

Vahdet hukuku farklı bir hukuktur. Ariflerin kullandığı, gönül ehlinin, mana ehlinin hukukudur.

Cenab-ı Hak bu alemi hayal üzere var ettiğinden, gerçek vahdet hukuku bu hayal aleminde geçerli değildir. Bu var zannedilen alemde bakışlar ve bilişler de hayaldir.

Yunus Emre Hazretleri şöyle diyordu:

“Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan, şer’in evliyası da olsa hakikatte asi durur.”

Yani o kişi vahdet açısından bakmadığından, ayrı ayrı varlıkları var kabul ettiğiinden, şirk işlemiş olur. Hakikat aleminde bu görüş hatalı kabul edilir.

Rasülüllah (S.A.V) Efendimiz şöyle buyurmuş:

“Ben ümmetimin taşta toprağa ibadet etmesinden yani açık şirkinden korkmam, gizli şirkinden korkarım.”

İşte, kim ki Hak yolunda **“makam-ı cem’ül cem’e”** gelip, cümle **“ef’al”**, **“esma”** ve **“sıfat”**ları toplamışsa, artık bu gerçeği de idrak etmiş olur.

Bütün isim ve sıfatları kendinde bulur. Kendi benliğinde Hakk’ın varlığı, benliği olduğunu anladıktan sonra, geriye kimse kalmaz. Bütün mükevvenatı kendinde bulur. Bunu **“yakıyn”** bir ilimle bilmesi lazımdır.

İşte **“cem’ül cem’e”** varan kimse bütün bu alemdeki varlıkların hepsini kendi bünyesinde toplamış olur.

“Hakiki insan” bu cemlerin topluluğudur. Ancak bu dünya üzerinde yaşadığımız için, bu dünyanın malzemesinden olan toprak bedenden bir elbise giydirilmişizdir.

Bu ayet-i kerimedeki **(55/14)** halkediliş toprak beden elbisesinde, yukarıda **(55/03)** bahsedilen halkıyyet ise, **“hakikat-i insaniye”** yönünden bahsetmektedir.

Ateş, topraktan daha latiftir. Cinler ateşten halk edilmişlerdir.

Bir sonraki ayette göreceğimiz gibi, insanın cine karşı üstünlüğü, daha uzun bir tekamül yolunun olmasıdır. **“Esfel-i Safilin”**e inişidir. Biraz daha kesafetleşerek uygun alıcı buldukları zaman insanlara kendilerini gösterebilirler. Ama bu görünüş hayali bir görünüşdür.

Anlatmak istediğimiz şudur ki; insanın surete (görüntüye) gelebilmesi için tekamül yolunun uzun olmasıdır.

Dolayısıyla insanın seyri, yani Hakk’ın Zatından ayrılıp yer yüzüne gelme süresi ve mesafesi daha uzundur. Daha kemalli bir gidişat söz konusudur.

Bir bakımdan cinlerden ve meleklerden insanın üstün olması bu yöndendir. Onlar insan kadar **“Rahman”**’ın zuhurunu müşahede edip, seyr edemezler. **“Rahman”**ı teferruatıyla bilemezler.

İnsan seyrinin daha uzun olması, onun Cenab-ı Hakk’ı bütün halleriyle idrak ve ihata etmesini mümkün kılar.

Tekrar ayet-i kerimeye dönelim.

İnsanın yukarıda belirtilen **(55/03)** halk edilişi, **“Rahmaniyet”** yönünden; bu ayetteki (55/14) halk edilişi ise, kişisel ve bedensel yönden izah edilmektedir.

Eğer insanın halk edilişinin sadece **“Rahmaniyet”** yönünden izahı yeterli olmuş olsaydı, bu ayete gerek kalmazdı;

ve tersine insanın bedensel olarak halk edilişinin izahı yeterli olmuş olsaydı, daha önceki halk ediliş şekli ve oluşumu izah edilmezdi.

Demek ki insanda çok değişik özellikler bulunmaktadır.
“**Rahmaniyeti**” itibariyle “**Ahsen-i Takvim**” (en güzel kıvam)dadır.
Bedensel yönüyle de “**Esfel-i Safilin**”e (aşağıların aşağısına)
yani en uç noktaya uzanabilmektedir.

İşte bu (çamurdan halk edilişimiz) özelliğimiz bizi kaynağı ve anası olan toprağa yani dünyaya muhabbete, aşağıya doğru çekmektedir.
Diğer latif yönümüz “**Rahmaniyet**”e, yukarıya doğru çekmektedir.

Hazreti Mevlana Mesnevi şerifin basında bu hadiseyi şöyle terennüm etmektedir.

[Ney der ki:

Beni kamışlıktan kopardıklarından beri iniltim kadın ve erkek herkesi ağlattı.
Ayrılık bağrımı parça parça eylesin, ta ki aşk derdini anlatabileyim.
Her kim aslından uzak ve ayrı kalırsa, o kavuşma anını bekler durur.]

Yukarıda “**kamışlık**” diye bahsedilen mertebe “**Rahmaniyet**” tecellisi olan “**Alem-i Ervah**”tır.

Aslına olan iştiyakı, Hz. Mevlana bu beyitlerinde hakikat mertebesi itibariyle ifade etmiştir. Bizlerin de vatan hasreti ile yanan bir tarafımız vardır.

Hadis-i şerifte belirtilen “**sıla-i rahim**” (vatan ve akraba ziyareti) de **batın** yönünden bunu ifade etmektedir.

İşte kim ki bu iki yönü kendi bünyesinde dengelemeyi bilirse, ikisinin de faaliyet sahasını idrak edebilirse, salihlerlerden kurtulmuşlardan olur.

Hem dünyanın hakkını (bedenin hakkını) vererek,
hem de asliyetinin yani ruhaniyetinin hakkını vererek irfaniyet ile yaşamını sürdürür.

Birincinin hakkını verirken “**er-Rahman**” hakikatini idrak etmiş olur,
ikincinin hakkını verirken de “**min salsalin**”in hakikatini idrak etmiş olur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[“**Salsal**” tingir tingir ses veren kuru çamur demektir.

“**Fehhar**” iyi pişkin saksı yani “**fağfur**” (porselen) gibi “**çın çın**” ses verecek kadar kurumuş, hayattan o derece uzak kuru topraktır,

ki insanın ilk çıkış yeri olan arz, güneşin sıcaklığı karşısında bu derecede hayattan uzak iken, Allah-u Teala ondan tavırdan tavıra bir sülale (soy) seçerek insanı yarattı.]

﴿١٥﴾ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ (55/15)

ve halekal canne min maricin min narin

“ve maric/dumansız/yalın nar/ateşten cinleri halletmiştir.”

“**Cinleri de yalın bir ateşten yaratmıştır.**”

Cenab-ı Hak **insanın** oluşumunu yukandaki ayetlerde **iki asıl** üzere belirttikten sonra,

bu ayette de cinlerin oluşumunu anlatmaktadır.

Ve görülen odur ki; cinlerin **“Rahmaniyet”** mertebesinde yerleri yoktur. Sadece zuhur mahallerinde yaşantıları vardır.

Bu şu demektir ki, insan mertebesine ulaşamazlar ve Hakk’a yakınlıkları çok gerilerdedir. Belki bu yüzden insanları **“Rahmaniyet”** mertebesinden düşürmeye çalışırlar.

Yalın bir alev olan bu varlıkların ana malzemesinin özelliği yakıcılığıdır. Kendilerinde başka unsurların olmayışı onlarda tek yönlü bir hayat ortaya getirmekte ve aralarında çok çeşitli yaşantılar bulunmamaktadır.

İnsan ise,

- **“zat”** mertebesi (batın yönü) itibariyle **“Allah”** ve **“Cami”** isminin zuhuru;
- **“sıfat”** mertebesi itibariyle **“Rahman”** isminin zuhuru;
- **“esma”** mertebesi itibariyle **“Selam”** isminin zuhuru;
- **“ef’al”** mertebesi itibariyle **“Melik”** isminin zuhurudur. ve
- **“cismi”** itibariyle de, ağırlıklı toprak olmakla beraber, kendinde (**su, ateş ve hava**)

bulunmaktadır.

Yani kendisinde bir miktar **cinnî** özellik de bulunmaktadır. Fakat cinlerde insani özellik bulunmamaktadır.

Bu yüzden insanlar hakikatleri itibariyle cinlerden çok üstündürler. Eğer insanda **“ateş”** diğer unsurlardan daha ağır basarsa, onda ağırlıklı olarak cinnî ahlak yaşantısı ortaya gelebilmektedir.

Onların hayat kaynağı **“Aziz”, “Cebbar”, “Mütekebbir”** esmalarıdır, insanda ise bütün esma ve sıfatlar mevcuttur.

İnsanda mevcut olan **“vehim”** ve **“hayal”** cinlerin saldırı bölgesidir. Onların tesiri altına girmemek için vehim ve hayali gerçek ilim ile yönlendirmek gerekmektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[**“Cann”** (ن) **“nun”**un şeddelenmesiyle **“cin”** demektir. **“Malih”** ile **“milh”** gibi ikisi de vasıftır.

Burada **“insan”**dan murad **“Adem”** (a.s) olduğuna göre **“cann”** da **“cin”**in babası demektir. Bazıları bunu Mücahid’den naklettiği gibi burada **“cann”** cinlerin babasıdır.]

Başlangıç itibariyle bütün insan cinsi **“salsal”**den yaratılmış olduğundan **“insan”**dan kasıt **“Adem”** (a.s) değil, insan cinsi olduğu gibi,

“cann”dan kasıt da **“cin”** cinsidir.

Kur’anı Kerim *Hicr Suresi 15. sure 27. ayette*

﴿٢٧﴾ وَالْجَانِّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ

vel canne haleknahü min kablü min narissümümi

“ve cann/cinleri kablü/önceden semum/vücuda nüfuz eden (sam yeli gibi yakan) zehirli sıcak nar/ateşten haleknahü/onu/kendisini halkettik,

“Cinleri de daha önce zehirli ateşten yaratmıştık” buyurulduğuna göre, demek ki Allahu Teala insanı yaratmadan önce “cann” yahut “cin” denilen mahlukları yaratmıştır.

Burada “maric” iki mana ile tefsir olunmuştur.

Bazıları halis ateş, dumansız safi alev demişler;

bazıları da dumanlı bir ateş demişlerdir.

Velhasıl biz insanların gözlerine adet olduğu veçhile görünmeyen, gizli bir takım hayat kuvvetleri, hayati unsurlar yaratılmıştır ki, bunlara “cann” ismi verilmiştir.

﴿١٣﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانِ (55/16)

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Kur’anı Kerim Zariyat Suresi 51. sure 56. ayet-i kerimede:

﴿٥٦﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

ve ma halaknel cinne vel inse illa liy’abüduni

“ve cinleri ve insanları illa/ancak, istisna bana ibadet/kulluk etsinler için/diye halkettim.”

“Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye halkettim.”

buyurulmuştur.

Bazıları bu ayette geçen “liyağbudün” kelimesini “liyağrufün” olarak da ifade etmişlerdir.

İbadet ehli yaptığı ibadetlerin neticesinde, o ibadetinin irfaniyetine de ulaşması gerekmektedir. Kemalat ancak böyle oluşur.

Cenab-ı Hakk’ın cin ve insanlara verdiği en büyük nimet “ibadet” ve “irfaniyet”tir.

Çoğunlukla bu görevlerinde ihmellik gösteren cin ve insanlara bu görevleri hatırlatılmakta ve diğer nimetlerle birlikte yalanlanmaması lazım geldiği şiddetle ihtar edilmektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır yukarıda aynı ayet geçtiği için olmalı ki, buradaki 16.inci ayet hakkında yorum yapmamıştır.

﴿١٧﴾ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ (55/17)

rabbül meşrikayni ve rabbül mağribeyni
“iki meşrik/doğunun Rabbidir ve iki mağrib/batının Rabbidir.”
“O iki doğunun da Rabbidir, iki batının da Rabbidir.”

Genel olarak bu ayet hakkında tefsirlerde özetle şöyle ifadeler vardır:
En uzun ve en kısa günlerde güneşin doğduğu ve battığı yerler değişiklik arz etmektedir.

İşte doğuda bu iki sınır **“maşrikayni”** (iki doğuş),
batıda ise **“mağribeyni”** (iki batış) olarak ifade edilmektedir.

Bu kısa izahtan sonra biz bu ayetin **batini** manasını anlamaya çalışalım.

“İki doğu ve iki batı”

Bu oluşumların zahirde zuhur yerleri olduğu gibi batında da zuhur yerleri vardır,
İki doğu veya **“doğuş”**tan ikincisi gerçek;
tasarruf yaşantısında, **“Nur-u Muhammedi”**nin bir bedenden, bir de ruhtan (gönülden)
doğuşudur.

Yani **“Nur-u Muhammedi”**yi bedensel olarak algılamaya ve bedensel mertebede faaliyete geçirmeye çalışmamız;
bir de ruhsal olarak (gönül mertebesinde) idrak etmeye ve faaliyete geçirmeye çalışmamızdır.

İşte bunlardan birisi **“salsalın maşrıkı”**,
birisi de yukarıda bahsedilen **“ruhaniyetin maşrıkı”**dır.

1 - Bedensel doğan “Hakikat-i Muhammedi”;

îman etmek, namaz kılmak, oruç tutmak, haccetmek, zekat vermek, çevre ile iyi muamelede bulunmak, anne babaya karşı hürmetli olmak, çocuklara sevgi ve muhabbet beslemek vs.

Bunları yaparak yaşayan insanın beden güneşi, **“şark”**tan doğmuştur. Bunun akşamı da güzel olur. Güzel yaşanan bir ömrün sonu da güzel olur ki; buna da **“hüsni hatime”** (güzel son) denir.

2 - Ruhaniyetimizin, gerçek ruhumuzun Hakk’ın ruhundan olduğunu idrak ettiğimizde de **“ruhani maşrık”** yani (ruhani doğuş) gerçekleşmiş olur.

Bunun neticesinde hayatını bu istikamet üzere sona erdiren kimse de **“ruhani batıya”** ulaşmış olur.

İki doğunun ve iki batının Rabbi:

Bedensel ve ruhsal doğuş;
bedensel ve ruhsal varış. Hakk’ın huzuruna eren, Hakk’a ulaşan sondur.
Bu hal ayrıca **“doğusuz”** ve **“batusız”** bir alemin de başlangıcıdır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[O yaratıcı Rahman, yani yalnız insan ve cinin başlangıcından yaratıcı olmakla kalmayıp, bütün varlık yönlerinin hatta varlık ve yokluk nimetlerinin hepsinin sahibi ve bütün tekamül (gelişme) mertebelerinin Rabbi’dir.

Ayetteki iki doğunun ve iki batının manaları şöyle de açıklanabilir:

1 – “Güneş ve ay bir hesap iledir.” ayetinden anlaşılacağı gibi güneş ve ayın doğuları ve batıları demektir.

2 - Yukarıda da denildiği gibi yaz ve kış mevsimlerinde günlerin uzayıp kışalmasına göre olan doğular ve batılar, en son noktalarını zikretmekle aralarındakileri de içine aldığı

anlaşılmaktadır.

Nitekim, “**bütün doğu ve batı O’nundur.**” denildiği vakit, bunlar arasında kalan bütün yönler kastedilmiş olmaktadır.

3 – Nev’i kastedilerek gerek güneş ve gerek diğerlerinin doğuşu demek olabilir ki bununla bütün cisimlerin doğu ve batısına işaret edilmiş olur.

4 - Arz’ın yukarıda da değinildiği gibi kürevî olması nedeniyle her yarısına nazaran bir doğu ve batıya işaret edilmiş olur, ki bunda doğu kabul edilen nokta da aynı zamanda batı; batı kabul edilen nokta da doğu olmuş olur.

5 - Güneş ve ay gibi görünen ışıklarla, akıl ve şuur gibi görünmeyen ışıkların doğuş ve batış noktalarına işaret olabilir, ki bunu bir yönüyle üçüncü kısma dahil etmek mümkündür.

Bunlardan hangisi olursa olsun asıl kastedilen mana; Allah’ın var olan ve olmayan bütün nimetlerin sahibi ve yöneticisi olduğunu beyan etmektedir.

Görülüyor ki bu ayetler hem nimeti hem kudreti hatırlatmaktadır.

“**Nimet**”i tenbih şükürü gerektirir; “**kudret**”i tenbih de nankörlüğe karşı kınamayı takviye eder.]

(55/18) ﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“*Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?*

Üçüncü defa tekrar edilen ayette

bu defa da “*belirtilen ayetin hakikatini inkar edebilir misiniz?*” denmektedir.

Nasıl ki **zahir güneşinin** doğuşları ve batışları varsa,

bâtın güneşinin de doğuşları ve batışları olduğunu,

her yeni günün yeni oluşum olduğunu,

bâtında da her ulaşılan yeni bir mertebenin yeni bir doğuş ve kemal olduğunu, bu kemalatla Hakk’ın varlığını kendinde bulmaya başladığını,

böylece kendinde ilahi nurun sabah akşam ışıldadığını inkar edebilir misiniz? diye ihtar edilmektedir.

(55/19) ﴿۱۹﴾ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ

“mercel bæhreyni yeltekıyani

“mercel bæhreyn/çalkalanan iki bahr/deniz - ulu kişi

tekane/birbirlerine tamamlarlar, mahir olurlar, mükemmel olurlar”

“(Suyu acı ve tatlı) iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.”

﴿٢٠﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (55/20)

beynehüma berzahun la yebğiyani
“beynehüma/onların (ikisinin) aralarında
berzah/aralık/fasıla, mani/engel, geçit begaye/tasallut etmezler,
saldırmazlar

“Aralarında bir berzah “mani” vardır birbirlerinin sınırını aşmazlar.”

İki deniz vardır ki birlikte akmakta olup aralarında berzah olduğundan birbirlerine karışmazlar, özelliklerini korurlar.

Bu denizlerin de **zahiri** ve **bâtını** vardır,
zahiri yeryüzündeki denizlerde birlikte olan akış,
diğeri (**bâtını**) ise, mana alemi ile ilgili olan akıştır.

Bu akışlar üç, beş, elli sene değil, alemler durdukça devam edecektir.

Bilindiği gibi Fransız alimi Jacques Cousteau, Cebel-i Tarık Boğazında dalış yaparken bir akıntı fark etmiş.

Biri sıcak su, biri soğuk su; biri acı su, biri tatlı su.
Birbirleriyle sürtünerek geçiyorlar ama birbirlerine karışmıyorlar, olduğunu fark etmiş.

Bu oluşum ayetin **zahir** manasıdır. Eğer araştırılsa dünyanın daha bir çok yerinde bu olguya rastlamak mümkün olacaktır.

Jacques Cousteau bir profesör arkadaşına bu yeni buluşunu iftiharla anlatırken arkadaşının yeni bir buluş olmadığını, Müslümanların bu olgunun varlığını daha 1400 küsur sene evvel bildirdiklerim beyan etmiştir.

Şimdi gelelim bu deryaların **bâtındaki hakikatlerine**; esasen bize öncelikle lazım olan da budur.

Bu **iki derya** nedir? Niçin birbirlerine geçmez karışmazlar?

İşte bu deryaların

bir tanesi “**Abdiyyet – Ubdiyyet**” ,
diğeri ise “**Rabb – Rububiyet**” deryalarıdır.

Cenab-ı Hak kendi zatından bu iki özelliği “**derya-ı aleme**” yayıyor, ki bu alemin faaliyet sahası meydana gelsin.

Bunların biri olmazsa alemin de kıymeti olmaz.

Alemlerin Rabb’i, kendi varlığında gizliydi, bilinmiyordu. Bu nedenle de “**yok**” hükmündeydi.

Ne zaman ki “**insan**” meydana geldi, yani “**o varlığı idrak eden**” birisi meydana geldi; işte o zaman bu alemlerin esas değeri bilinmiş oldu.

Bu alemler evvela var edildi, fakat daha henüz “**insan**” yok idi.

O zamanlar “**Rabb deryası**” mevcuttu, fakat “**Abd deryası**” olmadığı için akış tek yönlüydü.

Bu alemin, bu deryanın varlığını anlayacak bir varlık lazımdı. Dünya üstüne ayak basan idrakli, şuurlu bir varlık olması gerek ki; dünyanın varlığı, değeri ve onu var edenin yüceliği anlaşılmalı. Aksi halde “**var**” olsa da “**yok**” hükmündedir.

Örneğin insanın evinde bir hazine gizli olsa ve bu hazine bilinmese, o hazine ev sahibi için yok hükmündedir. O insan yaşamını fakirlik içinde geçirir. O hazine bilinse, onu bulan ve ancak değerini bilen bir insan olursa o hazinenin kıymeti bilinir ve değerlendirilir.

Yukarıda bahsedildiği gibi

﴿ ۱- ۲- ۳ ﴾ الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ (55/1-2-3)

“er rahmanü (1) allemel kur’ane (2) halekal insane (3)

“Rahman (1) kur’an’ı allem/muallim, öğretti. (2)

insanı halketti, (3)

“Rahman Kur’an’ı talim etti, insanı halk etti.”

İşte insanın var edilişi; abdiyyetin doğuşu, “**abdiyyet deryası**”nın akışının başlangıcıdır.

“**Rubübiyyet deryası**” ile “**Abdiyyet deryası**” o kadar iç içe olmasına rağmen hiçbirinin diğerinin hukukuna tecavüz etmemektedir, İkisinin de hukuku kendi mertebesinde geçerlidir.

Bunların birbirleriyle o kadar yakın ve müşterek bir hayat akışları vardır ki, birbirlerinden ayırmak mümkün olmadığı gibi birbirlerine karıştırmak da mümkün değildir. Çünkü araya bir **berzah** konmuştur ve o iki varlıkta özellikleri itibarıyla sınırlarını bilmektedirler.

Kul (abd) gerçek **abd** olduğu müddetçe kendi hakikatini biliyor, idrak ediyor, sınırını tanımlıyordur.

Rab da **Rablığını** biliyor, sınırını tanıyordur.

Böylece bunlar birbirlerine zulmetmeden birlikte hayatlarını sürdürmektedirler.

Ayrıca, kul gaflet halinde olup bu hakikatleri idrak etmemiş olsa dahi yine de o mertebenin gereği olan yaşam içerisinde bu deryalar birbirlerine karışmazlar.

Jacques Cousteau’nun tespit ettiği tatlı ve tuzlu su akımı ve bunların birbirine karışmadan yan yana akışları, Cebel-i Tarık’taki olay bunun zahiri misalidir. Bu ilim adamı bu ayetin süretini insanlık için tespit etmiş. Ama esas murad onu insanın kendi varlığında, vücut varlığında yaşamasıdır.

Bu olayı sadece Cebel-i Tarık boğazında değil de, insanın kendi boğazında (içinde), özünde, varlığında fark etmesi gerekir.

Rabb’in deryası, sözü ve kulun kulluk deryası da bu boğazdan geçmektedir.

Kul basit bir varlık değildir. O deryaları bünyesinde birleştiren bir varlıktır. Kelime-i Şehadette Rasulüallah (S.A.V) Efendimiz bize, bu iki derya olarak tanıtılmıştır.

Eşhedü en la ilahe illallah

ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Rasülühu *(5)

* (5) “Kelime-i Tevhid” isimli kitabımızda geniş malumat vardır

Evvela **O'nun abdiyyeti** (kulluğu), sonra da **O'nun Rasüllüğü** vurgulanmaktadır.

“**Abd**”ın başı evvela yerededir, sonra “**gerçek abd**” hükmüne döndüğünde başını “**alayı illiyyin**”e (yüceliklerin yücelerine) çevirir, yer yüzü beşeriyet tabiatından kurtulup “Ahadiyyet”e ulaşır.

Bu büyük bir iştir ve bu sebeple bir bakıma “**abd**”lık “**risalet**”ten daha üstündür. Çünkü gerçek **abd** olmadan, **risalete ulaşılmağı mümkün değildir**.

İşte bu **abd** öyle bir deryadır,
ki **illa Allah** olan “**Zat-ı Mutlak**”,
Zat mertebesinden, abd ve risalet mertebeleri olarak,
batından zahire doğru ebedi olarak akmaktadır.

Ve her mertebede, birlikte oldukları halde, yine de birbirlerinin sınırlarını yani tecellilerini korurlar, karışmazlar.

Kim ki bu hakikate erişti, işte o gerçek kelime-i şahadeti müşahede ile söyleyebilir ve ancak bunlar “**Abd**”ullahlardır.

Diğerleri “**ehl-i zahir**” ve “**ehl-i taklit**”tirler.

İşte bu **abd** öyle bir deryadır ki;
“**meracel bahreyni yeltekiyan**”
yani yeryüzüne salınan, faaliyet sahasında hayatını sürdüren iki denizi birleştiren, yaşatan bir varlıktır.

“**Abdiyyet**” ve “**Rasüllük**” yani “**terbiyecilik**” vasfı “**Rablık**” yeryüzünde hayatlarını sürdüren, kaynaklarını “Ulühiyyet”ten alan, asla birbirlerine karışmayan iki deryadır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır, bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[“**Berzah**” esasen iki şey arasında bulunan engel ve ayırıcı sınır demektir. Coğrafya ıstılahında, bilindiği gibi iki deniz arasında bulunan karaya denir. “**Berzah**” burada ya bu anlamı ifade etmektedir, ya da kudretten herhangi bir sınır manasındadır. Aralarında bir berzah bulunduğundan dolayı o iki deniz birbirine geçmezler. O berzahı aşp da diğerinin yerini işgal edecek, özelliğini ortadan kaldıracak bir zulüm, bir tecavüz yapmazlar, yapmaya meydan bulamazlar.]

(55/21) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dördüncü defa tekrar edilen ayette

bu defa da “belirtilen ayetin hakikatini inkar edebilir misiniz?” denmektedir. Yukarıda az da olsa anlatılmaya çalışılan zahir, batın oluşumların hakikatini inkar etmeden anlamaya çalışın ve faydalanın, diye ikaz ve tavsiyeler vardır.

﴿٢٢﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ (55/22)

yahrücü minhümel lü'lüü vel mercanü
“lülü'lü/inci (parlak, zıyalı, kıymetli) ve mercan/küçük inci
minhüm/onlardan (ikisinden) harec/ihrac olur, çıkar
“Bu ikisinden de inci ve mercan çıkar.”

Bilindiği gibi denizden çıkan bir çok değerın yanında, **inci** ve **mercan** da çıkmaktadır.
İnci istiridyelerin içinde oluşur.

Mercanın ise değişik türleri vardır. Bunlar kayalıklar halinde olduğu gibi, bitki türleri de mevcuttur ve genellikle süs eşyası yapımında kullanılır. **Kırmızısı** daha makbuldür.

Acaba bu ayetle Cenab-ı Hakk sadece onları **zahiri** anlamda mı anlatmak istemiş yoksa **batnî** manalarını da anlayalım diye mi nazil etmiştir?

Biz daha ziyade ayetlerin **batnî** manaları üzerinde durmaya çalıştığımız için burada da batnî yönünü anlamaya ve anlatmaya çalışacağız.

Yukarıda bahsedilen **iki derya**, bunlardan çıkan **inci** ve **mercan**, hangisi hangisinden çıkmaktadır?

Abd denizinden çıkan “**inci**”,
Rab denizinden çıkan da “**mercan**”dır.

İnci muhabbet ehlinin “**göz yaşları**”dır.

Muhabbet ehli gönül deryasında, gönül aleminden “**Mahbub-u İlahiyye**”ye ulaşmak için **inci** gibi göz yaşları döker, İşte o muhabbet ehli, aşığın döktüğü göz yaşı incilerinin bir tek tanesi bütün alemdeki incileri satın alır da geriye fazlası da kalır. Hakk’ın indinde arif ve aşık kişilerin dökmüş olduğu göz yaşı incileri bu kadar değerlidir.

Mana alemine (gönül alemine) daldığı zaman, **abd**,
o deryadan (“**abdiyyet deryası**”ndan) inciler çıkarır.

“**Rabb deryası**”ndan da mercanlar çıkarır. O mercanlar dallı budaklıdır, İşte bunlar da, dal ve budak salan “**vahdet ilmi**”dir.

Cenab-ı Hakk diyor ki:

“Ey kulum sen göz yaşı döküyorsun, ben de varlığımı sana feda ediyorum, sana sırrımı açıyorum, gönlümü açıyorum, sana vahdet ilminden veriyorum.”

O, dallı budaklı (**mercan**’a) şekle “**zatî şıryan**” (zatî tesir), yani; tesir alış, cereyan veyahut akış denir.

Mercanın **kırmızı** rengi ise “**kan**”dır, “**can**”dır.

Rabb kuluna can vermektedir. “**Sen benim için göz yaşı akıtıyorsun ama Ben de sana o damarlarından kan veriyorum.**”

Bu kan bizim anladığımız manada olan sulu kan değil, bütün varlığına sirayet eden “**ilahi can**”dır. “**Rahmaniyet canı**”dır.

“**yehrucu....**” ikisinden de **inci** ve **mercan** çıkar, ancak o deryalardan inci ve mercanları çıkararak gönül alemine dalan mana dalgıçlarıdır.

Tespîh elinde, “Allah”ın ismi dilinde, gecenin veya gündüzün bir vakti o irfan yolcusu, abd deryasının göz pınarlarından “Mahbub-u Hakiki”nin güzelliğim düşünerek çıkardığı incileri karşılığında, Rabb’ı da ona Rabb deryasının kapılarını açarak oradan “irfan mercan”larını çıkarmasını sağlar.

Bunlar kendisi için nadide bir süs ve hem de irfanîyet yolunda paha biçilmez mana hazineleridir.

Zaman içerisinde yeri geldikçe ve talep edildikçe o inci ve mercanlardan kolye yapıp, hak edenlere hediye edilir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

“Lisanımızda da mercanın kırmızısı meşhurdur. Bilindiği gibi inci ve mercan hem süs eşyası olarak kullanılır, hem de ticaret nimetlerindedir.”

﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ (55/23)

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Beşinci defa tekrar edilen ayette,

bu defa da yine çok şiddetli bir uyan söz konusudur. “**Hadi bakalım bu iki deryadan çıkan inci ve mercanları inkar edin, bu oluşumları inkar edin.**”

Eğer gafletteyseniz “Ey gaflet ehli ayağa kalkın ve uyanın!” Niye bu kadar sert sözlerle karşılanıyorsunuz, araştırın bakalım inkar edebilecek misiniz? Kesinlikle bir şey bulamayacaksınız. O halde teslim olun ve inkardan, gafletten vazgeçin.”

“Vaktiyle o deryalardan inci ve mercanlarınızı çıkarmaya çalışın. Ölüm döşüğünde son demlerinizde soracaklar; hani incileriniz? Hani mercanlarınız? O zaman elimizde, dilimizde, gönlümüzde bir şey yoksa ne cevap vereceğiz? Ya Rabbi “şu meşgul etti, bu meşgul etti” diye vereceğimiz cevaplar, mazeretler asla kabul edilmeyecek ve tekrar tekrar söylenen bu ikazlar hatırlatılacaktır.” **Allah keriyim idrak hariym.**

﴿۲۴﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ (55/24)

ve lehül cevaril münşeatü fiyl bahri kel æ’lami

ve tıpkı æ’lam/yüce dağlar gibi fiyl bahri/bahr içinde/hakkında

el cevaril münşeatü/cevare/akan, cari olan münşee/gemiler

(kaleme alınmış şeyler) lehü/ona (onun için)

“Denizde yüzen koca dağlar gibi gemiler O’nundur”.

Yukandaki ayetlerde **iki denizden** söz edilmişti.

“**Bu denizlerde dağlar gibi giden gemiler, vücud tekneleri (gönüller) de O’nundur.**”

Şu gemi falanın, şu gemi filanın diye gemileri sahipleniyoruz. Oysa bunlar geçici varlıklardır.

Varlığın tek sahibi “**İlahi varlık**”tır. Bunun dışında kimse hiçbir şeye sahip değildir. Fakat, “**Melik**” esmasının bizdeki zuhuruyla geçici olarak, her birerlerimize bazı mallar

verilmiş, biz ise, bunların kendi öz malımız olduklarımızı zannetmişiz. Ancak bu mallar bize dünya nizamı için geçici olarak verilmiştir. Aslında hiç kimsenin herhangi bir varlığı yoktur. Nasıl olsun ki? Hakikatte insanın kendi varlığı dahi yoktur. Bir tek varlığımız var, o da Allah'tır. O'nun dışında başka bir şeye ihtiyaç da yoktur. Bu dünyanın, alemin sahibi olmak istersen, sadece **“Allah”** de.

“Denizde yüzen koca dağlar gibi gemiler” bir başka manada;

Benlik deryasında enaniyetle yüzen, koca dağlar gibi şişmiş **“nefs-i emmare”** sahibi kimlikler, gemilerdir. Onların dahi sahibi Allah'tır.

Ancak onlar bu hakikatten perdelidirler ve gemilerinin yani (vücut) gemilerinin kendilerine ait olduğunu sanıp böylece büyük bir zan ve hayale düşerler.

Yunus balığının karnında yüzdükleri halde, gözleri görmediklerinden kendilerini şuurla deryada yüzdüklerini zannederler.

Vücut gemisi bir gün sahile vurduğu zaman, yani tahta tabuta kondukları zaman nasıl bir **baştan karaya** vurduklarını anlayacaklar, fakat çok geç olmuş olacaktır, heyhat! Allah korusun.

Biz yine ayetin batını yönüne dönmeye çalışalım. Allah'ın varlığını bütün alemde bilen ve kemaliyle müşahede eden sadece **“insan”**dır.

Abdülkerim Ciyli Hz. *“İnsan-ı Kamil”* isimli eserinde şöyle diyor:

“Bir çok şeyi çözdüm, bu dünyadaki bir çok sırrı idrak ettim (Yani bir çok inci, mercan çıkardım). Ancak bir hususta tereddütte kaldım:”

“İnsan mı Allah'ın aynası,

yoksa Allah mı insanın aynasıdır?”

“Kim kimde kendini seyrediyor?

“Allah-u Teala mı insanda cemalini seyretmekte,

yoksa insan mı Allah-u Teala'da cemalim seyretmekte?

Bu hususta tereddütlü kaldım” demektedir.

Gerçek bir Hak yolcusu, **“Hakikat-i Muhammedi”**nin **“abdiyyet”** ve **“Rububiyet”** deryalarında Hz. Muhammed teknesiyle dolaşmaktadır.

- Evvela **“Nuh”**un teknesine binen salık orada nefsinden necat bulmuş olur.

- Daha sonra **“ef'al, esma, sıfat, zat”** deryalarından inşa etmeye başladığı **ilim** ve **irfanîyet** gemileriyle **“Nefes-i Rahmani”** rüzgarlarının şişirmeye başladığı yelkenleri ile **“Ulühiyet”** deryalarında seyrine devam eder.

- Daha sonra **“sıfat”** limanlarına, oradan **“esma”**, oradan **“ef'al”** limanlarına uğrayarak gemisinin ambarlarını **inci, mercan** ve **ahiret** mallarıyla doldurarak, gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine de hediye ederek şuurlu bir yolculuk yapmış ve o deryalar ve gemilerden istifade ederek tekrar asli vatanına döner.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[**“Münşeât”** iki mana ile tefsir edilmiştir:

1 - Bilindiği üzere inşa edilmişler demektir ki, gemilerin inşasının ehemmiyetini ve bunun Allah'ın bir nimeti olduğunu gösterir. İnsanlar tarafından inşa edilmiş olması,

Kur'anı Kerim *Saffat Suresi 37. sure 36. ayette*

﴿٩٦﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

vallahü halekaküm ve ma ta'melune

“ve (oyşa/andolsun) sizi ve amel ettiklerinizi Allah halk etti

“Oysa sizi de, yaptığınız (bu şeyleri) de Allah yaratmıştır.”

ayetine göre onların Allah'a ait olmasına mani değildir.]

2- İsmail Hakkı Bursevi **ikinci şıkkı** şöyle açıklıyor:

[“**Yelkenler**” demek olan “**şûrû**” kelimesi “**şıra**”nın çoğuludur. “**Münşeat**” ın su üzerinde yükselip kendi halinde yürüyen gemiler manasına gelmesi uzak ihtimal olmadığı gibi, “**Münşeat**”ın mahlukat (yaratılmışlar) manasına gelmesi de uzak ihtimal değildir.]

﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ (55/25)

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Altıncı defa tekrar edilen ayette bu defa değişik bir uyarı yapılmaktadır.

Su üstünde giden tahta veya demir gemilerin yanında, İlahiyat deryasında yüzen beden gemileri de olduğunu ve hakikatte bu gemilerin nefis limanlarında mı dolaştığı, yoksa “**Nur-u Muhammedi**” yükünü mü toplayarak, ilahi aşk pazarlarında alış veriş yaptıklarını anlayıp, vakit geçirmeden, eğer nefis limanlarında dolaşıyorsa hemen o limanları terk edip, ilahi limanlara sığınarak güven haline ulaşması gerekmektedir. Yapılan bu ihtarlar o yöndeki karar ve hareketinizi oluşturmaya yardımcı olacaktır.

﴿٢٦﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ (55/26)

küllü men aleyha fanin

“aleyha/onun/kendisini üzerine külle men/küllüsü/her kimlik

fani/yok olmakta”

“O'nun üzerinde bulunan her “kim”lik fanidir.

Esmâ aleminin hakikatini belirten bu ayet-i kerimeyi daha derinden ve hakkıyla anlayabilmemiz için, tecelli ve zuhur zincirini evvela “**tevhid-i ef'al**” mertebesi itibariyle idrak etmemiz gerekmektedir.

Bu mertebeyi idraklerimize sunan ayetlerden bir tanesini aşağıda sunuyoruz.

Kur'anı Kerim *Kasas Suresi 28. sure 88. ayette*

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَئِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ ﴿٢٨﴾

küllü şey'in hælikün illa vechehü lehül hukmü ve ileyhi turce'üne

“illa vechehü/O'nun/kendisinin vechi müstesna küllü/her şey helak olacaktır

hüküm lehü/O'nu/kendisinin ve ileyhi/O'na/kendisine irca/rücu' döndürüleceksiniz.”

“O'nun vechinden başka her şey helak olacaktır, hüküm O'nudur, O'na

döndürüleceksiniz.”

Bu ayet tevhid zincirinin “**tevhid-i ef'al**” ilk basamağım çok muhteşem ve açık bir şekilde idrak ve basiretimize sunmaktadır.

Şöyle ki: Ey ilahi hakikatleri araştıran Hak yolcusu, ulaştığın şu mertebede **şey'iyet** yani **eşya** dediğin (bireysel şuur dışı) her varlık yok olucudur.

Ancak bu yok oluş varlıklarının ortadan kalkması itibariyle değil, fakat vücutlarının aslında Hakk'a ait olduğunu, onların kendilerine ait bir varlıkları olmadığı cihetiyledir.

Yani onlarda var olan asılları itibariyle bir “**esma**”nın zuhuru olduğunun sendeki idrak ve yaşantısıdır.

Bu hüküm (ayrıca bütün hükümler de) **El Hakîm** esmasının zuhuru ile O' nundur. Yani alemlerde oluşan her oluşum, bir hikmete bağlı olarak zuhura çıkmaktadır.

“O'na döndürüleceksiniz.” Bu da gerçek bir hükümdür. Yani daha evvelce kendinizi ayrı ayrı ve kendine has yaşantıları olan varlıklar zannederken, bu mertebede o zanlarınızın elinizden alınarak size ait hiçbir şeyiniz kalmayacak ve aslınıza yani (isteseniz de istemeseniz de) O'na döndürüleceksiniz,.

İşte gerçek bir tevhid eğitimi gören salık, bu safhaya ulaştınca “**tevhid-i ef'al**” bütün **şey'iyet**'in Hakk'a ait olduğunu idrak ve fehmi eder, üzerindeki emanetini sahibine iade eder.

Fakat bu hali idrak edemeyen kişilerin elinden her türlü varlıkları isteseler de istemeseler de zorla alınıp, aslına döndürülürler. Ancak bu çok büyük bir hüsrana ve süküt-u hayal olur. Allah muhafaza etsin.

Böylece **şey'iyet**'in kendine ait bir varlıkları olmadıkları anlaşılınca, ortada kalan **Hakk'ın vechinden** başka bir güzellik değildir. İşte bu hüküm de O'nundur.

**Hep kitabı Hakk'tır, eşya sandığın,
Ol okur kim, seyr-ü evtan eylemiş**

diyen kimse ne güzel söylemiştir.

Eşya sandığın “**Hakk'ın kitabı**”ndan yani vechinden başka bir şey değildir. Ancak bu kitabı okuyup vechini de seyr edebilmek için (vatanları seyr) yani ilahi mertebeleri tahsil ederek yaşamak gerekmektedir.

Bu kısa izahtan sonra daha iyi anlaşılabilmesi için tekrar sıradaki ayetimize gelelim.

(55/26) **كُلٌّ مِّنْ عَلَيْهَا فَانٌ**

küllü men aleyha fanin

“aleyhaonun/kendisinin üzerine külle men/küllüsü/her kimlik fani/yok olmakta”

“O'nun üzerinde bulunan her “kim” lik fanidir.

Bilindiği gibi burada geçen “**men**”, (kim) demektir.

Yukarıda incelediğimiz ayette;

[“**şey**” yani (eşya) helak olacaktır,] deniyordu.

Yani maddi varlıklar yok olacaktır.

Burada ise, [“**kimlikler**” yok olacaktır,] denmektedir.

Eşyayı idrakimizden kaldırdıktan sonra, henüz daha “kimler, kimlikler” hala varlıklarını sürdürmektedirler.

Bir üst mertebeye geçmek için bu eşyanın “kimliklerini, isimlerini, esmalarını” ve daha sonra şuurlu varlıkları da ortadan kaldırmamız gerekecektir.

Burada bir ifadeye daha çok dikkat etmemiz ve iyi incelememiz gerekmektedir.

Vahdet hakikatlerinden ve sırlarından haber veren bu ayette, “**küllü men aleyha**” üzerinde her kimlikten bahsedilmektedir. Acaba neyin üzerinde?...

Tefsirlerde genel olarak (zahiren) “**dünya üzerinde**” diye belirtiliyor ise de aslında, O’nun/”Hu”nun üzerinde yani **Allah’ın** üzerinde demektir.

Bütün alemlerde ne varsa, hepsi “**Allah**” esmasından zuhura geldiğinden, bu **zat** esması bütün varlığı çekiyor demektir.

Hal böyle olunca, üzerinde bulunan her “**şey’iyyet**” ve “**men’iyyet**” (kim’lik) zaten asılları Hak olması itibariyle bütün varlıklar **Hakk’ın zuhurundan** başka bir şey değildirler.

Bizim hayalimizden ve şartlanmalarımızdan, sonradan var ettiğimiz “**şey’iyyet**” ve “**men’iyyet**” (kim’lik) ortadan kalkıp da “**fen**” yani “fani” olmakta ve asılları olan Hakk’a dönmektedirler.

İşte böylece “**Allah**” esması bütün esmalara kaynak olduğundan zaten O’nun/”Hu”nun üzerindedirler.

Fani olan hayalimizdeki zannî değerlendirmelerimizdir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Yani o arz üzerinde bulunan her kim olursa olsun hepsi yok olucudur. Gerek o gemilerdekiler, gerek diğerleri hepsi de o su üzerindeki o yüzen gemiler gibi akıp akıp yokluğa gidecekler ve öleceklerdir.]

﴿٢٧﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (55/27)

ve yebka vechü rabbike zül celali vel ikrami
ve zül celali vel ikram/celal ve ikram zü/sahibi
rabbinin vechi ebka/baki kalacak
“*Celal ve ikram sahibi Rabbinin vechi bakidir.*”

İnsanda sonradan oluşan, “**şey’iyyet**” ve “**men’iyyet**” değerleri ortadan kalkınca, baki kalan “**Rabb’inin vechi**”dir.

Nasıl bir Rabb? “**Celal ve ikram sahibi olan Rabb**”indir.

İrfaniyet; bu hakikatlerin özelliklerini, gerçeklerini anlayabilmektir.
Bunları **anlamak** ise “**sırat-ı müstakîm**” ve “**sıratullah**”tır.

“**Vecih**” kelimesinin hakikati ile ilgili olarak diyebiliriz ki;

“**Vecih**” burada yüz kelimesinden öte, bütün varlığının külliyetini zerrelere kadar kapsamaktadır.

İnsan sadece yüzünü çevirerek bir şeye baktığında, bedeni başka bir yöne, yüzü başka bir yöne dönmüş olabilir.

Ancak insan vechini bir yere döndüğünde bütün varlığı ile döner, tümüyle yüzü, göğsü, ayakları, hepsi aynı yöne bakar, tüm cephesiyle yönelir.

Mana aleminde “**Vecih**” bütün ruhaniyetiyle, varlığı demektir.

İşte o sonradan oluşan “**şey’iyyet**” ve “**men’iyyet**” ortadan kalkınca, kalan sadece “**vech-i baki**”dir, iyi anlamaya çalışalım.

Bu ayette bir başka soru daha akla gelebilir: “**Celal ve İkrām**” sıfatları burada birlikte zikredildi de niye “**zül Cemal-i vel İkrām**” denmedi?

Cemal daha yumuşak bir sıfat olarak bilinir, hoş latif ve tabii bir tecellisi vardır. Bu ayette ise, şiddet ve hiddet ifade eden. **Celal** sıfatı kullanılmıştır.

Çünkü, Cenab-ı Hakk ikramını **Celaliyyetinin** altında gizlemektedir,

İkrāmı, yani keremine ulaşmak için, **Celalinden** geçmek, onu tatmak gerekir. Yani şiddetli bir arzu, şiddetli bir iştihak, şiddetli bir çalışma, şiddetli bir muhabbet, şiddetli bir yorulma da gerekmektedir.

Yoksa **Cemalin** yumuşaklığı ve latifliği ile bu **zatı ikramına** ulaşmak mümkün olamamaktadır. Lütfedilerek ulaşılsa bile değeri bilinemez.

Kur’anı Kerim *Necm Suresi 53. sure 39 - 40. ayette*

﴿٣٩﴾ وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

ve en leyse lil insani illa ma se’a

ve insan için illa/ancak say ettiği/çalıştığıdır

﴿٤٠﴾ وَأَنْ سَعِيهِ سَوْفَ يُرَىٰ

ve enne sa’yehü sevfe yüra

ve enne/kesin sa’yehü/onun/kendisinin say/çalışması

ilerde/yakında rüyet edecek/görülecektir

“**İnsan için çalışmasından başka bir şeyi yoktur, ancak çalışmasının karşılığı vardır.**”

Çalışarak elde edilenden daha güzel bir şey de yoktur. Eğitimde de böyledir, İnsan çocuğuna merhamet edip bütün işlerini onun yerine yapsa, ileride o çocuk hiçbir şey yapamayacaktır.

Onun için çocuk zorlansa da, sıkılsa da onun iyiliği için merhameti, **Cemal** sıfatını bir yana bırakıp, onu **Celal** sıfatıyla eğitmek, yönlendirmek gerekmektedir. Ayrıca bunun içinde **İrade** sıfatı da mevcuttur.

Başımıza bir hadise gelir, biz onu **kahr** olarak değerlendiririz. Fakat arkasından **lütf** zuhur ettiğini görürüz.

Bir başka hadise bize lütuf gibi görünür, fakat onun da arkasından çok kere kahır zuhur ettiğini görmüşüzdür.

Bir şeyin dış yüzüne veya ilk görünüşüne bakıp da bu rahmettir, şu zahmettir deyip ayırmamamız gerekmektedir; sonu mühimdir,

“**Rabb**”ül alemiyn” **Celal** sıfatıyla hükmedip arkasından ikramını getirmektedir. Bu bir lütuftur.

Mü'min gece soğukta, sıcakta kalkacak, uykusunu veya işini bırakarak namaz vakti gelince onun hakkını vererek eda edecek; parasının bir kısmını zekat olarak cebinden çıkarıp verecek veya eğlenceyi, gafleti bırakıp gönül alemine dalarak Allah'ı hatırlayıp zikreder. Bunlar hep **Celal** sıfatının gereği ve tecellileridir, oldukça zor ve müşküldür.

“**Debbağ**” (ham deri terbiyecisi) iyi bir deriyi, sevdiği deriyi yerden yere vurur ki; iyice yumuşasın, değer kazansın:

Üzerindeki fazlalıklarını ve yağ zerreciklerini sıyırmadıkça, o deri, değerli güzel bir deri haline gelemez.

İşte insan postu da böyledir. Ne kadar nefis tortularından, yağ masiva parçalarından temizlenirse, o kadar güzelleşir, latiflesin; bunun için de **Celal** tecellisi gerekir ki onun altında ikramı vardır.

Cenab-ı Hakk da kendine çekmeyi dilediği kullarına böyle **Celal** terbiyesiyle ikramını sunar.

Allah lafzı söylendiği zaman, (**celle celalühü**) dendiği bilinen bir gerçektir.

﴿۲۷﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (55/27)

ve yebka vechü rabbike zül celali vel ikrami
ve zül celali vel ikram/celal ve ikram zü/sahibi
rabbinin vechi ebka/baki kalacak
“**Celal ve ikram sahibi Rabbinin vechi bakidir.**”

Burası **ikinci**, yani **Esma** mertebesidir. Burayı idrak eden kişi **Ef'al** aleminden sıyrılıp. **Esma** aleminden çıkıp, idrakinde daha latif bir aleme geçer.

Burasını Kur'anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 115. ayet* anlatır ki;

فَإِنَّمَا تُوَلُّوْا فِئْمَ وَجْهَ اللّٰهِ

feeynema tüvellu fesemme vechullahi
“bu halde nereye tevelle/dönerseniz artık Allah'ın vechi semme/oradadır.”

“**Nereye baksanız Hakk'm vechi oradadır.**”

İşte, “**küllü şey**”in **halikün**” eşyanın helak olduğunu idrak eden, sonra da “**küllü men aleyha fan**” bütün kimliklerin helak ve yok olduklarını müşahede eden kimsenin yolu buraya ulaşır.

Burada artık kişi nereye yönelse, neye baksın, ancak ve ancak Hakk'ın vechini müşahede etmiş olmaktadır.

Böyle olmakla birlikte “**seyr-i suluk**”ta burası son mertebe değildir. Çünkü bir bakan bir de bakılan olduğundan **ikilik** üzere olan bir görüştür. Henüz daha “**vahdet**” “teklük” oluşmamıştır.

Vahdet mertebesine ve idrakine ulaşmak için (ki çok zor bir aşamadır) kişi kendini de ortadan kaldırması gerekmektedir.

Bu yaşantıyı Fahri alem Efendimiz Mi’rac gecesinin sabahı, sahabe-i kiramına

“**men reani fekad reel Hak**”

“**kim ki beni rüyet etti, gördü bu halde gerçekten Hakk’ı rüyet etti/gördü**”

“**kim ki beni gördü ancak Hakk’ı gördü**”

yani “**bana bakan Hakk’ı görür**” sözleriyle bu sırrı ifşa etmiştir.

Burada “**ikilik**” yani “**sen**”lik kalmış sadece “**ilahi ben**”lik kalmıştır.

Burada artık manzaramız, seyrettiğimiz, karşı taraf dediğimiz varlığın hakikati idrak edilmiş. Eşya helak, kimlikler fani olmuş; kişi artık nereye baksa Hakk’ın vechini müşahede eder hale gelmiş, gayr kalmamış, sadece Hak baki kalmıştır.

Rasülüllah (S.A.V) Efendimiz “**Bana bakan göz**” demiştir, “**her gören**” dememiştir.

Ona bakan sahabenin dışında da bir çok insanlar vardı; kafirler, münafıklar, vs. Bunlar sadece bakıyorlardı onun hakikatini göremiyorlar, ancak o bir ayna olduğundan gafletle bakanlar kendi iç hallerini görmüş olmaktadır.

Kim ki beni gördü, yani benim hakikatimi gördü, benim “**Muhammed**” ismi altında Hakk’ın zuhurundan başka bir şey olmadığını anladı; işte o sadece **Hakk’ı görmüş** oldu.

İşte burası teklük alemidir ve **Vahdaniyyet** hükmüdür.

Birinci basamakta “**eşya**” yok olmakta,

ikinci basamakta “**kim**”likler yok olmaktadır.

Bunun neticesinde varlıkta “**Hakk’ın vechi**”nden başka bir şey görünmemesi

bunun da sonunda, kendinde de Hakk’ın vechini müşahede etmesi ile kişi, bu ve konuyla bağlantılı diğer ayetlerin hakikatin idrak etmiş olmaktadır.

Bütün bu idrak ve yaşantılar ancak **mücadele** ve müşahede ile “**Celal**”den geçmektedir.

Celal sıfatından, celal süzgecinden kişi geçmedikçe, bu hakikatleri idrak etmesi mümkün değildir.

Zaten bu nedenle Cenab-ı Hak ikramını **Cemal** değil “**Celal**” sıfatına bağlamıştır.

Ne zaman “**Allah**” lafzı söylenmiş olsa, karşılığında tabii olarak **celle celalühü** dediğimiz aşikardır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Ey muhatap! Rabbinin yüzü ise baki kalır, O celal ve ikram sahibidir. Deki; (vechin) “**O’nun zatından başka her şey helak olacaktır.**” (*Kasas* 29/88) ayetinde olduğu gibi, Allah-u Teala’nın **Zat’ı** manasına olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü “**zül celali vel ikram**” sıfatı “**zü**” diye merfu (ötreli) olarak “**vech**” kelimesine sıfat yapılmıştır. Kadi Beydavi “**vechi**” zat

ile tefsir etmiştir, ila ahır...]

(55/28) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانَ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

her “şey’iyyet” ve “men’iyyetin” aslında kendilerine ait bir varlıklarının olmadığını ve onlarda var olan hakikatin, Hakk’ın vechinden başka bir şey olmadığını, hadi inkar edin bakalım, diye gaflet ehlini ve inkarcıları sert bir şekilde uyarmaktadır.

(55/29) يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلِّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

yes’elühü men fiysemavati vel ardı

külle yevmin hüve fiy şe’nin

semavat ve arzdaki men/kimseler

yes’elühü/onu/kendisini se’elsual eder/ister

hüve/o külle yevmin/her yevm/gün

fiy şe’n/şen (şan, tavır, ahval, hadise) içinde/hakkında

“Göklerde ve yerde bulunanlar ondan isterler.

O, her gün yeni bir iştedir/şandadır.

Sadece yeryüzündeki varlıklar değil, aynı zamanda semavattaki varlıklara da hitap edilmektedir.

Deniyor ki; Sizin dünyanıza benzer gök yüzünde, semada, uzayda da yerler vardır ki, onların da üzerinde şuurlu varlıklar vardır. Ve bunların hepsi Cenab-ı Hak’tan ihtiyaçları olan istihkaklarını talep etmektedirler.

Abdullah İbni Abbas (r.a)’a sormuşlar:

“Ey Abdullah, gök yüzünde bizim gibi insanlar var mı?”

O da cevaben:

“Evet orada da İbni Abbas’lar vardır” demiştir.

Tebareke-i Şerifede mealen:

“Siz bunların boşuna mı halk edildiğini zannediyorsunuz? Başınızı çevirip tekrar tekrar bakın; orada bir yarık, bir çatlak veya uygunsuzluk görecekmisiniz!” diye uyarmaktadır.

Kendimizi uzayda tek ve yalnız zannetmemiz çok yanlış olurdu. Bu varlık alemlerinde, bizler çok şerefli varlıklarız ki, bizleri muhatap alıp bize hitap edilmektedir.

Bize **halife** rütbesi verilmiş ve bizim cinsimizden, bütün bu alemlere rahmet olan

Habibini halk etmiştir.

Yeryüzü ve semavatta madenler, nebatlar, hayvanlar, insanlar v.s. varlıklar vardır. Bunların hepsi kendi mertebelerinden, kendi ihtiyaçlarını talep etmektedirler.

Bu talepleri ise kendi zatlarından, özlerinden olmaktadır.

İnsan bu talebini;

zahirinden **zahiri** için;

batınından **batını** için;

özünden, ruhundan ise farkında olmadan **fitratından** (var oluş hakikati) talep etmekte, yani sual etmektedir.

“**Adem**” yönüyle Ademliğini,

“**Halife**” yönüyle halifelliğini,

“**İnsan**” yönüyle insanlığını,

“**Beşer**” yönüyle beşeriyetini,

“**Nefs**” yönüyle de nefsani hakikatlerini talep etmektedir.

Bu talepleri neticesinde kendilerinde zuhura gelen tecelliler ile ilahi zuhurlarını ortaya koymaktadırlar.

Böylece en geniş manada “**Allah**” esmasının zuhuru ortaya gelmektedir. Böylece de ondan en güzel talep sual edilmiş olmaktadır.

كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ (55/29)

külle yevmin hüve fiy şe'nin

“hüve/o külle yevmin/küllü/her yevm/gün

fiy şe'n/şen (şan, tavır, ahval, hadise) içinde/hakkında

“O, her gün yeni bir istedir”

“*Füsü'l Hikem*” adlı eserinde Muhyiddin-i Arabi Hazretleri bu ayet hakkında şöyle demektedir:

“**Vücut-u mümkinat, varlıkların suretlerini Hakk'ın zuhurundan var etti. Ve bu zuhur ise Tecelli-i Hak'tır. Tecelli-i Hak'ta başka (gayrı) yoktur. Tekrarı dahi yoktur.**”

“**Vücut-u mümkinat**”, yani “her an değişimde olan mevcut varlık” Hakk'ın her mertebede, o mertebenin gereği olan faaliyet ve görüntüyü ortaya koymasından ibarettir.

Ve bütün bu varlıklar bir oluşum ve değişim içindedir. Mevsimler, bitkiler, hayvanlar, her an her yerde bir şeyler değişmektedir.

Atomlar dahi sabit değildir. Zaman ölçümümüzün temeli olan bir saniyede atomlar dokuz (9) milyon küsur defa titreşmektedirler.

Nasıl bir düzen?... Ne muhteşem bir ilahi program!....

Cansız dediğimiz madenleri meydana getiren atomlar dahi akıl almaz bir hızla hareket etmektedirler. Biz ise bunu göremediğimizden onlara cansız, hareketsiz varlıklar diyoruz.

Dünyayı **canlı** ve **cansız** varlıklar olarak ikiye ayıran tabiatçıya bir arif kişi;

“**eğer taş, toprak, cansız dediğiniz bu dünya cansız ise, insan gibi bir canlıyı**

nasıl meydana getiriyor?” diye sormuştur

İnsan kendisi için bir program yapar; bazıları tutar, bazıları tutmaz. Fakat ilahi program, altı (6) milyar küsur insanı, sayısız galak ve gezegenleri, melekleri, cinleri, hayvanları, madenleri, bildiğimiz ve bilmediğimiz bütün alemlerindeki yaşantıları, kendi zuhurları ve düzeni içinde hiç aksatmadan sonsuz olarak sürdürmektedir.

Her an bir değişimde olduğu halde, o kadar düzenli olan bu değişim hakkında Kur'anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

﴿٣﴾ اَلَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طَبَاقًا
مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ
فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُوْرٍ ﴿٣﴾

elleziy haleka seb'a semavatın tıbakan

ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin

ferci'il basare hel tera min füturin

elleziy/o zat ki seb'a/yedi (7) semavatı tabaka, tabaka halketti

rahman halkiyeti içinde/hakkında

min tefavütin/uygunsuz, aykırı, bozuk, çelişki, düzensiz,

rüyet edemez/göremezsiz

artık (haydi) basar/gözü, görmeyi rücü et

hel/..mi era/rüyet ediyor/görüyor musun

min füturin/fütur/çatlak, yarıktan

“Bakın bakalım gök yüzünde bir uygunsuzluk, bir çatlak görebilecek misiniz?” buyuruldu.

Çünkü her an bütün alemde ve varlıklarda değişimde *“şe'nde”* olan bizzat O'dur. Bütün suretler, zuhurlar *“Tecelli-i Hak”*tan başka bir şey değildir. Ve bu *“Tecelli-i Hak”*ta *“baka”* yoktur: Hiçbir şey sabit değildir.

Bir televizyondaki görüntüyü düşünürsek; bir saniyede yirmi iki (22) ayrı görüntü sunulmaktadır. Bunu sunabilmek için binlerce devrenin çalışması, değişmesi gerekir ki; biz bu görüntüleri hareketli olarak seyredebilelim. O ayrı ayrı görüntülerde aksama olsa, sayısı azalsa veya çoğalsa, bütün düzen ve görüntü bozulur.

İşte, alemde saniyede yirmi iki değil, dokuz (9) milyon küsur titreşim, değişim hareketi olmaktadır. Bu suretle biz taşı, taş; toprağı, toprak olarak görüyoruz.

Bu alem ekranında Hakk'ın zuhurları devamlı olarak oyun sahnesinde oynamaktadırlar. Bu ayet-i kerime bize bunları anlatmaktadır.

*“Tecelli-i Hak”*ta *“baka”* olmadığı gibi tekrarı dahi yoktur. Aynı tecelliyi iki defa tekrarlamaz, bir varlığa iki defa aynı tecelliyi yapmaz. Bunları çok iyi anlamamız gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim, dinimiz bize tüm hakikatleri anlatmaktadır. Tefekkür etmemiz gerekir. Eğer Kur'an'da seçilen muhatap akıl sahipleri bizler isek, yaptığımız ibadetlerimizin sadece zahir ve şekilden ibaret olmadığımız bilmemiz gerekmektedir.

Ne yazık ki, İslamı iyi anlayamadığımız için, iyi de anlatamıyoruz. Elimizde istediğimiz kadar büyük hazineler olsun, biz onun küçük bir parçasını kullandıktan ve fakir yaşadıkten sonra neye yarar.

Kur'an-ı Kerim'i ve içindeki hakikatleri farkında bile olmadan. batılılar bizden daha çok inceleme ve araştırma yapıyorlar. Bu yüzden teknikte doğrulardan ilerideler.

Muhyiddin-i Arabi gibi deryaların dalgıçlığını yapan kimselerin sayılarını arttırmamız lazım gelmektedir.

O zat hakkında bir batılı araştırmacı demiş ki:

“İçinizden bir adam, bir derya çıkmış... onu da siz kabul etmemişsiniz”

Neden? Çünkü hakikatleri anlatıyor. Şekilciliğin teferruatından öte, öz ve hakikatleri anlatmaktadır. Bizler kabullenemiyoruz; hakikat ilmini görmek istemiyor, dinimizi birkaç zahiri kuralla sınırlayıp, hareketsiz bir sistem olarak görmek istiyoruz. Belki işimize öyle geliyor Böylece nefsimiz de gaflet ile daha rahat hareket edebiliyor

Ancak yine de; **“O her an yeni bir şe'ndedir.”** Zuhurunun şiddeti kendisine perde olmaktadır.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

["Göklerde ve yerde bulunanlar O'ndan isterler"]

Gerek sonradan meydana gelmeleri, gerekse aynı hal üzere kalmaları ve diğer halleri itibariyle muhtaç oldukları her dileği O'ndan isterler. Gerek davranışla ve gerek sözle olsun, daima O'ndan ister dururlar. Çünkü kendi kendilerine ve mümkün olan hakikatlerine nazaran var olmaya asla hakları yoktur. Bu yüzden her an O'ndan isterler

“O her gün yeni bir iştedir”

Ya celale veya ikrama bağlı bir iştedir ki; onlara istediklerini vermek de bu cümledendir. Zira Hak Teala üstün hikmetlerine dayalı dileği gereğince her an nicelerini yok eder ve nicelerini var eder, nicelerini de zengin kılar. Bazı halleri giderir, bazılarını getirir,

İbnü Mace, İbnü Hibban ve bazı hadis alimleri Ebu'd-Derda (r.a)'tan rivayet etmişlerdir ki;

Hz Peygamber (S.A.V) şöyle buyurmuştur:

“Günahları affetmek sıkıntıları gidermek ve bir takım insanları yükseltip, bir takımlarını alçaltmak da O'nun şanındandır.” İla ahır....]

(55/30) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

bütün varlıkların O'na muhtaç oldukları, her ne kadar bütün varlıklardan O zuhur ediyor ise de, zuhur ve tecellisini kestiği anda hiçbir varlığın varlığının ortada kalmayacağı aşikar olduğundan, hadi sizdeki tecellilerimi inkar edin bakalım, diye meydan okumaktadır.

Bu alemin devamı yenilenme ile mümkün olduğundan, bu yenilenmeye şiddetle ihtiyaç vardır. Her an yokluğa giden bu alem “şe’n” ile tekrar yenilenmektedir. Hadi bunları inkar edin bakalım diye ihtar edilmektedir.

(55/31) ﴿سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الشَّقَاتِ﴾

“senefrûğu leküm eyyühes sekalani”
leküm/sizin için yakında biz efrag/fariğ/boş kalacağız
eyyühe/o sekalayn/iki ağırlık, siklet
“Ey insan ve cin! Sizin de hesabınız.! ele alacağız,”.

Yukarıda bahsedilen ayetlerde;

“göklerde ve yerde olanlar ondan isterler”

ve “O her gün yeni bir istedir” ifadeleri içerisinde, insanlar ve cinler de vardır.

Bu ayette insan ve cin gizli olarak “sakaleyn” kelimesi ile ifade edilmektedir. Bu ifade **iki ağırlık** demektir.

Bu da **iki** türdür.

Birincisi; **insan** ve **cin** topluluğunun ağırlığı,

diğeri ise her **iki** varlıkta da **iki** oluşumun ağırlığıdır.

Bunlardan birisi; kendilerinde bulunan “**nefsî varlıkları**”,

diğeri de “**ilahi varlıklarıdır**”

Birinci ağırlıkları; her iki varlığın da bir yönlerinin “**anasır-ı erba’a**”dan dört unsurdan (toprak, su, ateş, hava)

insanda toprak ağırlığı,

cinde ise ateş ağırlığıdır,

ikinci ağırlıkları ise maddi değil, **manevi** sorumluluktur.

Yine **insanda** ilahi nefha “**ve nefahtü**” ve “**Ruh’ul Kudüs**”ün manevi ağırlığı;

cinde ise varlığında “**melekiyyet**” hassası da olduğundan, onun manevi ağırlığını oluşturmaktadır.

Bu iki özelliği bünyelerinde toplayan bu varlıkların hareketleri de iki özelliklerinden birinin tesiri ile zuhura gelmektedir.

Kendilerinden meydana gelen fiiller;

toprak veya **ateş** ağırlıklı ise, **nefislerine**,

ruhi ve **meleki** ise **Rab’larına** bağlanmaktadır.

Ferağ; lügatta, boşalmak demektir. “**Senefrügü leküm**” kelime manası ile “**sizin için yakında boşalacağız**”dır.

Yani “ey insan ve cin, yakında yani kıyamet hadisesi ile sizlerdeki tecelli ve şe’nlerimi keseceğim, boş olacağım. Bundan sonra ahiretin hesap kitap zamanı gelecek, işte o zaman dünya günlerinizdeki fiillerinizin nefislerinizden çıkan toprak ve ateş kaynaklı aşığılıklı olanlarının hesabını vereceksiniz, şimdiden dikkat edin,” diye uyarılmaktadırlar.

Ayrıca Hz. Rasülüllah’ın bir adı da “**Rasul-u Sakaleyn**”dir. Yani iki ağırlığın da

Rasülüdür.

Çünkü kendi gerçek varlığında **“Hakikat-i Muhammediye”** onlarda da mevcuttur. Elmalılı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.

“Ferağ” lügatta boşalmak demektir. Buna göre bir meşguliyetten boşalmak, sonradan bir meşguliyeti gerektirir. Halbuki Allah Teala’yı hiçbir iş diğer bir işten alıkoyamayacağı için, burada özellikle ahiret işleri olan hesap ve cezayı ifade etmek üzere, bu suretle bir benzetme veya kinaye yapılabilir. Yani bu günkü dünya işleri geçecek, bu dünya hayatı ve nimetleri yok olacak, bu mühletler, hoş görüler tükenecek yarın Allah’a dönüşle mücerret sorumluluk, hesap ve ceza için huzura geleceksinizde sırf sizin işinize bakılacak, sizin sorumluluğunuzun gereği yapılacaktır.

Devamla, **“sakalan”** yahut **“sakaleyn”** iki sekal’dir. Bundan sonraki ayette de açıklanacağı üzere **insan** ve **cinnin bir adıdır**.

“Sekal” *yük ve ağırlık* demektir. İla ahır.....]

(55/32) ﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

insan ve cinlere, nefsanî varlıkları ile hareket ettikleri takdirde ceza görecekları ifade edilmektedir. Hadi devam edin, elinizde ise bundan kurtulun bakalım, diye kendileri ikaz edilmektedir

(55/33) ﴿۳۳﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ

انِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿۳۳﴾

ya ma’şerel cinni vel insi

inisteta’tüm en tenfüzu min aktaris semavati vel ardı fenfüzü

la tenfizüne illa bisultanin

ya maşerel cinni vel insi/ ya el cin ve el ins aşiret/ opluluğu

“semavatın ve arzın

katarlarından/kuturlarından(damlamalarından, bölgelerinden)

enfez/ içinden geçmenize

eğer tavea/takat, güç yetirirseniz

artık/haydi enfez/içinden, arasından geçin

illa/ancak, bisultanin/sultan/delil, kudret ile (müstesna) enfez/içinden

geçersiniz

“Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresinden geçmeye gücünüz yeterse, geçin gidin. Ama Allah’ın verdiği bir güç olmadan geçemezsiniz”

Yukarıdaki ayette “sakalan” diye ifade edilen varlıklar burada isimleriyle “ey cin ve insan toplulukları” diye belirtilmektedirler.

Bunlar şuurlu, kısmen müstakil hareket edebilen mükellef varlıklar olduklarından, hitap sadece onlara olmuş, melek ve hayvan gibi varlıklara bu hitap olmamıştır.

Evvela kısaca cinleri ele alalım. Onlar arzın dışına çıktıkları halde acaba bu hitaba niye muhatap oldular?

Hz. Rasülüllah (S.A.V) Efendimizin doğumundan kısa bir süre sonra

Kur’anı Kerim *Hicr Suresi 15. sure 16-17. ayette* bildirildiği gibi

﴿١٦﴾ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ

“ve lekad ce’alna fiyssema’i burucen ve zeyyennaha linnaziriye”

ve lekad/elbette gerçekten (andolsun)

sema içinde buruc/burçlar cae/kıldık,oluşturduk

ve nazir/nazar edenler için

zeyyennaha/onu/kendisini tezyin ettik (süsledik)

﴿١٧﴾ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ

ve hafıznaha min külli şeytanin ræciymin

ve külli/her racim/recm edilmiş, taşlanmış, kovulmuş) şeytandan

hafıznaha/onu/kendisini hafız/muhafaza ettik (koruduk)

“şeytanların göğe çıkması yasaklanmıştı.”

Kur’anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 34. ayette*

إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى

illa ibliyse eba

illa/sadece iblis ebey/dayattı, küçümsedi

“İblis secde etmedi.”

Kur’anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 36. ayette*

﴿٣٦﴾ فَازَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا

feezellehümeşşeytanü anha

fe/bu halde şeytan lehüm/onlar için (ikisini) anha/ondan/oradan

zele/kaydırdı ayağını, hata/yanlış yaptırdı

“Şeytan ayaklarım kaydırdı.”

Kur’anı Kerim *Kehf Suresi 18. sure 50. ayette*

إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ

illa ibliyse kane minel cinni
illa/ancak iblis cinden kane/idi

“İblis cinden idi” ifadeleriyle belirtilen iblis , şeytan, cin “ateş” yapılı, yaklaşık aynı karakterler taşıyan varlıklar olduklarından, bu ayette hepsinden “**ey cin topluluğu**” diye söz edilmektedir.

Nasıl ki kuşlar havada uçmak suretiyle arzın dışına çıkamazlar, çünkü uçmalarını sağlayan hava tabakası da arza ağıldır.

Cinler de **ateş** yapılı olduklarından, ateş dahi arza bağlı elduğundan, bireysel ve vasitasız olarak arz hudutlarının, yer çekiminin dışına çıkamazlar.

Ancak vasıtalı olarak “**ufo, uçan daire**” gibi vasıtalarla gökte bir miktar yükselme kaydedilseler de semavatın dışına çıkamazlar.

Cinlerden “**Halife**” de gönderilmediğine göre bu yolla da semavatın dışına çıkamazlar.

İblisin ; **secde etmemek, insana yanlış kıyas yaptırmak,**

Şeytanın; **ayak kaydırmak, vehme düşürmek,**

Cinin ; **göğsüne vesvese vermek, iç (ruhsal) yönünün dengesini bozmak**
gibi faaliyetleri vardır.

İnsanlara gelince; bunların semavatta yükselme kaydetmeleri “**zahir**” ve “**batın**” olmak üzere **iki** türüdür.

Bu ayete dayanarak bazı tutucu ilim adamları hiçbir zaman **zahiren** arzın dışına çıkılamayacağını beyan ettiler.

Ancak 1969 senesinde dünya aktarından (kutrundan) çıkıp aya ulaşıldı. Bu da insanların çalışması sonunda bu düzeyde “**illa bi sultan**” (**sultan gücüne ulaşmakla**) olmuştur.

Bu yükseliş ise belirli bir yere kadar devam edip gidecek, fakat semavatın dışına çıkılamayacaktır.

Zahir ve **batın** bu aktarların dışına “**sultan gücü ile**” çıkan ilk insan “**İdris**” (a.s), daha sonra da en kemalli bir şekilde “**Hz. Muhammed**” (a. s) olmuştur.

Batini yönüne gelince; buda **üç** yönlüdür.

Biri **beden aktarından**,

diğeri **nefs aktarından**,

üçüncüsü de **ruh aktarından** çıkmaktır

1 - Beden varlığından çıkmak için onu iyi tanımak gerekir.

Bu yolda yapılan ibadetler (namazlar, oruçlar, zikirler, sohbetler, v.s), şuurlu olmak kaydıyla, hep beden dünyasının aktarından çıkmak içindir.

Toprak, su, ateş, hava unsurundan ibaret olan beden dünyamız, gaflette olduğumuz müddetçe bizi kendi içinde hapiste “**siccinde**” tutmaktadır.

Buradan kurtuluşu; “**Süre-i Yusuf**”ta Yusuf (a.s)’ın kuyudan ve hapisten kurtuluş hadisesinde görmekteyiz. Buradaki “**sultan gücü**”, bu hali idrak etmektir.

2 - Nefs aktarından çıkmak ise,

“**ilahi eğitim**” (“**seyr-i sülük**”) neticesinde

“**emmare**”, “**levvame**”, “**mülhime**”,

“**mutmeinne**”, “**radiye**”, “**merdiyye**”,

“**safiyye**” mertebelerini ve duygusal yaşamı aşmak suretiyle oluşmaktadır.

Az yukarıda belirtilen “**küllü şey’in halikun**” ayetinde belirtilen “**şey’iyyet**” in yani eşyanın hakikatini anlamak suretiyle mümkün olmaktadır.

Bu babta Hz. Mevlana,

“Ne suç, işlemişiz ki bu dünya hapisanesine konmuşuz? Burada bulunmamızın sebab-i hikmeti birkaç mahpusu bu zindandan (nefs zindanından) kurtarmak içindir,” diye ifade etmiştir.

İşte **“İnsan-ı Kamil”**den kim bu yardımı almışsa, ona **“sultan gücü”** ulaşmış ve o güçle **“nefs aktar”**ını aşmış olur.

3 - **Ruh** aktarından çıkmak ise, yine **“ilahi eğitim”** ile **“seyr-i sülük”**a devam etmek ve **“Hazerat-ı Hamse”** (Beş Hazret) mertebesini aşmak suretiyle mümkün olabilmektedir.

Ruh gemisini kapsül yaparak, **semavat** ve **gönül** aleminde seyre çıkararak **“Sidretü'l Münteha”**ya (alemin son sınırına) ulaşır.

Cebrail’in durduğu yerden geçerek kendisinde bulunan **“Hakikat-i Muhammedi”** sayesinde **“yanarsam ben yanarım”** diyerek ilahi hakikate ulaşmış olur.

Burada kendisinde faaliyete geçen **“Allah”** esması, onun alemlerin dışına çıkmasına sebep olan sultan gücüdür.

“Allah” esmasının zuhuru bütün alemlerde geçerli ve alemler üstü de bir özelliği olduğundan, kimde **“Allah”** ismi manen zuhura gelirse, o kimse bu alemlerin kutrundan çıkmış olur.

Böylece **“mi’rac”** hakikatini idrak ederek, hadis-i şerifte bildirilen, **“Benim Allah ile öyle bir anım olur ki, oraya ne bir melek-i mukarreb ne de bir nebi-i mürsel giremez,”** diye ifade edilmiştir.

Meseleye **“Vahdet-i Vücut”** (vücudun birliği) yönüyle baktığımızda; bütün bu alemler Hakk’ın varlığında Hakk’ın vücuduyla mevcut olduklarından, ayrıca başka bir alem de olmadığından, esasen **hiçbir şekilde semavat ve arzın dışına çıkma imkanımız yoktur.**

Bu çıkış **batini** olarak, **beşeri anlayışımızdan**, **“şey’iyyet”** ve **“men’iyyet”** imizden çıkmaktır.

Yukarıda belirtilen aşamaları yapamayan kimseler, semavat ve arzın kutrundan çıkamayıp, kendi **“siccin”**inde (hapisanesinde) ebedi olarak yaşarlar. Kendi gerçek hakikatlerini idrak edemezler. **Gurbette** ve **firkatte** kalırlar.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu emir, muhatapları aciz bırakmak içindir. Fakat çıkamazsınız, bir sultan olmadıkça. Yani bütün o göklerin ve yerin kuvvetlerim mağlup edecek başka bir kuvvet ve saltanat olmadıkça çıkamazsınız. Zaten öyle bir kuvvetiniz de yoktur. Cin ve insan kendilerine **“sekalan”** ismi verilecek kadar itibar ve şöhrete sahip olmakla beraber, bütün şu yer ve gök kuvvetlerinin üstüne çıkacak derecede bir kuvvet ve saltanatı elde etmiş değillerdir. Onun için çıkamazsınız. Daha doğrusu Allahu Teala tarafından bahşedilecek bir kuvvet veya bir emir olmadıkça çıkamazsınız, kaçamazsınız denilmektedir.]

(55/34) **فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ** ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Onuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

insan ve cinlere, buldukları hal ve mekandan kendi güçleri ile çıkamayacakları açık olarak bildirilmekte ve “**sultan gücü**”ne talip olmaları tavsiye edilmektedir. Gerçek ilahi kimliklerine ulaşabilmelerinin, sultan gücünü faaliyete geçirmeleri ile mümkün olduğu açık olarak belirtilmekte; bunun ilahi bir eğitim olduğu, kazanılmasının ciddiyetle çalışmaya bağlı olduğu bildirilmektedir.

(55/35)

﴿٣٥﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ

“yürselü aleyküma şüvazun min narun ve nühasün
fela tentesirani

“nardan/ateşten şüvaza/alev (şevk, gayreti) ve nühas/alevsiz dumandan
üzerinize irsal edilir/gönderilir
bu halde la tentesirani/savunamaz, destek olamazsın

“*Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir, kendinizi savunamazsınız.*”

Cin ve insan topluluklarının özelliklerinden olan ateş arttıkça, bulunduğu yere zarar vermeye başlar.

Eğer azaltılmazsa, kendini de yakar, yok eder.

Bu ateş dengelenmezse “**nur**”a ulaşamaz.

Allah’a ulaşmak için varlığımızda mevcut olan **ilahi “nur”** ve “**ruh**”u ortaya çıkarıp güçlendirmek zorundayız. Başka türlü yukarıda bahsedilen yerleri aşmak mümkün olmamaktadır.

İşte kendinde bulunan ilahi hakikatleri zuhura çıkarmaya dönük faaliyetleri gerçekleştirilemeyen kimsede, **nefsani** ve bireysel faaliyetler ortaya çıkacağından, bu da **ateş** unsurunu arttırmış olacağından, böylece Hak’tan o nispette uzaklaşmış olacaktır.

“*Üzerinize alev ve duman gönderilir.*”

“**Alev**”, ihtirası;

“**duman**” ise, perde ve belirsizliktir.

Eğer Hakk’ın belirlediği hayat düzeninin dışında yaşamaya devam edersek, yukarıdaki ayetin hükmü altına girmiş olduğumuzdan üzerimize, yani kalbimizin üzerine dünya ihtirası, perdelenme ve kargaşa gönderilir de bunu döndürmemiz mümkün olmaz. Ancak “**sultan**” (ilahi bir yardım) ile bunlardan savunmak mümkün olabilmektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Ve bir bakır, yani erimiş bakır yahut bakır gibi kızıl bir duman veya zehirli bir duman ki; hem yakar, hem boğar. Bundan kendinizi savunamaz ve kaçıp gidemezsiniz. Yakalanır ve yakılırsınız.]

﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

(55/36) febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Onbirinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

cin ve insan topluluklarına kendilerinde bulunan “ateş” özellikleri yönünden hitap edilmekte ve bu hallerine dikkat çekilmektedir.

Eğer hayatlarını tavsiye edildiği şekilde sürdürmezlerse başlarına gelecek akibet evvelden bildirilip, bunun döndürülmesinin de mümkün olmadığı böylece bildirilmiş olmaktadır.

(55/37)

﴿٣٧﴾ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ

“feizen şakkatisssemaü fekanet verdeten keddihani

bu halde ki sema şakka/yarılınca/yarılıpta

bu halde/artık tıpkı dihan/yağlı gibi vered/kıpkırmızı gül olduğunda

“Gök yarılıp da erimiş yağ gibi kıpkırmızı bir gül olduğu zaman.

Bu ayette de her ne kadar kıyamet yaklaştığında görülecek bazı hadiselerden bahsediliyor ise de, biz yine kendi hakikatimiz yönünden incelemeğe çalışalım.

“Sema yarıldığında” yani insanın beşeriyetinin hayal seması yarıldığında, içinden dökülen

nefs-i emmare (renği gök ve kül rengi tonları),

levvame (renği kızıl) ve

mülhime (renği yeşil) yağları

aşk ve muhabbet ateşiyle, zikir iştiağıyla, gönül tavaşında kızarmaya başlayıp, evvelki ahlakları buhar olup uçmaya, oradan ayrılmaya başlarlar.

Nihayet yoğunlaşarak geriye kalan öz, “**Hakikat-i Muhammedi gülü**”ne dönüşür. Bu oluşumdan itibaren

Kur’anı Kerim *Fecr Suresi 89. sure 28. ayette*

ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ

irci’iy ila rabbiki

“rabbına değin irci’/rücu et, dön”

“**Rabbına dön**” hitabına mazhar olur.

Böylece hakiki ilahi seması, gönül göğü, “**Hakikat-i Muhammedi gülü**” olduğu zaman, renkli beşeriyet yağları dökülmüş ve nefsinin o mertebelerinin kıyameti kopmuş olur.

Kur’anı Kerim *Kıyamet Suresi 75. sure 1-2. ayette*

﴿١﴾ لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ﴿٢﴾

﴿٢﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾

la uksimü biyevmil kıyameti

ve la uksimü binnefsil levvameti

la/yok yevmil kıyamet/el kıyamet yevm/gün ile kasem/yemin ederim

ve la/yok nefsil levvameti/levvame nefis ile kasem/yemin ederim

“Kıyamet gününe ve pişmanlık çeken nefse yemin ederim” hakikati de ortaya çıkmış olur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Şimdi tafsilatım anlayamayacağımız, beyana sığmaz ne dehşetler, ne inkılaplar olacaktır.]

﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ (55/38)

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On ikinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

insanın varlığında mevcut olan nefis kirlerinin tortu ve yağlarının, belirli çalışmalar sonunda “**Hakikat-i Muhammedi gülü**”ne dönüşmesinin mümkün olduğunu, bunu inkar etmenin mümkün olmadığını belirtmektedir.

﴿٣٩﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْئَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ (55/39)

feyevmeizin la yüs’elü an zenbihî insün ve la cannün

“bu halde/İşte o yevm/gün ki ne insana ne de cinne

zenbihî/onun/kendisinin günahından sorulmaz

bu halde ki, ne insana ne de cinne zenbihî/onun/kendisinin günahından

sorulmayan yevm/gün

“İşte o gün ne insana nede cinne günahından sorulmaz

İnsanlarda ve cinlerde özleri itibariyle değişik mertebeler bulunmaktadır. Görüntüleri yani suretleri sadece dış yönleridir.

Bu yönlerine bakıp mutlak şekliyle karar vermek yanılığlara sebep olabilir. Bu varlıkların iç bünyelerinde “esma-i ilahiye”nin terkibi bulunduğundan, özleri Hakk’ın Zatından gelmektedir.

İşte bu mertebeleri itibariyle inse ve cinne günahından sorulmaz

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor,

[Yani suçlu olup olmadığının anlaşılması için şuradan buradan sorularak araştırmaya ihtiyaç yoktur. Günahlı ile günahsız karıştırılmaz. Hepsisi tespit edilmiştir. Şimdi açıklanacağı gibi suçlular yüzlerinden tanınırlar. Demek ki hesap ve sorumluluk yok değil. Lakin o gün suçlunun şahsım tanımak için soru sorulmaz.]

(55/40) ﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dikkat ederseniz buranın **kırkıncı ayet** ve **on üçüncü** ihtar olduğunu görürüz.

Yukarıda da kısaca belirtildiği gibi,

“13” Hz. Peygamberin **şifre** rakamı,

“40” ise **kemal** rakamıdır.

Aynı zamanda “40”‘ta (13),

“13”te de (40) vardır.

(40) ın sıfırını alırsak (40 – 40 = 4) kalır.

“4” ise İslamın **şifre** rakamıdır.

Yani; “Şeriat”, “Tarikat”, “Hakikat” ve “Marifet” mertebelerinin ifadesidir.

Bir evvelki (39.uncu) ayete de bu yönden bakarsak;

(3 + 9 = 12) eder,

bu “12” da “seyri sülük”ün **kemalatıdır**.

“40”ın, “13”ün, “12”nin **kemalatları** ve **hakikatleri** burada tamamlandığından, hadi bakalım bu oluşumları da gücünüz yeterse yalanlayın, diye ihtar edilmektedir.

(55/41) ﴿٤١﴾ يُعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ

فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ

yuğrafü'l mücrimune bisiyamahüm

feyu'hazü binnevasiy vel akdami

Yuğraful mücrimüne bisîmahüm fe yü'hazu binnevasî vel ckdam.

sima/çehreleri, eserleri ile mücrimler tarif olunur/tanır

bu halde nevasi/alınları ve akam/ayakları ile ehaze/yakalanır, tutulur

“Suçlular simalarından tanır, alınlarından ve ayaklarından tutulur.”

Yaşandığı sürece yapılan fiillerin tatbiki insanın iç ve dış dünyasında yansımaları olacaktır. **Said**, said olarak; **şaki**, şaki olarak sürdürdüğü hayat akışının sonunda bu fiillerinin muhasebesi yapılacaktır.

Ahirette mahşer günü, dünyada yapılan fiiller birer siluet ve varlıklar olarak karşımıza çıkacak, ayrıca kendi varlıklarımızın da görüntüsü değişecektir. Bilhassa yüz hatlarımız fiillerimiz istikametinde, o karakterde görünecektir. İşte bu belirgin görüntülerden, günahkarlar yüzlerinden hemen tanınacaktır.

İnsan **iki** yönünden **hareket** alır.

Biri başından, aklından

yani **üst tarafından**;

diğeri ise **ayaklarından, duygularından** yani **alt tarafındandır**.

Bazı insanların **aklı**, duygularına hakim, yani üst mertebesi alt mertebelerine hakimdir. Bunların akibetleri “**said**”lıktır.

Diğeri ise alt tarafı **beşeriyeti**, nefs-i emmaresi ve gafletinden dolayı, **duyguları aklına** hakimdir. Bunların akibetleri ise “**şaki**”lıktır.

İşte bunlar alınlarından ve ayaklarından tutulurlar. Çünkü onları suça iten bu iki azalarıdır (ayakları ve şuursuz başları)

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor

“**Suçlular yüzleriyle tanınırlar da bu sebeple perçemleriyle ayaklarından tutulurlar. Daha Türkçesi yaka paça yakalanırlar.**”

(55/42) ﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On dördüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, insanın iki hareket kaynağına da dikkat çekilerek onların en iyi bir şekilde kullanılması ve neticede kendi kendinin felaketini hazırlamaması gerektiği, şiddetle ifade edilmektedir.

(55/43) ﴿۴۳﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ

hazihî cehennemülletiy yükezzibü bihel mücrimune

hazihi/ İşte bu cehennem ki

mücrimler bihe/onun ile kezzib/tekzib yalanlıyordu

İşte bu, o cehennemdir ki, bunu o günâhkârlar tekzîb ederler

“İşte bu, suçluların yalanladığı cehennemdir.”

Mücrimlere, “**inkar ettiğiniz cehennem işte budur,**” diye yakıymen gösterilir. Günahkarların inkar ettikleri: “**cehennem yoktur, ben ahirete inanmam**” gibi sözleri sarf edenlere akıbetleri gösterilmektedir.

Cehennem iki türdür.

Biri **zahirî cehennem**: Yukarıda ifade edilen, insanın içine girdiği dışardan yakan cehennem;

diğeri ise **batınî cehennem**: Kişinin içinde olan nefs-i emmarenin içerden yakan ihtiras ateşidir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;

[İşte bu cehennem ki; suçlular onu yalanlıyor ve yalan olduğunun söylüyorlardı.]

(55/44) ﴿۴۴﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ أَنْ

yetufune beyneha ve beyne hamiymin anin
beyneha/onun/kendisi arasında
ve beyne hamiymin anin/olgunlaşmış hamim/kaynar su arasında
tavaf eder/dolaşırlar
O cehennemden arasıyla son derece sıcak bir su arasında dolaşacaklardır
“Onunla kaynar su arasında dolaşırlar.

Cehenneme yeni girilmiş, fakat daha henüz ateşe atılmamışlardır.
Günahkarlara karşılığında cehennemden ateşi ve harareti; buraya gireceksiniz denir ve
kaynar sular gösterilip bundan da içeceksiniz denir.
Bunların ikisi arasında gider gelirler fakat fayda elde edemezler.

Diğer yönden kişinin kendi içinde bulunan nefis-i emmare ve tabiat çukurunda yanan
ihtiras ateşi ve cehlinden kaynaklanan kaynar suya dönüşen yanlış bilgileri arasında gelir
giderler, fakat fayda elde edemezler.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Dönüp dolaşıyorlar onunla ve cehennem ateşi ile kızgın bir hamîm arasında.]

Hamîm: Sıcak su; **an:** son derece kızgın, demektir.]

(55/45) ﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile
kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On beşinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
insanın iki hararet kaynağına dikkat çekilerek, bunların şiddetli hararetlerinin iyi
kullanılmak yoluyla mutedil ısıya dönüştürülmesi gereği vurgulanmaktadır.

Nefis-i emmare ve ihtiras ateşinin, yanlış bilgi yüzünden başımızdan aşağı dökülen
kaynar suların bizi yakmaması ve pişmanlıkla bunların arasında gidip gelmemiz için böyle ikaz
edilmektedir.

(55/46) ﴿۴۶﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَدَّتَانِ

ve limen hafe mekame rabbihi cennetani

ve rabbihi/kendisinin rabbinin makamına korkan kimse için iki cennet var

“Rabbınızın makamından korkan kimselere iki cennet vardır.

Otuzbirinci ayetten sonra, buraya kadar gelen ayetlerde cehennemden, cehennemden ve
suçluların halinden bahsederken,

bu ayetten itibaren de cennetten, cennetin ve iman ehlinin halinden bahsetmektedir.

“re’sül hikmeti mehafetullah.

“Hikmetin başı Allah korkusudur.”

Hadisi bizlere bu ayetin izahında yardımcı olmaktadır.

Daha yukarılarda da bahsedilen “men” yani “kim”likten burada da bahsedilmekte; düşünen varlıklara hitap edilmektedir.

Yine yukarılarda iki deryadan, “abdiyyet” ve “Rububiyet” deryalarından bahsedilmişti.

İşte bu deryalar aynı zamanda birer **makamdır**.

“Makam-ı abdiyyet”ten “makam-ı Rububiyet”e yükselen kimse, bu makamda yaşamını sürdürmeye ve daha geniş manada buraları idrak etmeğe çalışır.

“men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu”

“Kim ki kendi nefesine arif oldu, bu halde gerçekten kendisi Rabbine arifdir”

“Kim ki nefesine arif oldu, ancak o Rabbine arif oldu.”

Yani, “nefsini bilen Rabbını bilir,” hadisi de; bu konuyu oldukça açmaktadır.

Nefsinde, yani kendi varlığında Hakk’ın varlığını müşahede ederek yaşamına devam eden kimse, bu makamdan tekrar “abdiyyet”ine, yani bireysel nefsi varlığına düşmekten korkarsa ona **iki cennet** vaad edilmektedir.

“Rububiyet” makamına ulaşmak için “Hikmet” gerekmektedir.

“Kime hikmet verilmişse, onu büyük hayır verilmiştir” beyan-ı ilahisi bu mertebeye ışık tutmakta, hikmete ulaşılabilmesi için de

“Re’sül hikmeti mehafetullah”

“Hikmetin başı Allah korkusudur” hadisinde belirtilen gerçeği idrak edip yaşamak gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen **iki korku**, Allah’a yani “Zat-ı İlahi”ye giden yolda çok mühim **iki** mertebedir. Korku **iki** türdür.

Biri nefesine, menfaatlerine, beşeri varlığına zarar gelmesinden korkmak.

Diğeri ise Rabb’ına karşı nezaketsiz olup, ilahi varlığından nefsi benliğine, beşeriyetine düşmekten korkmaktır.

Kim ki “Mertebe-i Rububiyet”te makam tutar, burayı idrak ederek yaşamını sürdürmeye çalışır ve buradan düşmekten korkarsa,

Ona dünyada iken huzur cenneti,
ahirette de ahiret cenneti verilir.

Bir yönüyle **iki** cennet budur.

Diğer yönüyle ise;

ahirette o yerin gereği fiziksel, bedensel bir cennet,

diğeri ise, Alah’ın Zat’ından kendisine lutfedilen ruhsal zatî idrak, gönül ve irfan cennetidir

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;

[Makam kelimesi, kinaye yoluyla “Rabbinden korkan” manasında da yorumlanabilir. Korkudan kasıt yalnız yürek çarpıntısı değil; küfür ve nankörlükten sakınıp iman ve şükür ile itaat için saygı ve hürmet göstermek demektir. Kısacası Rububiyet sıfatını taşıyan, “zül celali vel ikram” sahibi Rabbinin celalinden korkan, yahut kıyamet günü O’nun celali karşısına

dikileceği makamını sayıp da korkan kimseler için de “iki cennet vardır” ki;
biri **cismanî**, biri **ruhanî** cennet,
yahut biri “**adn**”, biri “**naim**” cenneti
veya biri “**daru’l islam**”, biri “**daru’s-selam**” gibi manalara gelebilirler. Zikredilen iki
cennet için daha başka anlamlar da söylenmiş ise de kıyamet halleri görülmeden bunların
tafsilatı bilinemeyeceğinden, daha fazla izaha girmek doğru olmasa gerektir.....]

(55/47) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile
kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On altıncı defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;
iki cennetten haber verilmektedir. Eğer gücünüz yeterse, iman ve muhabbet ehline vaad
edilen bu iki cennetin varlığını hadi inkar edin bakalım, diye açık olarak bildirilmektedir.

(55/48) ﴿۴۸﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ

zevata efnanin

zevat/sahibi, içereni, ehli, (ikisinin)

efna/değişik halde, farklı, nevi, çeşit, tür

“ikisinin de çeşitli ağaçları, meyveleri vardır.

Beden ve **ruh** insanın iki yönüdür. Ahirette kişiye gideceği yerde yaşayabilmesi için o
yerin malzemesinden bir beden verilecektir.

İşte bu bedenin ihtiyacını karşılayacak tabiiki yaşaması için çeşitli ağaçlar ve meyveler
olacaktır. Bedenin ihtiyacının her yönde karşılanması ve hiçbir şeye ihtiyacı olmaması, onun
fiziksel ve bedensel cennetidir.

Diğeri ise ruh ve gönül cennetinin çeşitli ağaçları ve meyveleridir. Bunlar ise, “**Zat-ı
İlahiye**”den kişinin gönül alemine uzanan çeşitli **marifetullah** bilgileridir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu cennetlerin ikisi de **efnan** sahipleri “**zevata, zat’a**” gibi, zatın tesniyesidir.

Zira “**sahibe**” manasına “**zatın**” aslı “**zevat**” olup, tekil ile çoğulunu ayırmak için
“**vav**” hafzedilmiştir.

“**Efnan**”, “**fen**” yahut “**fenen**”in çoğuludur.

“**Fenn**” çeşit demektir.

İlmin çeşidine de örfte “**fen**” ismi verilmektedir.

“**Fenen**” de; ince ve yumuşak dal ve taze fidan manasınadır.

Yani her birinde türlü türlü bostanlar yahut birçok dallar, bölümler vardır. İki de
çeşitlidir]

(55/49) ﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, iki cennetin ağaç ve meyvelerinden bahsedilmektedir. Bu hakikatleri de inkarı edebilir misiniz, diye adeta nefis-i emmare sahiplerine sert bir şekilde bildirilmektedir.

(55/50) ﴿٥٠﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ

fiyhima aynani tecriyani

fiyhima/onlarda) (ikisinde)

iki (2) ayn/kaynak, göze iki (2) cereyan ediyor/akıyorlar

“İkisinde de akır giden iki kaynak vardır.

Bunlardan biri “abdiyyet”

diğeri ise, “Rububiyet” kaynağıdır.

“Abdiyyet” ve “Rububiyet” birer mertebedir.

Bu mertebelerin devamı beslenmelerine bağlıdır. İşte bu yüzden o iki kaynak bu mertebeleri her an taptaze beslemektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Onlarda iki kaynak akar. Birine “tesnim” diğeri de “selsebil” denilir.]

(55/51) ﴿١٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, iki cennetin iki kaynağından beslenen iki mertebenin varlığını inkar edin bakalım inkar edebilecek misiniz, diye tekrar ikaz edilmektedir.

(55/52) ﴿٥٢﴾ فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ

fiyhima min külli fakihetin zevcani

fiyhima/onlarda) (ikisinde)

küllü/her fakihe/meyva (neşe) iki (2) zevc, çift

“İkisimii de her türlü meyveden çift vardır.

“Zevc”, insan varlığının bir yönü,
“zevcani” iki yönüdür. Yani erkek ve kadındır.

Aslında ise, bu iki cins, tek varlıktır. Tek olan insan varlığı, çift yani “zevcani” olarak faaliyet göstermektedir.

Erkeğe “fail”, kadına “mef’ul” denmiştir. Yani **etken** - **edilgen** halinde yaşamaktadırlar.

“Tevhid” hakikatinde
erkek yani “Adem” “**akl-ı kü**l” olarak,
kadın yani “Havva” ise “**nefs-i kü**l” olarak tabir edilmektedir.

Bu ikisinin birliği yeni bir “bir”i ortaya getirmektedir.

Meyve beden gıdalarının en mühimlerindenidir. Manevi meyveler de ruhaniyetimizin gıdalarındandır.

Her varlık iki cins olduğundan, her meyvede de iki cinsiyet bulunmaktadır. Bir yönüyle **alıcı**, bir yönüyle de **vericidir**.

Yani, verici “**akl-ı kü**l” ilmi;
alıcı ise “**nefs-i kü**l” ilmidir.

Eğer insan bu dünyada iki yönünü, yani “**abdiyyet**” ve “**ruhaniyet**”ini gereği gibi faaliyete geçirebilmiş ise, o meyvelerden iki yönlü yararlanır.

Bu dünyada kendisine gelmeye başlayan “**ilm-i ilahiye**”, gerek “**akl-ı kü**l” gerek “**nefs-i kü**l” yönünden cennette de devamını sürdüreceği, bu ve benzeri ayetlerle açıklanmış olmaktadır.

Zahir ve **batın**, her yenen meyve ile kişide “**abdiyyet**” ve “**Rububiyet**” idrak ve açılımları meydana gelir.

Böylece her yenen meyve ile “**hakikat-i ilahiyye**” ilmi daha da çok gelişmiş ve kişi kendini daha iyi tanımış, kendi varlığında “zevcani” hakikatini idrak etmiş olur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[“**Her meyveden çift çift**”, mesela yaşı da vardır, kurusu da; yahut biri dünyada tanınan veya tanınmayan olmak üzere iki sınıf.]

(55/53) فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانِ ﴿١٣﴾

febeyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, gaflet ehline bu hakikatler açık olarak tebliğ edilmekte ve inkarlarının mümkün olmadığı net olarak ortaya konmaktadır. Gafletten uyanmak için, daha neyi bekledikleri sorulmaktadır.

(55/54)

﴿٥٤﴾ مَتَّكَيْنَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ اسْتَبْرَقٍ
وَجَنَّا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ

müttekiiyne ala furuşin betainüha min istebrakın

ve cenâ'l cenneteyni danin

betainüha/onun/kendisinin betain/astarı (ları)

istebrak/kalın ipek kumaştan, atlastan

furuş/feriş/yaygılar üzerine/karşı mütteki/ yaslanıp oturanlar

ve iki cennet cena/mahsul devşirilmesi, meyva toplanması

dena/yakındır, vakti gelmiştir

“Astarları atlastan yatakları yaslanırlar. İki cennetin de devşirmesi yakındır.”

“Betainüha” yani batınları (astarları, iç yüzleri) “atlastan, ipekten”:

Bilindiği gibi **ipek**, dünya kumaşları içinde gerek üretilişi, gerek dokunuşu, gerek kendine has özellikleri itibariyle en değerli ve latif olanıdır.

“Yataklara yaslanmak”, “tecelli-i ilahi”de kemalat ve huzurdur.

Onlara yaslananların “abdiyyet”leri yani astarları itibariyle **ipek** gibi **latif** tecellilere; yatağın aslı itibariyle “**Rububiyet**” tecellilerine nail olmalarıdır.

“İki cennette de” “meyveler onlara yakındır”.

Her **iki cennette** her **iki tecellinin** meyveleri kendilerine çok yakındır; istedikleri zaman ihtiyaç duydukları tecelliyi kullanırlar, fakat hemen yerini yenileri gelir, hiçbir şeyleri eksilmez.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Dayanmış oldukları halde “**mefruşat**” yaygı, döşeme takımları ki. kumaşları kalın ipek kumaştandır, artık yüzlerinin güzelliğini Allah bilir. Hem iki cennetin meyvelerinin toplanışı da yakındır. Her iki konumda zahmetsizce alınıverecek derecede yakındır.]

﴿٥٥﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirminci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

belirtilen özelliklerin inkarlarının mümkün olmadığı açık olarak bildirilmektedir.

﴿٥٦﴾ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ

لَمْ يَطْمِئِنَّ أَنْسَ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانَّ

fihinne kasiratüttarfi

lem yatmishünne insün kablehüm vela cannün
fiyhinne/onlarda/oralarda
kasıratüttarfi/gözucunu, bakışını kasır/alıkoyanlar, hasretmiş ki
(bakışlarını, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş)
kablehüm/onlara önceden ne ins/insan ve ne cin
onlara tamese/hayız görmemiş, cima etmemiş, el sürülmemiş
“Oralarda, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki; bunlardan
önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur”.

“Oralarda bakışı kısıanlar” ayetin bu bölümünün genel olarak **zahiri** manadaki ifadesi;

“oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki” şeklindedir.

Biz yavaş yavaş, bize geldiği kadarıyla, **batınını** anlamaya çalışalım.

Cennete girmeden evvel insanlar bir dünya yaşantısı tecrübesinden geçmişlerdir.

Bundan da evvel (yani suretler meydana gelmeden) “**a’yan-ı sabite**” de her varlığın ihtiyacı olan istihkakları özlerinden verilmiştir.

Dünya yaşamlarında insanlar büyük tecellilere mazhar olmuşlar, bunlardan büyük kazançlar ve irfanîyetler elde etmiş, cennete girebilecek temizlik ve safiyete ulaşanlar olmuştur.

İşte bu çalışmalar neticesinde;

erkekler “**akl-ı küll**”,

hanımlar “**nefs-i küll**” tecellilerine mazhar olmuşlardır.

“**Akl-ı küll**”den “**nefs-i küll**”e olan tecelliler en kemalli tecellilerdir.

“**Bakışı kısıanlar**” yani sadece “**akl-ı küll**” cihetinden gelecek tecelliye arzulu olmaları yönünden gözlerini o taraftan ayırmazlar.

Çünkü “**akl-ı küll**” tecellisi, cennetin diğer tecellilerinin hepsinden, daha özeldir ve güzeldir.

O tecelliler ilk defa ve onlara has olduklarından, daha evvel insan ve cinnin onlara dokunmaları da mümkün değildir.

Bunlar “**abdiyyet**” ve “**Rububiyet**” mertebeleri itibarıyla özel tecellilerdir.

Havva’nın Adem’den zuhur ettikten sonra tekrar ona arzulu olması ve Adem’in de kendinden zuhura gelen Havva’ya arzulu olması gibi, bu tecelliler özel tecellilerdir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır, bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Burada “**hüma**” denilmeyip “**hünne**” diye çoğul zamirinin zikredilmesi; her iki cennetin, çeşitleriyle bir çok cenneti ihtiva etmiş olduğunu, yahut herkese ikişer cennetten daha fazla verileceğine işaret etmektedir.]

“**Kasıratuttarf**” ifadesi birkaç manada yorumlanacak bir övgü sıfatıdır.

Birincisi: Bakışlarını yalnız kocalarına çeviren, başkalarına bakmayan, sevgili,

sadakatli, şefkatli, ve vefalı dilberler, demektir.

İkincisi: Bakanın bakışlarını kendisine çeken, gören bir gözü başkasına bakmak istemeyecek derecede kendisine bağlayan güzeller, anlamındadır.

Nitekim *Mütarebbi* şöyle demiştir: **“Bel ki ona gözler dikilir, sanki üzerinde göz bebeklerinden bir kuşak teşekkül eder.”**

Üçüncüsü: Süzgün bakışları kendi önlerine çevrilmiş; şuraya buraya bakmayan; edep, haya, vakar ve nezaketiyle seçkin dilber manasına gelir.

Nitekim *İmru’ul Kays* şöyle demiştir: **“O bakışlarını kendi önüne çevirmiş dilberlerden ki, bir karıncanın bakışı burnunun üstünde dolaşsa rahatsız eder.”**

Çokları ilk manayı tercih etmişlerdir.

Bazı haberlerde *Rasüüllah (S.A.V)’in* söz konusu kavrama **“kocalarından başkasına bakmazlar”** diye mana verdiği nakledilmiştir.

Âlûsi der ki; “Bazı haberlerde şöyle zikredilir:

“Rabb’in izzeti hakkı için, ben cennette senden daha güzelini görmüyorum. Beni sana, seni de bana eş yapan Allah’a hamd olsun,” der.”

“Tams” esasen kanamak demektir. Onun içindir ki, hayız kanına **“tams”** denir. Bu kelime daha sonra **bekaret** halinde birleşmeye isim olmuştur. Ayrıca mutlak cinsi yaklaşım anlamı ifade ettiği de söylenmiştir.

Buna göre ayetin manası şöyle olur:

“Onları kimse kanatmamıştır. Yahut onlara kimse dokunmamıştır; hep bekar kalmışlardır.”

(55/57) ﴿١٣﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمَْا تُكْذَّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi birinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

cennet ve cennet nimetlerinin en ileri derecedeki tecellilerini inkar edin bakalım, diye meydan okunmaktadır.

Ey, Allah’ın zati tecellisi için bu dünya meydanına saldıgı “halife insan”, daha ne kadar bu gaflet halinde uykuda yaşayacaksın ? Artık kendi değerini bil, bul ve doğrul. Cehennem azabından daha derin olacak olan pişmanlık azabı gelmeden, yukarılarda belirtilen ihtarlara kulak ver ve gereğini hemen hiç vakit kaybetmeden yerine getir. Senin için çok hayırlı olacaktır.

(55/58) ﴿٥١﴾ كَانَتْ هُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ

keennehünnel yakutü vel mercanü

tıpkı/sanki kesin onlar akut ve mercan gibidirler

“Sanki onlar yakut ve mercandırlar.”

Daha yukarıda geçmişti: İki “deniz”den “inci” ve “mercan” çıkaranlardan söz ediliyordu.

Bu ayet ile “**incilik**” “ağlama dönemini”n bittiği, sonsuz nimetlere ulaşma döneminin başladığı hal bildirilmektedir.

Yakut topraktan,
mercan deryadan elde edilmektedir.

Yakutun, kırmızı, sarı, beyaz, mavi, yeşil renkleri vardır.

Kişinin (eğitim almadan evvel) “**nefs-i emmaresi**” bu renklerin her türlüyle, kaba halleriyle renklenmiştir.

Eğer bu kaba toprak ve tabiat renklerini
evvela renksizliğe,
ondan sonra tekrar latif renklere döndüremezse
“**nefs-i emmare**” çukurunda kalır. Yeri **Cehennem** olur.

Nefs mücadelesi, mücahede,
riyazat, zikir ve ibadetlerle
“**nefsî, bireysel nefsi**” “**ilahi nefse**” döndürebilirse,
ondan sonraki hayatı cennet hayatına dönüşür.

Daha evvelce **toprak** ağırlıklı olan o renkler, **latifliğe, nuraniliğe** dönüşerek, çok şeffaf ve parlak olur.

Bu hal **yakutun** ışılışına benzetilmiş ve **huriler** şeklinde silüetlendirilmişler-dir.

Bu latif silüetler “**nefs-i küll**”ün “**akl-ı küll**”e olan iştiağının son derece latif tecellilerle sunulmasıdır.

Yakutun parılışı, **mercanın** yayılışı gibi, “**akl-ı küll**” yani ademe, yani cennet ademlerine sunulan bu tecelliler, onların varlıklarına yayılarak son derece ilahi ve sonsuz hazlar meydana getireceklerdir. Bu hallere ulaşmanın yolu da buradan geçmektedir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında yorum yapmamıştır.

Onun yerine İsmail Hakkı Bursevî’nin bu ayet hakkında, (özetle) dcdiklerine bakalım.

[Mercan daha önce açıklanmıştı.

Yakut ise; çok sert, ağır bir taşır. Kırmızı, beyaz, sarı, yeşil ve mavi cinsleri mevcuttur.

Yanma özelliği olmadığından ateş tesir etmez.

Sertliğinden ve **kuruluşundan** dolayı delinmez, eğeler tesir etmez.

Gün geçtikçe güzelliği artar.

Bilhassa **kırmızı** ve **sarı** çok değerli ve pek nadirdir.

Ayetin manası şöyledir:

“Onlar yanaklarının kırmızılığı hususunda **yakuta**,
derilerinin beyazlığı ve safılığı konusunda **küçük daneli mercana** benzerler. Zira **küçük daneli mercan** büyüklerden daha beyazdır.”]

(55/59) ﴿۱۳﴾ فَبَيِّبِ الْآءِ رَبِّكُمَْا تَكْذِبَانَ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi ikinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, belirtilen tecellilerin inkarlarının mümkün olmadığı, elde edilmesinin de ancak bu dünyada iken yapılacak faaliyetler neticesinde mümkün olduğu bildirilmektedir.

(55/60) ﴿٦٠﴾ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

hel cezaül ihsani ille'l ihsanü
hasen/ihsanın/iyiliğin cezaü/karşılığı
illa/ancak/sadece hasen/ihsan, iyilik değil midir?
“İyiliğin karşılığını yalnız iyilik değil midir ?”

Çok geniş ve derin manalar ifade eden bu ayet-i kerimeyi yavaş yavaş incelemeye çalışalım.

Evvela “ceza” ve “ihsan” kelimelerine kısaca bakalım.

“Ceza” kelimesi, genelde bilindiği gibi sadece bir suçun karşılığı değil, her oluşumun karşılığının ifadesi “ceza” kelimesiyle belirtilmektedir;
İyiliğin de kötülüğün de karşılığı “ceza”dır.

“İhsan” kelimesi de, iki yönlü ifadelidir.

Biri genelde kullanılan herhangi maddi bir şeyin karşılıksız verilmesi, diğeri ise marifetullah yönünden ilmi ilahinin şuhud mertebesinden zati ihsanıdır.

Bu oluşumu biraz açmağa çalışalım.

Burada bahsi geçen ihsan, “İhsan” hakikatinin beş mertebesinden dördüncü mertebesini ifade etmektedir.

“İhsan” ın birinci mertebesi:

“Cibril hadisi” diye de bilinen Yahya bin Ya’mur’dan rivayet edilen hadisle belirtilmiştir. *(6) özetle şöyledir:

Bir gün Hz Rasülüllah’ın yanına elbisesi bembeyaz; saçları simsiyah bir adam gelip önüne oturur ve “İslam”, “iman”, “ihsan” ve “kıyamet” olmak üzere dört şeyden soru sorar.

Efendimiz bunların hepsini sırasıyla cevapladıktan sonra, yabancı, “doğru söyledin” diyerek oradan uzaklaşır.

Bunun üzerine Hz. Rasülüllah merak edenlere; “bu Cebrail (a.s) idi, size dininizi öğretmeye geldi,” diye bildirmiştir. *(7)

* (6) Sünen-i Tirmiz Tercüme si. Cilt:4, S: 367, Hadis:2738

* (7) Bu hususta daha geniş bilgi almak isteyenler “İslam fennü İhsan ıkan” isimli kitabımıza bakabilirler.

Hz. Rasülüllah’ın gelen yabancıya “ihsan” hakkında verdiği cevap;

“en te’budellahe keenneke terâhu feinnehu terake.”

“sanki/tıpkı ennekesin/sen, erâhu/onu/kendisini era/rüyet ediyor, görüyormuşsun gibi, Allah’a ibadet etmendir.

bu halde ki einnehu/kesin o/kendisi seni era/rüyet ediyor, görüyor, “

şeklindedir.

“Allah’ı sanki gözlerinle görüyormuşsun gibi, Allah’a ibadet etmendir. Sen O’nü gormesen de O seni görüyor,” şeklindedir.

Küçük bir dikkatle baktığımızda, burada bahsedilen **“iẖsan”**ın rnarifetullah yönünden gelen ru’yet, yani müşahedeye dayalı **“iẖsan”** olduğunu görmekteyiz.

“Sen O’nu gormesen de” sözünün altında **“şimdilik”** ifadesi yatmaktadır.

Ve bu hadis ümmet-i Muhammed’e **“rü’yet”**in yolunu açmaktadır.

Eğer yolu ve sistemi bulunursa, görülen de göreni görebilir.

“iẖsan” ın ikinci mertebesi;

Rabbımızın Hz. İbrahim’e ve seyr-i sülûk yolunda o mertebeye gelmiş olanlara olan hitabına bakalım.

Kur’anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 131. ayette*

﴿١٣١﴾ اذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ اَسْلَمْ
قَالَ اَسَلَّمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣٢﴾

iz kale lehü rabbühü eslim

kale eslemtü lirabbil alemiyne

rabbühü/onun/kendisini rabbi lehü/onun için

eslim/tesim/islam ol dediğinde

el alemler rabbi için teslim oldum dedi

“Rabbi ona; “teslim ol” buyurduğunda, “alemlerin Rabbına teslim oldum” demişti.

Buradaki **teslimiyet**, tam bir teslimiyettir, İbrahimiyet mertebesinde ilerlemeye devam eden salık,

Kur’anı Kerim *En’am Suresi 6. sure 79. ayette*

﴿٧٩﴾ اِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِى فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ حَنِيفًا
وَمَا اَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

inniy veccehtü vechiye lilleziy fetaressemavati vel arda haniyfen

ve ma ene minel müşrikiyne

inniy/kesin ben semavat ve arzı fetar/fitrat eden illeziy/o zat için

hanifen/birleyici, muvahhit müslüman olarak

vechimi/yüzümü vecceh/teveccüh ettim, yöneldim

ve müşrik/şirk, ortak koşanlardan ben değilim

“Ben vechimi öyle bir veçhe karşı tuttum (teslim ettim) ki; o vecih, semdvat ve arzı fitratı üzere halk etmiştir. Ve ben de şirk ehli değilim,” diyerek samimiyetle yoluna devam ederken,

Kur’anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 112. ayette*

﴿١١٢﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

bela men esleme vechehü lillahi ve hüve muhsinun
bela/evet, bilakis (doğrusu)
vechehü/onun/kendisinin vechi/yüzünü
allah için kim ki teslim eder
ve hüve/o muhsin/ihsan olunan, güzellik sergileyendir
“İyi bilin ki kim vechini Allah’a teslim ederse, ona ihsan olunur,”

hükmüyle Allah’ın **Zati ilmine** mahal olmaya başlar.
Ve devamında **marifetullah** kendisinde çoğalmaya devam eder.
İşte ancak **bu kimselerde** “**Zat tecellisi**” bulunur.
Ve ancak **bunlarla** “**Zat mertebesi**”ne ulaşılır.

“İhsan”ın **üçüncü** mertebesi:

Kur’anı Kerim A’raf Suresi 7. sure 56. ayette

إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ

inne rahmetullahi kariybün minel muhsiniyne
inne/muhakkak/kesin allah rahmeti muhsinlerden karib/yakındır
“**Muhakkak ki; Allah’ın rahmeti yakın olarak ancak muhsinlerden gelir.**”
İfadesiyle açık olarak bildirilmektedir.

Allah’ın **maddi rahmeti**; bu varlık zuhurlarından, **her yerden** gelmektedir.

Burada bahsedilen **genel rahmet** değil “**ilahi**” ve “**zati**” **müşahede rahmetidir**, ki o da ancak en kısa yoldan **muhsin** kişilerin gönüllerinden, **talip** kişilerin gönüllerine akmaktadır.

“**Ümmet-i Muhammed**”e has olan bu sonsuz lütuf, “**ümme t Musa**”ya;

Kur’anı Kerim A’raf Suresi 7. sure 143. ayette

لَنْ تَرِيَنِي

len teraniy
asla benim era/rüyet edemez, göremezsiz
“**Sen beni göremezsiz**” olmuştur.

Çünkü **Museviyyet mertebesi kelîm**,

Muhammediyyet mertebesi ise **müşahede** ve **habib**’lidir

“**küntü kenzen mahfiyyen, feahbibtü en u’refe**
fehalaktül halka li u’rafe bihi”

“**mahfiyyen/gizli kenz/hazine idim**

bu halde arif olunmamı/tanınmamı ahbeb/hub/muhabbet
ettim/sevdim/arzu ettim

bu halde bihi/onun ile (bunu) arif olunma/tanınmaya halk ettim

“**Ben gizli bir hazineydim, bilinmekliğimi sevdim ve bana arif olmaları için**
bu halkı halkettim” hadis-i kudsiyle belirtilen zuhur halini, bu ümmete has **müşahede** ve **muhabbet** gerçeği içerisinde kemale erdirmiştir. Bu, ihsanların en büyüğüdür.

“İhsan”ın dördüncü mertebesi; îzahına gayret etmeği çalıştığımız,
(55/60) هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ ﴿٦٠﴾

hel cezaül ihsani ille ihsanü

hasen/ihsanın/iyiliğin cezaü/karşılığı

illa/ancak/sadece hasen/ihsan, iyilik değil midir?

“İyiliğin karşılığını yalnız iyilik değil midir ?” ayetinin hakikatidir.

Buraya gelinceye kadar belirli bir olgunluğa ulaşan salık, oluşturduğu irfanîyet ve marifetullah bilgilerini ehli olanları ulaştıracak hale gelmiş olmaktadır.

“İhsan”ı ala ala **muhsin** olan **arif**, bu hakikatleri kabiliyetli olanlara **ihsan** etmeye başlar.

İhsan ettikçe, daha fazlası kendisine ihsan edilir. Böylece ayetin hakikati ortaya çıkıp, yaşantıya geçmiş olur.

“İhsan”ın beşinci mertebesi ise;

Kur’anı Kerim *Ankebut Suresi 29. sure 69. ayette*

إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

innallahe leme’al muhsiniyne

“innallahe/kesin/muhakkakki Allah elbette muhsinlere maiyet (ile beraberdir.)”

“**Muhakkakki Allah muhsinlerle beraberdir.**” Ayetinde belirtilen hakikattir. “İhsan” hadisiyle başlayan ru’yet ve müşahede yolculuğu, bu ayet ile kemale ermiş ve varlığında Hakk’ın Varlığından başka hiçbir şey olmadığını anlayan ve arif olan kişi, Allah’ın kendiyile kendinde olduğuru mutlak olarak bilmiş, bildirmiş ve hayatını böylece devam ettirmiş olmaktadır.

Allah “**Muhsin**” ismi ile o mahalden “**Zati**” zuhurunu ortaya getirmektedir. Kısaca izahına çalıştığımız bu hakikatleri Allah (c.c.) arzulularına kısmet etsin.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[“iyiliğin karşılığı ancak iyiliktir.” Yani güzelliğin karşılığı güzellik; güzel iş yapanın karşılığı güzel sevaptır. Bundan anlaşılıyor ki; Rahman (55/46) ayetinde yer alan

﴿٤٦﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ

“ve limen hafe mekame rabbihî cennetani”

“havf”tan (korkmaktan) maksat, güzelce amel etmektir.

Zira **ihsan**’da esas olan, “**Cibril**” hadisinde zikredildiği üzere, “**sana gereken; Allah’ı görüyormuşsun gibi O’na ibadet etmendir. Çünkü sen O’nu görmesen de, O seni görüyordur,**” prensibine uygun hareket etmektir.]

Enes (r.a)’tan yapılan rivayette;

Rasülüllah (S.A.V) “hel cezaül ihsani ille’l ihsanü” ayetini okuyarak, oradakilere:

“Biliyor musunuz rabbiniz ne buyuruyor?” diye sormuş.

Bunun üzerine onlar da,

“Allah ve Rasülü en iyisini bilir” diye cevap vermişler.

Hz. Peygamber (S.A.V) de,

“O, benim kendisine **Tevhidi nimet** olarak verdiğim, kimsenin mükafatı

ancak cennettir, buyuruyor” diye karşılık vermiştir.

(55/61) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi üçüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

Cenah» 1 Hak, kendisinin **Zati** zuhur ve müşahedesini, gerçek rü’yeti “**ihсан**” oluşumu içerisinde açık olarak ifade etmekte ve bunun inkarının mümkün olmadığını bildirmektedir.

Bu alemde “**Allah’tan başka bir şey görmedim**” dersin, doğru söylemiş olursun.

Çünkü, Burasını Kur’anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 115. ayet* anlatır ki;

فَإِنَّمَا تُوَلُّوْا فِئْمَ وَجْهَ اللَّهِ

feeynema tüvellu fesemme vechullahi

“bu halde nereye tevelle/dönerseniz artık Allah’ın vechi semme/oradadır.”

“**Nereye baksanız Hakk’ın vechi oradadır.**” ve benzeri ayetlerde bu oluşum çok açık olarak bildirilmiştir.

ve bu rü’yet “**ümmet-i Muhammed**”e hasır.

Bu alemde “**Allah görülmez**” dersin, sana göre o da doğrudur. Ancak, sen sende olduğun sürece O’nu görmen, bilmen, anlaman mümkün olamaz; ta ki bir **ihسان** ehline ulaşmaya kadar.

O sende kabiliyet görürse, seni velayet suyuyla yıkayıp bireysel nefis cenabetinden tahir edip, beşeri varlığını “**nesh**” (kaldırmak) suretiyle gerçek hakikatine ulaştırır. Bu da “**ihسان**” hakikatinin olgusudur. O zaman ne eski beşeri varlığını bulabilirsin, ve ne de alemde Hak’tan başka bir şey görebilirsin.

Ariflerden birine “**Allah’ı görmek mümkün mü?**” diye sorduklarında,

- “**görmemek mümkün mü ?**” diye cevap vermiştir.

Ebu Yezid (El Bistami’den rivayet olduğuna göre) şöyle demiştir:

“Rabbımı rüyada gördüm ve “**Sana nasıl varılır?**” diye sordum.

Buyurdu ki: “**Nefsini bırak ve gel**”

İtikatte imamımız *İmam-ı Maturudi* de, “**dünyada iken Allah’ı görmenin mümkün olabileceğini! ifade etmiştir.**”*(8)

*(8) *Allah-u Teala’nın görülebilmesi. Maturidiyye akaidi. S:97*

Rabbınızın size lütfetmiş olduğu bu Zati ihسانları hadi inkar edin bakalım diyerek tekrar dikkatimizi çekip bu dünyaya geliş nedenimizi hatırlatmadadır.

﴿٦٢﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّاتٌ (55/62)

ve min dunihi cennetani

ve dunihi/onların (ikisi) dun/ berisi/gayrisinden, başkasından
iki (2) cennet var

“Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.”

Bu cennetleri biraz açmaya çalışalım.

İsim belirtilmeden bildirilen bu **dört** cennet, **Tevhid** cennetleridir.

Yukarıda belirtilen **iki** cennet “Ef’al” ve “Esmâ”,

bu ayette belirtilen **iki** cennet ise “Sıfat” ve “Zat” cennetleridir.

Bu cennetlerin sakinleri bu mertebelerin velileridir.

Diğer taraftan isimleri verilerek belirtilen **sekiz** cennet daha vardır.

Bu sekiz cennetin yedisi, **yedi nefis** mertebesinde yaşayanlar içindir.

Geriye kalan **bir** cennet ifadesi ise yukarılarda bahsi geçen dört mertebeyi, yani **Zati** cennetleri kapsamaktadır.

Biraz daha açmaya çalışalım.

Yukarıda bahsi geçen **dört** cennet “**Hazerat-ı Hamse**” (Beş Hazret) mertebesinde yaşayanlara ait gerçek Tevhid cennetleridir.

﴿٤٦﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ (55/46)

ve limen hafe mekame rabbihî cennetani

Rahman (55/46) ayetinde bahsedilen iki cennetten

Birincisi: “**Tevhid-i Ef’al**”de yaşayan **İbrahimiyyet** mertebesinin, “meşreb-i İbrahimiyyet” velileridir.

“**Tevhid-i Ef’al**” hakikati üzeredirler.

Tevhid kelimeleri “**la faile illallah**”tır.

Bütün varlıkta “**fail-i mutlak**”ın **Hak** olduğunu **yakın** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar.

Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

İkincisi: “**Tevhid-i Esmâ**”da yaşayan **Museviyyet** mertebesinin, “meşreb-i Museviyyet” velileridir.

“**Tenzih**” hakikat-i üzeredirler.

Tevhid kelimeleri “**la mevcüde illallah**”tır.

Bütün varlıkta mevcut olann sadece Hak olduğunu **yakın** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar. Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerim oluşturur.

﴿٦٢﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّاتٌ (55/62)

ve min dunihi cennetani

ve dunihi/onların (ikisi) dun/ berisi/gayrisinden, başkasından
iki (2) cennet var

“Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.”

Burada yani Rahman (55/62) ayetinde belirtilen iki cennetten

Birincisi: “**Tevhid-i Sıfat**”ta yaşayan **İseviyet** mertebesinin, “meşreb-i İseviyet” velileridir.

“**Teşbih**” hakikati üzeredirler.

Tevhid kelimeleri “**la mevsüfe illallah**”tır.

Bütün varlıkta mevcudun ve sıfatlarının Hakk’ın olduğunu ve **kendilerinde de** var olanın Hakk’ın sıfatları olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar. Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

İkincisi ise: Cennetlerin en üstünü olan **Zat** cennetidir. “**Tevhid i Zat**”ta yaşayan **Muhammediyet** mertebesinin, “meşreb-i Muhammedi” velileridir.

“**Tevhid-i Zat**” hakikati üzeredirler.

Tevhid kelimeleri “**la ma’bude illallah**” ile “**la ilahe illallah**”tır.

Bütün varlıkta var olanın **Hakk’ın Zatından** başka bir şey olmadığını ve **kendilerinde de** var olan Hakk’ın Zatı olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar.

Bu zati irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

Bu iki cennetin bir diğer sakinleri de vardır ki; onlar da “**İnsan-ı Kamil**”lerdir.

Az yukarıda bahsedilen zatlardan farkları, bütün mertebeleri kendi bünyelerinde **cem edip** o hakikatlerle beşeriyet libasına bürünüp **nas** içerisinde “**gizli hazine**” olarak yaşamaları ve taliplilerini alıp kendi geçtikleri yollardan Hakk’a ulaştırmayı çalışmalarındır.

Bir bakıma yukarıda belirtilen “**ihsan**”ın hakikatim yaşayanlar da bunlardır.

Kelimeleri, “**la ilahe illallah Muhammedürrasülullah**”tır.

“**men reani fekad reel Hak**”

“**kim ki beni rüyet etti, gördü bu halde gerçekten Hakk’ı rüyet etti/gördü**”
“**kim ki beni gördü ancak Hakk’ı gördü**”

yani “**bana bakan Hakk’ı görür**” ifadesinin zuhur mahalleridirler

Onları tanımak kolay kolay mümkün olmaz. Çünkü belirli bir nişanları yoktur

Böylece cennetlerin “**Tevhid**” ve “**amel**” cennetleri olmak üzere **iki** kısım olduğunu görmekteyiz.

Ayrıca sonra bahsedilen **iki** cennetin önce bahsedilen **iki** cennetten merite bakımından üstün olduğunu da böylece bilmekteyiz.

Rabbimizin Kur’anı Kerim *Fecr Suresi 89. sure 29-30. ayette*

﴿ ۲۹ ﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي

﴿ ۳۰ ﴾ وَادْخُلِي جَنَّاتِي

fedhuliy fiy ‘ibadiy (29) vedhuliy cennetiy (30)

bu halde kullarım içine edhul/duhul et (29)

ve cennetime duhul et (30)

“**Benim kullarımın arasına gir ve benim cennetime gir**” ifadesiyle, yukarıda belirtilen özelliklerle tanıtılan cennetleri girmemiz istenmektedir.

Bu cennetlerin en yücesi de belirtildiği gibi, “ümme-i Muhammed”e has, **zat** ve **irfan** cennetleridir.

Bu hakikatlerden gafil olarak yaşamının verdiği pişmanlığı düşünmek bile korkunç bir bedbahtlıktır.

Bir irfan ehlinin;

**Bu günkü cennet-i irfana dahil olmazsa uşşak,
Yarınki vaad olunan huri gılmanı neylerler.**

Sözünü çok iyi düşünmemiz gerekmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

İbnü Zeyd'den yapılan rivayete göre;

önceki cennetler, **mukarrebler** (*takva ve kullukta Allah'a yakın olanlar*) için;
bunlar ise, **“ashab-ı yemin”** (*amel defteri sağ eline verilenler*) içindir.

Hasan-ı Basrî'ye göre de;

öncekiler **“sahabi”**ler,

sonrakiler de **“tabiin”** içindir.

Bu iki görüşe göre de **ikinciler şeref ve mertebe yönünden öncekilerden aşağıdadır.**

Mamafih bir kısım alimler de sonrakilerin vasıflarının daha üstün olduğunu kabul etmişlerdir. **“Min dünihim”, “onların daha ilersinde”** demektir.

(55/63) فَبَيِّبِ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi dördüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

Cenab-ı Hak inkar ehline gafletleri yüzünden ne tür nimetlerden mahrum, kaldıklarını açık olarak bildirmekte, bu dünyada az bir çalışma ile nelere kavuşulacağı belirtilmektedir.

“Hakikat-i Muhammedi” üzere bir hayat yaşandığında, onun neticesi olarak Hakk'ın sendeki varlığı zuhura çıkıp, ahirette de **Zati** cennete dahil olunacağını inkar et bakalım, diye dikkat çekilmektedir.

(55/64) مُدْهَامَّتَانِ ﴿٦٤﴾

müdhammetani

“müdhammetan/koyu yeşil, yemyeşil”

“Yemyeşildirler.”

Bilindiği gibi **yeşillik**; tazelik ve hayat demektir.

Yemyeşil; yani her tarafı hayat dolu.

İşte diğer cennetler de yaşam kaynağını bu cennetlerden almakta olduğu gibi bu cennet sakinleri de diğer cennet sakinlerine hayat vermektedirler.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

“Müdhammetan” (*yemyeşil*), **“müdhamme”**nin tesniyesidir.

Nitekim yağız ata **“edhem”** derler. Yağıza yakın tam koyu yeşile de bu isim verilir.

Hatta Tabarani ve İbnü Merdüye'nin rivayetlerine göre, Ebü Eyyub (r.a) demiştir ki;
“Hz. Peygamber (S.A.V)’den “müdhammetan” ayeti hakkında sordum, onun
“hadravan” manasına geldiğini söyledi.” Demek ki bundan maksat, yeşilliklerin şiddetini
beyan etmektir.”

(55/65) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبُّكُمْ تَكْذِبَانَ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile
kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi beşinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
Cenab-ı Hak; hadi bakalım bahsettiğimiz bu hakikatleri de inkar edin, bakalım gücünüz
buna yetecek mi? Diye bildirmektedir.

(55/66) ﴿۶۶﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ

fiyhima aynani naddahatani

fiyhima/onların içinde (ikisinde)

iki (2) ayn/pınar/göz çifte/iki (2 neddah/fıskıran, püsküren pınarlar

“İkisinde de fıskıran iki kaynak vardır.

Bilindiği gibi her şeyin bir kaynağı vardır.

Bedenlerin içecek kaynağı, yerden çıkan su kaynaklarıdır.

Ruhların beslenmeleri için de, manevi kaynaklar vardır.

Burada bahsedilen iki kaynaktan

biri “**Muhammedi Pınarı**” olan “**zem zem**”,

diğeri ise “**Hakikat-i İlahiye**” olan “**Kevser**” pınarıdır.

Birinden **sıfat** tecellileri;

diğerinden **Zat** tecellileri meydana gelmektedir.

Bu cennetlerden diğer cennetlere akarlar.

Ayrıca bu mertebe sahiplerinden, kabiliyeti olan yol ehline akmalarıdır.

Kim beden küplerini bu pınarların altına getirirse, kendileri de o pınarlardan dolarak
onları ehillerine **ihsan** ederler.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.

Onlarda fıskıran çifte pınarlar vardır. Yahut fiskiyeler, şadırvanlar vardır. Ayette geçen
“**nadh**” suyun fıskırması ve püskürmesidir.

Böyle fıskıran şadırvanlar daha sanatlı ve cereyanda daha fazla güzelliğe sahip
buldukları için, bazıları bunları “**akan iki pınar**”dan daha övgüye layık ve daha üstün

saymışlardır.

﴿١٣﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ (55/67)

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi altıncı defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

Cenab-ı Hak gaflet ehline yine aynı sertlikle. Hadi bu iki ilahi kaynakları (pınarları) da inkar edin, bakalım gücünüz ve ilminiz yetecek mi? Diyerek uyardı. Aslında bu uyarıların hepsi kıymetini bilenler için çok büyük lütuflardır.

﴿٦٨﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ (55/68)

fiyhima fakihetün ve nahlün ve rümmanün

fiyhima//hu/onların içinde (ikisinde)

“fakihetün ve nahlün ve rümmanün”

fakihe/meyvalar ve nahl/hurmalar ve rummam/nar (meyva)

“ikisinde de her türlü meyve, hurma ve nar vardır.

Bu cennetlerin her ikisinde de her türlü, her mertebeden müşahede ve tecelli yemişleri vardır. Özellikle de **sıfat** ve **zat** tecellilerini ifade eden **hurma** ve **nar** bulunmaktadır.

Kur'anı Kerim Yasin Suresi 36. sure 55. ayette Yasin-i şerifte;

﴿٥٥﴾ إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهُونَ

inne ashabel cennetil yevme fiy şügülün fakihune

inne/kesin, muhakkak yevm/gün ki, ashabel cenneti/cennet ashabi

fakih/yemiş, meyva meşguliyetil/uğraşı içinde/hakkındadırlar

“Doğrusu bu gün cennetlikler meyvelerle, eğlenceyle meşguldürler.”

ifadesiyle belirtilen kimseler, “ef'al cennet”leri sahipleridir.

Bunlar dünyada bireysel varlıklarıyla ibadet ehli olarak cennet arzusu ile yaşadıklarından, hedefleri Allah'ın **Zatı** değil, **cennet** ehli olmaktır.

Bu arzuları ile çalışmalarını sonunda “ef'al cennet”lerinin **ehli** olmuşlar, istediklerine kavuşmuşlar, meşguliyetleri meyveler ve eğlenceler olmuştur. Böylece **Zatı** tecellilerden mahrum kalmışlardır.

Kur'anı Kerim Yasin Suresi 36. sure 58. ayette

﴿٥٨﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ

selamün kavlen min rabbin rahıymun

selamün kavlen/kavl/söz olarak selam rahim/pek merhametli Rabdden

“Merhametli olan Rab batından onlara selam vardır.” Ayetinde de belirtildiği gibi oranın sakinlerine “**Rububiyet**” mertebesinden zaman zaman merhameten sadece **selam** gelmektedir.

Çünkü onlar Rab'larıyla değil, **meyveler** ve **eğlencelerle** meşguldürler. Dünyada iken

cennet nimetlerini talep ettiklerinden kendilerine bunlar verilmiştir.

Kabe-i Muazzama'da bulunduğum sıralarda uzaktan da olsa vakit buldukça insanları tetkik edip aralarında **irfan** ehli olup olmadıklarına bakardım.

Fakat ne yazık ki orada dahi hep gaflet hlinde olduklarını görerek “**Herkes bir şeyle meşgul, ben seninle meşgulüm**” sözleri dilimden dökülmekteydi.

Bu ayette **iki** tür değişik tecelli görmekteyiz.

Birincisi; “**her türlü meyve**” ifadesiyle belirtilen, “**Zat**” yönünden gelen “**ef'al**” ve “**esma**” tecellilerinin sonsuz zuhur ve güzellikleridir.

İkincisi ise “**hurma**” ve “**nar**” ifadesiyle belirtilen “**sıfat**” ve “**zat**” tecellilerinin bizatihi kendi zuhurlarıdır.

Kur'anı Kerim *Tin Suresi 95. sure 1. ayette*

﴿۱﴾ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّارِ

vettiyni vezzeytuni

ve/andolsun tiyn/incir ve/andolsun zeytin

“**İncire ve zeytine yemin olsun.**” kelam-ı ilahisinde;

zat ve “**sıfat**” ef'al mertebesi itibariyle olan tecellisini ifşa etmektedir.

İncir (vahdette kesret) **zat**,

zeytin (kesrette vahdet) **sıfat** mertebesini bildirmektedir.

Bunlar yaşadığımız bu alemin gereği olan, **beşeriyet** üzere yaşanan **tevhidin** hakikatlerini bildirmektedirler.

Kısaca bu hatırlatmayı yaptıktan sonra

(55/68) وَنَخْلٍ وَرُمَّانٍ

ve nahlün ve rümmanün”

ve nahl/hurmalar ve rummam/nar (meyva)

hurma ve nar vardır.

“**Hurma ve nar vardır**” kelam-ı ilahisiyle de **sıfat** ve **zat** mertebelerinin tecellileri ifşa edilmekte, bu cennetlerde belirtilen mertebelerin batni yönlerinin olduğu bildirilmektedir.

Hurma;

- içinde çekirdeği,
- onun üstünde eti (yenen yeri),
- onun üstünde de ince kabuğu olan,
- sıcak iklimlerde yetişen bir gıda türüdür.

İçindeki çekirdeği **zati**,

üstü de **sıfatıdır.**

Hurma diye vasıflanarak, kendi yönünden mutlak benzeri oluşumlar içinde, misal yönlü sıfat tecellileri belirtilmektedir.

Bu oluşumlara “**kesrette vahdet**” denmektedir. Ancak, bu hüküm batını olup bu gün değil, “**sıfat cenneti**”nde yaşanacak olan “**tecelli-i zati**”dir ve bu dünyada gerçek tadımı, tanıtımı mümkün değildir.

Yukarıda bahsi geçen **zeytinde** de “**kesrette vahdet**” hükmü vardı.
İkisinin arasında olan fark şudur ki;
zeytin ile belirtilen “**kesrette vahdet**” bu dünyada da olan “**sıfat**” tecellisidir ve **Celal** kaynaklı olduğundan **acılığı** ve **tuzluluğu** vardır.

Fakat **hurma** çok tatlı ve cennet meyvesi olarak belirtildiğinden, sırf **Cemal** tecellisi kapsamında olduğundan, gelecekte yaşanacak mutlak ilahi saadettir

Bu manada **hurmanın çekirdeği** yani **zâtı batın**;
dışı, eti yani **sıfatı zahirdir**.

Birçok **hurmayı** veya **zeytini** alarak ezdiğimizde hepsinin aynı şey olduğunu görürüz.
İşte bu oluşum ayrı ayrı göründükleri halde sıfatlarının bir olması itibariyle hepsi **bir şeydir** ve “**kesrette vahdet**” hükmüyle anılmaktadır.

Rummanün (nar) meyvesine gelince, onun ifadesi “**vahdette kesret**”tir.

Kısaca belirtmeye çalışırsak “**vahdette kesret**” birlikteki çokluk;

“**kesrette vahdet**” çokluktaki birlik olarak, tasavvufi bir terim olarak kullanılmaktadır.

“**Nar**” meyvesini ele aldığımızda,

- dışında kırmızı bir kabuk,
- içinde bölük bölük odacıklar
- ve o odacıkların içlerinde nar taneleri,
- onların içlerinde de özlerini, çekirdeklerini görmekteyiz.

Böylece baktığımızda,

nar dıştan tek;

içten çok görünür. Yani “**vahdette kesret**” oluşumunun ifadesidir.

İncirle olan ayrılığı ise;

- kabuğunun yenmemesi
- ve tanelerinin mutlak belirgin olmasıdır.

İncirin kabuğu ile yenmesi; “**ef'al alemi**”nde olan zat tecellisinin az da olsa perdeli olarak gelmesi

ve içindeki küçücük çekirdeklerin bu alemde bireysel zat tecellisinin küçük oranda tecelli etmesidir.

Nar, aynı zamanda **ateş** demektir.

Ateş ise **celal** tecellisidir.

Celal tecellisi kabuktur. Kabuk açılmadan içine nüfuz edilemez.

Dünyada iken bu kabuğun yani cehennemin aşılması gerekmektedir.

Bu kabuğu yaşadığımız alemde aşamayanlara, ahirette **zat cennetinde** bu meyveler sunulmaz. Kazanç yeri burasıdır.

Bu oluşumun başlangıcı, “**Mertebe-i İbrahimiyyet**”te belirtilen “**Nemrud’un ateşi**” içindeki “**gül bahçesi**” cennettir.

Ateş (nar) olan **kabuk** ortadan kalkınca, içindeki öz ve gerçek, nar **taneleri** kalır ki; bunlar da çok belirgin Allah muhabbetine mensup “**İnsan-ı Kamil**”lerdir ve tümüyle **cemal** tecellisidir ve **perdesiz** olarak zuhur etmektedir.

Bu oluşumlara daha bir başka irfaniyet gözüyle bakıldığında insan daha değişik

hayretler içinde kalmaktadır.

“Vücut-u mümkinat, onların suretleriyle Hakk’ın zuhurundan ibarettir”
denmiştir.

Yani imkan aleminde (bu alemde) var olan bu vücut, bu varlıklar, hangi şey nerede meydana getirilecekse orada meydana gelen, Hakk’ın **zahir** ismiyle zuhurundan başka bir şey değildir.

Cenab-ı Hak bu varlıklarda **“ef’al”**, **“esma”**, **“sıfat”** tecellilerini sürdürmektedir.
İnsanda da **zati** Tecellilerini zuhura getirmektedir.

Hurma ve nar dediğimiz şeyler,
zahirde yenecek maddeler olduğu halde
batında Hakk’ın **insan mertebesinden kendini** bu ifadelerle ifşa etmesidir.

Kendi başına herhangi bir şeyin var olması mümkün değildir. Hakk’ın her mertebede o mertebenin itibarı ile zuhuru vardır.

“İncir”de, **“zeytin”**de, **“hurma”**da ve **“nar”**da gördüğümüz **zahiri** ve **batını** özelliklerinin hepsi Hakk’ın o mertebelerdeki zuhurundan başka bir şey değildir.

Demek ki; bir şeyin sırrını ortaya çıkarmak için dışındaki kabuğu kesmek, kırmak, açmak gerekmektedir.

Vahdet ilmini anlamak için **kesret** alemini iyi bilmemiz lazım gelmektedir. Bunun ifadesi **“hurma”**dır.

“Hurma” kesretten başlamaktır. Teker teker yendikten sonra, kişinin bünyesindeki **“bir”**i (**vahdeti**) oluşturmasıdır.

“Nar”da ise, önce vahdet, içini açınca kesret vardır. Fakat o kesret evvelki hayali kesret değil, vahdetten sonra gelen vahdetteki kesrettir ki; kamil insanlarda zuhura gelen bir oluşumdur.

Bunu idrak etmek için meseleler birer birer analiz edilerek, tek tek gördüğümüz şeylerin aslında bir bütünün parçaları olduğunu anlayarak, oradan da tekliğe, birliğe gitmek mümkün olmaktadır.

İnsan böylece **halkta Hakk’ı** müşahede eder,
sonra da **Hakk’ta halkı** görür.

Yavaş yavaş o tek tek, tane tane çekirdekleri, o kimlikleri kendi bünyesinde yok ederek, **hazmederek**;

yani kesretten vahdete,

vahdetten sonra da yine **kesrete** iner, ama inmesi *vahdet* hükmüyle birlikte yaşamak suretiyledir.

Eski zannında olan kesret haliyle değildir.

Beden, dış haline göre bir kesret görünümündedir. Oysa iç alemi bir bütündür.

Tabii ki bu iç ve dış alemlerin kendine göre hukuku vardır, bir birinden ayrıdır.

Dış alemiyle insan kesrette yaşayacak, fakat halk olarak daima **Hakk’ı** müşahede edecek,

yani dışı halkla; içi Hak ile olacaktır.

İşte **vahdette kesret** ve **kesrette vahdet** hükmüyle kişi bu irfaniyetle hayatını

sürdürebilirse, **ihсан** ehli “**insan-ı kamil**”lerden olmuş olur.

İnsan-ı kamil kah içte “**nar**” tanesi gibi **berrak**,
dışta **vahdet** halinde;

kah **hurma** gibi dışta **kesrette** çok tatlı,
içte ise, **vahdet** halinde yaşamını sürdürür.

“**Fenafillah**” ve “**bakabillah**” hükümleridir.

Cenab-ı Hak Meryem’e; İsa’ya hamile olduğunda, **hurma** ağacının altına gidip dallarından da hurma yemesini söylemiştir.

Hurma İseviyet,

nar Muhammediyyet meyvesidir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu kelimelerdeki tenvin, onları benzeri görülmedik derecede “**nekreleştirerek**” (bilinmez yaparak) üstün kılmaktadır.

“**Fakihe**”den sonra özellikle “**nahl**” ile “**rumman**” zikri de *En’am suresinde* geçtiği üzere bunların yemiş olmaktan başka, yemek ve ihtiyaç olmak gibi bir özelliklerinin bulunmasındandır. Hele çekirdeksiz nar bilhassa zikre şayandır.]

(55/69) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

Cenab-ı Hak inkar ehline “**Hurma**” ve “**nar**”ın hakikatlerini de inkar edin, bakalım buna gücünüz yetecek mi?” diye hatırlatmaktadır.

Biz de bu ihtarlara dikkat ederek, kulak tıkamayalım. Bu günden gereğini yuparak bahsedilen hakikatlere vakti geldiğinde ulaşarak saadet ehlinden olalım.

(55/70) ﴿فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حَسَانٌ﴾

fihinne hayratün nisanün

fihinne/onların içinde/hakkında (ikisinde)

“hayratün hisanün”

hayrat/allah rızası için yapılan iyilikler, haseneler

hisan/güzel, münasib kadınlar

“İçlerinde iyi huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır.

Her ne kadar ayette kadından bahsedilmiyorsa da **hayratün** (hayırlılar), **hisanün** (güzeller) ifadesiyle şöyle anlaşılması mümkün olabilmektedir:

Her şeyde olduğu gibi hayırda da mertebeler vardır.

Fiilî hayırlardan başka bir de manevi hayırlar vardır.

Bunların en üstünü de, **idrak** mertebesinde olan hayırlardır.

Kadın dünyada iken kendi hakikatini irfanıyeti ile idrak edebilmişse, bu hayırların en güzelidir. Bunun üstünde hayır tasavvur edilemediği gibi, daha üstün bir mükafat da düşünülemez. Böyle yaşayanların güzellikleri de tartışılmaz.

Dünyada irfanıyet üzere yaşayan bir salih hanımın **sıfat** ve **zat** cennetine dahil olması çok büyük bir olaydır. Nasıl ki dünyamıza (marslı, uzaylı gibi) yabancı varlıklar geldiğinde, heyecan ve merakla onları izleyeceğimiz şüphesiz ise, sonsuz fezada dolaşan milyarlarca gezegenden bir tanesi olan, içinde halifetullah yaşayan ve onun diğer cinsinden bir varlığın bu cennetlere dahil olması çok büyük bir olaydır.

Bu cennetlerin görevli sakinleri, dünya nimetlerine iltifat etmeyip nefisleriyle mücadele ederek, büyük savaşı kazanarak buralara dahil olan hanımları çok büyük bir merak ve heyecan içinde izleyecekler ve bunlardaki güzellikleri hiçbir cennet sakininde göremeyeceklerdir. Çünkü bu güzellik ve güzel huyluluğu dünyada kazanarak oraya getirmişler, burada sonsuz değer kazanmışlardır

Meseleye diğer bir yönüyle baktığımızda, kadının bu dünyada “**nefs-i küll**” mertebesinin en kemalli zuhuru olduğunu görmekteyiz.

Bu zuhur mahalli müthiş bir dünya tecrübesi de geçirdiğinde. ahirette de daha kemalli bir “**nefs-i küll**”ün zuhuru olup, onun sonsuz güzelliklerim taşıyarak “**akl-ı küll**”e yani “**rical**”e (er’e) ayna ve tecelli yeri olacaktır.

Bu oluşumlar da ancak **sıfat** ve **zat** mertebesinin cennetlerinde yaşanabilecektir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.

Yani şurada burada dolaşan değil; evlerinin işleriyle meşgul namuslu, beyaz tenli, kara gözlü seçkin dilberler bulunmaktadı

(55/71) ﴿فَبَيِّ أَلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen hakikatleri de inkar edin, bakalım buna gücünüz yetecek mi? diye hatırlatmaktadır.

(55/72) ﴿حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾

hurün maksuratün fiyl hıyami

**huri/gözlerinin akı karasından çok olan cennet kızları
maksurat/tutulmuş, alıkonulmuş
fiyl hıyami/ hıyam/hıyam/çadırlar içinde/hakkında
“Çadırlar içerisinde gözlerini yalnız kocalarına çevirmiş huriler vardır.**

Belirtilen cennetlerde birçok nimetlerin olduğu bildirilmiştir.

Bunların en değerlileri ise az yukarıda belirtilen “**hayratün hisan**” ve bu ayette belirtilen “**Hürün maksûratün**”lerdir.

Bunlar dünyadan cennete gidenler değil, cennette meydana gelen “huriler” suretinde tecelli-i “**sıfat**” ve “**zâtın**” “**nefs-i küll**” yönlü görüntüleridir.

Bu dünyada “**ve ala ibadillahissalihîn**” zümresinden olup, ayrıca “**Hakikat-i Muhammedi**” irfanıyetiyle yaşayarak, hayatlarını bu anlayış ve muhabbetle sona erdirmiş olanların yapmış oldukları her fiil, bir **kemal** halinde oluşmaktadır.

Bu fiillerin bir “**maddî**”, bir de (**latif**) “**manevî**” oluşumları vardır.

Latif olanlarını bu gün görmemiz mümkün değildir, İşte batında gizli kalan bu manevî oluşumlar, cennette ehillerine **latif huriler** şeklinde siluet bulacaklar ve meydana gelmelerine sebep olan fiil sahiplerine (sunulmak) “**iade edilmek**” için gözlerini onlardan ayıramayacaklardır. Çünkü varlık sebepleri o fiil ve irfan sahipleridir.

En büyük nimet ve ünsiyet eşlerin birbirleriyle muhabbet halinde buluşmaları, oluşmalarıdır.

İnsan her şeyden zevk ve muhabbet alabilir. Fakat kendi cinsiyle olan münasebetleri hiçbir şeyle kıyas edilemez. En üst birliktelik budur.

İşte bu sebeple, insanın amel-i salihâ, muhabbet ve irfanıyeti ile meydana getirdiği silüetlerin en üstün olanı kemallisi kendisi ile ünsiyet edebilecek şekil ve surette olmasıdır.

Bunlara da cennette (حوری) “**huri**” ismi verilmektedir. Meyvelerden, gölgelerden, kebablardan çok daha değerlidirler.

“**Hu**”; bilindiği gibi, (hüviyet) “**O**” demektir.

“**R**”; Rahmaniyet,

“**İ**”; insan demektir.

Hal böyle olunca,

“**Huri**”; kendisinin meydana gelmesine sebep olanın hüviyetine “**Hu**”ya (**O**)na bağlı olarak, **Rahmaniyet** mertebesi itibarıyla **insan** suretinde oluşan (hanım benzeri) “**tecelli-i nefsi küll**”ün kemali demek olur, ki cennetin lezzetleri bakımından çok üstün olanları bunlardır.

Bunlardan daha üstünleri “**hayratün hisan**”dır.

Aralarındaki fark;

“**hayratün hisan**”ın daha evvelce belirtildiği gibi, dünyadan gelen mutena varlıklar;

“**hürün maksuratün**” ise, cennette oluşan insan (hanım) silüetli tecellilerdir. Bunlar hüviyetlerine bağlı olduklarından, zatlarına hastırlar. Bu yüzden çadırlar içinde olan özel tecellilerdir, umumi değildirler.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;

[“**ahver**” veya “**havra**”nın çoğuludur ki;

gözünün beyazı şiddetli; beyaz, karası da şiddetli, kara olan ahu gözlüye denilir.]

Ebu Musa El Eşri'den, Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu nakledilmiştir.

[**“Dürretün mucevvefetün”** (Çadır içi boş bir incidir); Gökte boyu altmış mildir. Her köşesinde mü'minin bir ehli (yakını) vardır. Diğerleri onları görmezler. Mü'min bunları dolaşır.]

Bu takımlarının da **Ebu'd Derda'dan** yaptıkları rivayete göre;

“Hayme büyük bir incidir ve inciden yetmiş kapışı mevcuttur”

“Maksuratün fiyl hiyam” sözü, gayet güzel manaya işaret eder.

Şöyle ki; cennette mü'min bir şeyi elde etmek için hareketi ihtiyaç hissetmez, eşya ona doğru hareket eder. Binaenaleyh o hareket etmeden yiyeceği, içeceği gelir. Arzu ettikleri şeyler üzerlerinde dolaşırlar. Huriler evlerde bulunurlar, istedikleri vakit mü'minlere intikalleri çadırlarda olur. Mü'minlerin çadırları vardır; huriler o çadırlardan köşklere inerler.

Razî'nin gösterdiği bu manadaki güzelliği ifade edebilmek için, mealde çadırı cibinlik olarak tercüme etmek zevkimize daha uygun olacaktır

(55/73) ﴿۱۳﴾ فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?”

Yirmi dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen hakikatleri de inkar edin bakalım buna gücünüz yetecek mi ? İnkâr edemiyorsanız o halde kabul etmeniz gerekmeyecek mi diye hatırlatmaktadır.

(55/74) ﴿۷۴﴾ لَمْ يَطْمِئُنْ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ

lem yætmishünne insün kablehüm ve la cannün

yætmishünne/onlara/kendilerine

tamess/hayız görmemiş, cima etmemiş, el sürülmemiş

ins/insanlar kablehüm/onların kabl/önceleri

ve ne de cann/cin

“bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur.

(55/56). ayette de belirtilen benzeri ifadede; orada söz konusu olan diğer iki cennetteki **“dilberlere”** daha evvelce ne insan ne de cinin dokunmadığı bildirilmişti.

Burada ise **sıfat** ve **zat** cennetinde olan **“hayratün”** ve **“hûrin”** ifadesiyle belirtilen güzellere de daha önce başka ne bir insan ne de cinin dokunmadığı ifade edilmektedir.

Belirtildiği gibi **“hayratün hisan”** daha evvelce dünyada yaşayarak bu cennetlere girme hakkını kazanmış olan dünya kadınlarıdır.

Dünyada evli olduğu eşi gafletinden cennete girememiş ise, o cennet hakkını kazanmış hanıma dünyadaki eşi dokunmuş demektir. O halde ayette belirtilen **“dokunmamıştır”**

ifadesin! nasıl inlamamız lazım gelecektir ?

Bu yaşadığımız dünyada her şeyin bir sonu olduğu gibi bu beden elbiselerimiz de ölümlerle son bulmaktadır. Mahşerde toplandığımızda her insana o günün gerekleri içerisinde yeni birer eden verilecektir.

Mizan, terazi, hesap, kitap bittikten sonra cehennem ehli, cehenneme; cennet ehli, cennete girecekleri zaman, ehillerine oralarda hayatlarını sürdürebilmeleri için yeni birer beden elbisesi verilecektir.

Böylece dünyada kullandığı beden elbisesi değiştiğinden, bahsedilen **“hayratün hisan”** yeni bedenleriyle hak ettikleri cennetlerine girdiklerinden, onlara daha evvelce ne insan ne de cin dokunmamış olmaktadır.

“Hûrûn maksuratün” ise, zaten cennet tecellisi ve ehli olduklarından, ne dünya insanların ne de cinlerin onlara dokunmaları mümkün olmamıştır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında epey uzun yorum yapmış, oldukça teferruatlı da olduğundan onun yerine Konyalı Mehmed Vehbi Efendinin “Hülasatüil Beyan” isimli tefsirinin ilgili ayetini aktaracağız.

[Şu halde cennette olan huriler bakir kız olarak zevçlerine teslim olunurlar. Yoksa evvelden bir koca görmüş dul olmazlar.

Bu ayetin lafzı aynen geçmişse de evvelki ayet, o ayetten evvel zikrolunan iki cennette olan **“nisvana”** hanımlara;

bu ayette ikinci defa da zikrolunan iki cennette olan **“nisvana”** hanımlara mahsus olduğundan, lafızda tekrar olsa da manada tekrar yoktur

Yahut evvelki ayet, dünyadan varan hatunlar hakkında,

ikinci ayette ise, huriler hakkında olduğundan, tekrar yoktur.]

(55/75) ﴿۱۳﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?”

Otuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen bu hakikatleri de inkar edin bakalım ey ins ve cin topluluğu, buna gücünüz yetecek mi? inkar etmiyorsanız, o halde kabul etmeniz gerekmeyecek mi? diye hatırlatmaktadır.

(55/76) ﴿۱۴﴾ مُتَكِّينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ

müttekiiyne ala refrefin hudrin ve abkariyyin hısanin

refrefin hudrin ve abkariyyin hısanin

hudr/yeşillik refref/döşek ve /hısan/güzeller abkar/kamil, döşek üzerine

mütteki/yaslanıp oturmuşlar

“Yeşil yastıklara ve harikulade güzel işlemeli döşeklere, yaslanırlar.

(55/64). ayette **“müdhammetan”** (bu cennetler yemyeşildirler) ifadesiyle genel

olarak hayat rengi belirtilmektedir.

Bu ayette ise “**yeşil yastıklara**” denilmektedir.

Yastık, bilindiği gibi istirahatte yani (**sükun**) sakinlikte baş konan yerdir.

Baş ise bedenin merkezidir.

Hal böyle olunca

“**yeşil yastıkta sakin olmak**” demek,

“**irfanîyet ve irade yönünden Hakk'ın Hay isminde fena bulmuş Hak ile baki olmuş**” demek olur.

“**Abkariyyin hisan**” gayet acib ve nefis olan şeye denir imiş.

Ayrıca “**abkar**”a cinlerin sakin olduğu bir yer anlamı da verilmiştir.

Bu ifadelerle belirtilen cennet sakinlerinin diğer varlıklardan olduğu gibi, cinlerin de üstünde çok acıba tecellilere mazhar olacakları anlaşılmaktadır.

“**Yastıklara ve döşeklere yaslanmak**”, döşegin bütün vücudu sarması ve onda sakin olması gibi;

bütün varlığını “**Vücut-u Mutlak**”ın sarması ve onda sakin olmasıdır.

İşte bu tecelliler çok acıba tecellilerden olup, bu alemde şu varlıklarımız ile anlaşılması henüz mümkün olmayan orada yaşanacak zati tecellilerdir.

Yine burada Konyalı Mehmed Vehbi bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Yani ehli cennet kendileri için hazırlanan ve amelleri üzerine terettüp eden yeşil yastıklar, güzel döşekler, acib ve nefis yaratılmış ikten, yataklar üzerinde oturuca ve yastıklara dayanıcı oldukları halde Rab'larının ihsan ettiği nimetlerle nimetlenirler.]

Refref; yastık ve döşek manasınadır, ki üzerinde oturup koltuğunda dayanacak şeylerdir.

İnsanlar tab'an yeşilliğe mail olup, sevdiklerine binaen Cenab-ı Hak “**refref**”i yeşillik manasına olan “**hudrin**” lafzıyla tavsif buyurmuştur, ki yeşil kumaştan olacaklarını beyan etmiştir.

“**Abkariyyin**”; gayet acib ve nefis olan şeye denir, ki o yastıkların ve döşemelerin gayet acib ve nefis olduğunu beyandır.

Hatta Araplar “**abkariyyin**”in cin taifesinin beldelerinden bir acib belde olduğunu zanneder ve acib addettikleri şeyleri o beldeye nispet ettiklerinden, (iyi olan şeylere) “**abkari**” demek onlarca darb-ı mesel hükmünü mistir.

Binaenaleyh, Vacib Teala cennet-i alanın tefrişatının acib olduğunu ispat için “**abkariyyin**” buyurmuştur.

(55/77) فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?”

Otuz birinci defa (son olarak) tekrar ve ihtar edilen bu ayette, Çok mühim bir oluşuma dikkat etmemiz gerekmektedir.

Gerilere dönüp baktığımızda; bu ayetin ilkinin **13.** ayet olduğunu ve ihtarların da bu ayetle başladığını görebiliriz.

31 ise, **13** ün tersidir yani yine **13**'tür ve onunla bitmektedir.

13 ise; daha evvelce de belirttiğimiz gibi, Hz. Rasülüllah'ın **şifre** rakkamı, "**Hakikat-i Muhammedi**"nin rumuzudur.

Bunlar Kur'an'ın mucizelerinden olup, kesinlikle herhangi bir şekildi rastlantı değil, mutlak bir sistemin sistemli neticeleridir.

Rahmaniyyet neş'esini açmaya sebep olan bu sûrede yapılan

ilk 10 ihtarı,

"**ilmel yakıyn**" olarak anlamak,

ikinci 10 ihtarı,

"**aynel yakıyn**" olarak anlamak,

üçüncü 10 ihtarı ise

"**Hakk'el yakıyn**" olarak anlamak gerekmektedir.

Geriye kalan "**1**" ise; bütün bunları kendi varlığında toplayan, "**Rahmaniyyet mertebesi**"nin zuhuru olan "**İnsan-ı Kamil**"dir.

Çünkü "**O**", hakikatiyle "**Hak**",

suret ve zahiriyle "**halk**"tır.

Bu yüzden **zahiri** ve **batını** ile halka rahmettir.

"Cenab-ı Hak" **Rahmaniyyet** mertebesinin son ihtarını "**İnsan-ı Kamil**"in lisanından ve "**Hakikat-i Muhammedi**" mertebesinden yapmaktadır.

Ne kadar da gaflet ehli olduğumuz meydandır. Nüzulünden bu günlere kadar okumaya çalıştığımız "**Zat-ı Mutlak**"ın kelamı olan Kur'an-ı Azimüşşan'daki gerçekleri acaba öldükten sonra mı anlayacağız? Heyhat! O zaman iş işten geçmiş olacaktır. Bu kadar ihtardan sonra daha neyi bekler durursun ey gafleti bol insan

﴿٧٨﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (55/78)

tebarekesmü rabbike zü'l celali vel ikrami

zü'l celali ve'l ikrami/celal ve ikram sahibi

rabbinin ismi tebarek/pek yüce

"**Büyüklük ve ikram sahibi Rabbinin adı ne yücedir.**"

Aynı surenin **27.** ayetinde geçen ifade

"**yebka vechü rabbike zül celali vel ikram**"

burada ise

"**tebarekesmü rabbike zül celali vel ikram**" şekliyledir.

Birinci "**celal ve ikram**" ise, varlığındaki Rahmaniyyetinin ne kadar bereketli ve yüce olduğunu; bunun "**celal ve ikram**" dan geçtiğini anlatmak içindir

Burada yine küçük bir hesap yapmamız yerinde olacaktır

Sure : **55**

Ayet : **78**

Toplam : **133**

(133) sondaki (3)ü ayırırsak, (13) ve (3) olur ve geriye (13) kalır.
Ayırdığımız (3)ü ön tarafa aldığımızda (313) olur.
Yani hem (13) ü hem de (31)i bünyesinde toplamış olur.

“**Rahman**” sayıları itibariyle **298**’dir. Toplarsak; $2 + 9 + 8 = 19$ eder.

(19 dan 1 i çıkarırsak), $(19 - 1 = 18)$ kalır ki; bu da (18) on sekiz bin alem demektir.

Ayrılan (1) ise; “**Rahman**” tecellisinde olan “**İnsan-ı Kamil**”dir.

Daha evvel yukarıda da belirttiğimizden, burada sadece hatırlatma babında ifade etmek istedim.

“**tebarekesmü rabbike**”; seyr-i sülükun başlangıcından sonuna ve vuslata erinceye kadar “**Rab**” ismiyle tecelli ve terbiye eden Allah (c.c.) ne bereketli ve ne mübarektir.

“**zül celali vel ikram**”; Celalinden cemali; cemalinden celali zuhura gelmekte; ikramını “celal”inden yapmaktadır.

Annenin çocuğunu dünyaya getirirken çektığı sıkıntı celal; çocuğun dünyaya gelmesi cemal ve **ikram**dır.

Salikin, “veled-i kalb”ini dünyaya getirirken geçirdiği nefs mücadelesi celal; belirli bir idrake ulaşması cemal ve **ikram**dır.

Rahmani bir hayat yaşamak için yapılan mücadele ve riyazatlar celal; bunun neticesi olarak kazanılan “Nefes-i Rahmani” **cemal** ve **ikram**ıdır.

Sure-i şerifin basından beri anlatılanlar ve içindeki zorluklar celal tecellisi, hakkıyla tatbik edip hakikatlerini anlayarak yaşamak ise **cemal** ve **ikram**ıdır.

Bu ikramın en yücesi “**Rahman**” ismiyle belirtilen “**Nefes-i Rahmani**”dir. Rahman’ın nefesiyle diri ve hay olanlar ancak Allah’ın “**hayat**” esmasıyla karşılarında olanlara hayat-ı ebediyeyi nefh ederler ve yaşatırlar.

Bunlardan başkalarının nefesi hayat bahşetmez. Sözleri sadece kelamda kalır. Çünkü kendilerinde hayat iksiri yoktur.

Bir kimse bu hakikatleri takip ede ede “**cem**”ül cem’e geldiğinde, bütün “**esma-i ilahiye**”nin eser ve zuhurları oradan zahir olduğunda;

o hakikatiyle Hak;

sûret olarak ve zahiriyle Halk olur.

Hakk’ın bütün mertebelerinin ahkamı onda toplanmış olmakla;

o “**suret-i ilahiye**” üzere olmakla halka “**Rahman**” olmuş olur.

Zira “**insan-ı Kamil**”, zahiri ve batını ile halka rahmettir.

İşte bu da evvela celali yönünden “**insan-ı Kamil**”e ikramı;

cemali yönünden de “**insan-ı Kamil**”i Zat mertebesinden halkına ikram etmesidir.

Konyalı Mehmed Vehbi bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Başkalarının isimleri gibi zail olucu değildir. Binaenaleyh, Cenab-ı Hakk’ın ismi zikrolunan yerde bereket feyezân eder. Hatta ehl-i cennetten tekalif sakıt olduğu halde, zikrullah bakidir. Binaenaleyh ehl-i cennet daima Allah’ı zikrederler.]

Bu lütufları bahşeden, Rahman olan Allah'a “**Hamid**” ismiyle hamd eder, her birerlerimize “**Arif**” ismiyle tecelli etmesini, “**Şehid**” ismiyle müşahede ehli olmamızı niyaz ederiz.

Allah Hak söyler, Hakk'a yöneltir.

30/03/2001

Necdet Ardıç

Terzi Baba

Tekirdağ

İKİNCİ BÖLÜM

Kur'an-ı Kerim'de, içinde **Rahman** ismi geçen ayetlerin meal ve kısa kısa yorumları.

113 - Besmelede süre başlarında **113** defa

﴿۱﴾ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿۱﴾

“bismillahirrahmanirrahiymi” .

“**Rahman Rahiyim Allah ismi/adıyla**”.

“**Rahman Rahiyim olan Allah'ın adıyla**”.

Bir hadis-i şerifte; “**Besmele her kitabın anahtarıdır**” buyuruldu.

Kur'an-ı Kerim'de her sürenin başında olduğundan, onun da anahtarı besmeledir.

Şurada bir şeye daha dikkat çekmemiz gerekmektedir. Bilindiği gibi **Tevbe Süresinin** başında besmele yoktur.

Hal böyle olunca sure başlarındaki besmele sayısı **113** olur. Baştaki “**1**” sayısını alırsak, geriye “**13**” (113 - 113) kalır ki; bu da bütün sürelerin özünde “**Hakikat-i Muhammedi**”, “**İnsan-ı Kamil**”in özü olduğunu anlatmaktadır.

Geriye kalan tek besmele ise; Kur'anı Kerim *Neml Suresi 27. sure 30. ayette*

﴿۳۰﴾ اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿۳۰﴾

innehü min süleymane ve inehü bismillahirrahmanirrahiymi

“**innehü/kesin o Süleyman'dan**

ve inehü/kesin o Rahman, Rahiyim Allah ismi/adıyla.”

“**Rahman, Rahiyim olan Allah'ın adıyla, diye Süleyman'dan bir haber geldi.**”

Görüldüğü gibi ayet numarası **30**'dur. Yukarıda çıkardığımız “**1**” sayısını “**30**”a ilave edersek “**31**” olur, tersi “**13**” eder.

Bu dahi “**Hakikat-i Muhammedi**”nin “**Hakikat-i Süleymaniye**”deki tesiratını açık olarak göstermektedir. Yeri gelince bu ayeti de sıraya alacağız.

Besmeledeki anahtar, içinde bulunan “**Allah, Rahman, Rahiyim**” isimleridir.

Allah   **zat,**
Rahman   **sıfat,**
Rahiyim   **esma,**

Bunların zuhura çıktığı yer de, “beden-i insan” “**ef'al mertebesi**”dir.

Böylece bütün mertebeleri kendinde toplamıştır ve insan, “**besmele-i şerife**”nin sureti üzeredir.

Besmele, Allah kelamının anahtarı olduğu gibi insan da kainat kitabının anahtarıdır.

Varlığında bütün mertebeleri toplamış olduğundan **suret-i Rahman** üzeredir.

Kur'an'ın kapısını,

Allah'ın kapısını,

Alemin kapısını

ancak **süret-i Rahman** üzere olan, **besmele** (“**İnsan-ı Kamil**”) açabilir.

İnsan-ı Kamile ulaşamayan, beşeri varlığında kendi var ettiği hayal aleminde yaşar. Marifete ulaşamaz.

114 - Kur'anı Kerim *Fatiha Suresi 7. sure 2, 3, 4. ayette*

﴿٢﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣﴾ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٤﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٥﴾

el hamdü lillahi rabbil alemiyne (2)

errahmanirrahiymi (3) maliki yevmüddiyni (4)

“hamd rabbil alemiyne/alemlerin rabbi Allah içindir (2)

rahman/rahmetli/rahmet eden rahım/merhametli (3)

yevmüddiyn/din günü malikidir (4)

“*Hamd alemlerin Rabbi, merhametli olan, merhamet eden ve din gününün sahibi olan Allah 'a mahsustur,*” denilerek bu makam sırdan açığa çıkarıldı.

Hamd,

“**Hakikat-i Muhammedî**”nin kaynağı olan “**Makam-ı Mahmud**”a,

“**İsm-i A'zam**” olan “**İnsan-ı Kamil**”in

“**Nefes-i Rahmani**”si ile bütün alemler düzeyinden yönelerek, “**Allah**” esması ile yüceltmesidir.

Ayrıca her bireyin kendi mertebesinden Rabb'ına hamdı vardır.

115 - Kur'anı Kerim *Bakara Suresi 2. sure 163. ayette;*

﴿١٦٣﴾ وَاللَّهُمَّ إِلَهَ وَاحِدٌ ﴿١٦٤﴾ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٥﴾

ve ilahüküm ilahün vahidün
la ilahe illa hüverrahmanürrahıymü
ve sizin ilahınız ilahün vahidün/vahid/ilah olandır
la ilahe illa hüve/yok ilah illa hüve/o
rahman/rahmetli/rahmet eden rahıym/merhametli
“O, merhamet eden merhametli olandan başka tanrı yoktur.”

Sizin ilahınız zannınızda var ettiğiniz hayali ilahlar değil,
bütün alemde sureti (dışı) Rahman,
sıreti (içi) Rahıym,
Vahid (tek) ve “hüviyet-i mutlaka” olan “Allah”tır.

116 - Kur’anı Kerıym *Ra’d Suresi 13. sure 30. ayette*
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ
evhayna ileyke ve hüm yekfürune birrahmani
ileyke/üzerine değın (sana) vahyettik ki
ve hu/onlar rahman ile (Rahmanı) küfür/tekfır ediyorlardı
“Sana vahyettik ki; onlar Rahmanı inkar ediyorlardı”

Ey habibim, sana bildirdiğim **Rahmanî** ilim ve hakikatleri onlara iletteğın zaman, aklı-
cüzlerinin darlığı sebebiyle bu ilim ve hakikatleri inkar ediyorlardı.

117 - Kur’anı Kerıym *İsra Suresi 17. sure 110. ayette*
﴿۱۱۰﴾ قُلْ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ
أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ

kulid’ullahe evid’urrahmane
eyyen mated’u felehul esmaül husna
de ki, id’ullahe/Allah duıy/davet/dua edin, çağırın
veya id’urrahmane/rahman duıy/davet/dua edin, çağırın
eyyen/hangisini duıy/davet/dua ederseniz, çağırırmanız
bu halde esmaül husna/hüsna/güzel isimler lehu/onun için/ona
“De ki; gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin; hangisini dersiniz deyin en
güzel isimler O’nundur”

Ey habibim, bütün mertebelere cami olan “Allah”ı talep edin.
İsimlerin ve sıfatların gerçek yüzleriyle meydana geldiği “Rahmaniyyeti” talep edin.

Çünkü bu iki mertebede birimselliğe ve gayrıya yol yoktur, “zati tecelli”dir.
Kendinizden **fani** olup, bu mertebelere ile **diri** ve **zinde** olun.

Diğer isimler bu iki mertebeden meydana gelmiştir.

Hepsi O’nun isimleridir ve Zatına giden birer kapıdır.
“Ulül elbab”lar bu kapıların nöbetçileridir.
Nöbetçilerden izin alarak;

- evvela “esmaül hüsnâ” güzel isimleriyle başlayıp,
- sonra “Rahman” isminde fani,
- “Allah” isminde gerçek hakikatinizle baki olunuz, de.

118 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 18. ayette

﴿١٨﴾ قَالَتْ اِنِّي اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتُ تَقِيًّا ﴿١٨﴾

kale inniy e'uzü birrahmani minke in künte tekıyyen
dedi ki, eğer isen tekıy/takva eden, sakınan ise
inniy/muhakkak ben senden rahman ile (rahmana) istiaze/sığınırım
“Meryem; eğer sakınan bir kimse isen, senden Rahmana sığınırım, dedi.”

“Ruhul kudüs” (Cebrail a.s.) Meryem'e insan suretinde gözüktüğünde, Meryem “senden Rahman'a sığınırım” demekle, büyük bir irfaniyet göstererek kaderine rıza gösterdiğini bildirmiştir.

Çünkü kendisine “üflenem” sığındığı “Rahman”ın nefesi idi.

119 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 26. ayette

﴿٢٦﴾ فَكُلِيْ وَاشْرَبِيْ وَقَرِّيْ عَيْنًا
فَاَمَّا تَرِيْنَ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا
فَقُوْلِيْ اِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا
فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾

feküliy veşrebiy ve karriy aynen
feimma tereyinne minel beşeri ehaden
fekuliy inniy nezertü lirrahmani savmen
felen ükellimel yevme insiyyen
artık ekl/ye ve şurup et/iç
ve karriy aynen/ayn/göz aydınlansın (karar bulsun/sevin, sürur bul)
bu halde ki, amma/gelince eğer
beşerden ehad/birini, kimseyi üyet eder/görürsen
bu halde inniy/muhakkak ben rahman için savm/oruç nezrettim/adadım
bu halde asla yevm/gün ki, ins/insan olana
kelime etmeyeceğim/konuşmayacağım de
“Ye, iç; gözün aydın olsun, insanlardan birini göreceksen, “ben Rahman'a oruç adadım, bu gün hiçbir insanla konuşmayacağım”, de.”

- Yukarıdan gelen, sıfat mertebesinin gıdası olan “hurma”dan ye.
- Aşağıdan gelen “hayat” suyundan iç.
- Karşılaştığın beşeri insanlarla beşeri manada konuşma.

“Ben Rahman'a oruç adadım” yani

“Rahmaniyyet mertebesinden başka bütün mertebelerden ilgimi kestim” de.

Çünkü Rahmaniyyet mertebesi kendisini ihata etmişti.

120 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 44. ayette

﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ
إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا ﴿٤٥﴾

ya ebeti la ta'büdişseytane

inneşseytane kane lirrahmani asiyyen

ya ebeti/ey babacığım abd/kulluk/ibadet etme şeytana

inne/muhakkak şeytan rahman için asi/isyankar olmuştu

“Babacığım, şeytana tapma. Çünkü şeytan Rahman’a baş kaldırmıştır.”

Adem’e secde etmeyen şeytan, aslında “suret-i Rahman” üzere olan Adem’in şahsında, “Rahman”a secde etmemiştir.

121- Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 45. ayette

﴿٤٥﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي
أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ
فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٦﴾

ya ebeti inniy

ehafü en yemesseke azabun minerrahmani

fetekune lişseytani veliyyen

ya ebeti/ey babacığım inniy/muhakkak ben

rahmandan azab sana messe/dokunmasına havf ediyor/korkuyorum

bu halde şeytan için veli/dost olursun

“Babacığım! Doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki; böylece şeytanın dostu olarak kalırsın.”

Şeytanın dostu olarak kalana, “Rahman” tarafından bir azabın gelmesi mukadder olmaktadır. Çünkü kendinde var olan “nefes-i Rahman”ı nefsiyle perdelemiş olmaktadır.

122 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 58. ayette

إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

iza tütla aleyhim ayatürrahmani harru sücceden ve bükiyyen

ayatürrahman/rahman

ayetleri

üzerlerine

tilavet

edildiğinde/okunduğunda

sücceden ve bükiyyen/secde edenler ve büky/ağlayanlar, ağlayıcılar olarak

harr/yere/secdeye kapanırlar

“Rahman’ın ayetleri onlara okunduğu zaman, ağlayarak secdeye kapanırlardı.”

“Rahman”ın ayetleri, yani işaretleri onlara açıldığı, sırları zuhura çıkıp anlaşıldığı vakit, kendi varlıklarının “Hakk”ın varlığı olduğunu anladıklarında, bu lütuf ve güzelliğin şükranesi ve kendilerini aşmış olmanın özelliği içinde ağlayarak secdeye kapanırlar.

123 - Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 61. ayette

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ

cennati adninilletiy ve’aderrahmanü ‘ibadehü bil gaybı
gayb ile ibadehü/onun/kendisinin ibad/kullarına
ve’aderrahmanü/rahmanın vaad ettiği adn cennetleri

“Rahmanın kullarına gaybde vaad ettiği cennete, adn çenetlerine gireceklerdir.”

Gaybî olarak bildirilen Rahmanî hakikatler, cennetlerde Rahman’ın kulları tarafından şuhudi olarak yaşanacaktır.

124 - Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 69. ayette

﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَنْزَعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ
أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا

sümme lenenzi’anne min külli şiy’atin
eyyühüm eşeddü alerrahmani itiyen
sonra külli/her şıa’dan/grup, cemaattan
ıty/itaat etmeyen, serkeş olarak rahman üzerine
eyyü/hangisi onların eşedd/şedid/daha şiddetli, çetin
elbette kesin niza edeceğiz/çekip çıkartacağız, ayıracağız

“Sonra her toplumdun Rahman’a en çok kimin baş kaldırdığım ortaya koyacağız”

Rahman’ı idrake yönelik mertebeler olduğu gibi, O’na olan cehlin de mertebeleri vardır.

Rahman’a en çok baş kaldıran, ona en uzak mertebede o mertebenin en cahilleridir. Ahirette bunların hepsi ortaya çıkarılacaktır.

125 - Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 75. ayette

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا

kul men kane fiydalaleti fel yemdüd lehürrahmanü medden

“de ki, dalalet/sapıklık içinde olan kimseye

bu halde rahman müddetleyerek/temdid ederek lehü/onun için/ona müddet/süre verir

“De ki; kim dalalet içerisinde ise, Rahman onu uzatmak suretiyle dalalette bırakır.”

“Hadi” isminin tesirinde bulunan insanlar olduğu gibi, “Mudil” isminin de tesirinde

olanlar vardır.

Bu ismin tesirinden kurtulmak için ibadet ve bazı çalışmalar yapmak gerekir. Bunlarda ihmallik, dalalette daha uzun süre kalmaya yol açar. Bu gafletinden dolayı da Rahman onu dalalette bırakır.

126 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 78. ayette

﴿٧٨﴾ أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾

ettale'al ğaybe emittehaze inderrahmani ahden

gaybe tuluğ etmiş/yükselmiş iç yüzüne vakıf mı olmuş

veya inderrahman/rahmanın indi/katı ahid/sözü mü ittihaz etmiş/edinmiş

“O, görülmeyeni mi biliyor? Yoksa Rahman katından bir söz mü almıştır?”

Akl-ı cüz sahibi kimse bu küçük ve hayali aklı ile gaybı idrak edeceğini mi zannediyor? Yoksa “**hakikat-i Rahmaniyye**”den bir söz ve ilim mi almıştır?

127 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 85. ayette ;

﴿٨٥﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْأُمَّتَ قِيمَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾

yevme nəhşürül müttekiyne ilerrahmani vefden

yevm/gün ki vefd (delegeler, heyet, elçiler, temsilciler) olarak

ilerrahmani/ rahmana deĝin/ üzre

müttakileri/takva edenleri haşreder/toplayarız

“Sakınanları, o gün Rahman'ın huzurunda O'na gelmiş konuklar olarak toplarız”

Her mertebenin muttekileri olduğu gibi Rahmaniyyet mertebesinin de muttekileri yani hakikatini idrak edenleri vardır.

İşte onlar “**Rahman**”ın konuklarıdır ve O'nun huzurunda toplanırlar.

128 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 87. ayette

﴿٨٧﴾ لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ

﴿٨٧﴾ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾

la yemlikuneşefa'ate illa menittehaze inderrahmani ahden

illa/ancak/istisna inderrahman/rahman indi/katı ahid/söz olanı

ittihaz eden/edinen şefaata mülk edinir/sahib olurlar

“Rahman'm yanında, ahid almış olandan başka, hiçbir kimse şefeate sahip olamaz.”

Belirli aşamalar neticesinde kendisinde “**mertebe-i Rahmaniyyet**”in zuhuru oluşan

kimseye “şefaati ruhsatı” verilir.

Bu hakikatleri hangi kabiliyetli gönüllere nefh etmişse, o gönüllerde “**Rahmani**” hayat zuhura çıkmağa başlar, bu günkü şefeati budur.

Ahiretteki şefeati ise; dünyada iken kendisine iyi niyetle yaklaşmış olanların, kısmen de olsa, cezalarının hafifletilmelerine yardımcı olmasıdır.

129 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 88. ayette

﴿١١٨﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

ve kaluttehazerrahmanü veleden

ve dediler ittihaz etti/edindi rahman veled/çocuk

“Bazı kimseler Rahman çocuk edindi, dediler.”

Bazı kimselerin “İsa (a.s) Allah’ın oğlu”dur dedikleri gibi, bazı kimseler de “Rahman çocuk” edindi, dediler.

Bu sözleri ile Rahman’ı hiç tanımadıklarını ifade etmiş oldular.

Rahman; baş tarafta da belirtildiği gibi,

- “Halakal insan” (55/3) insanı halk, icad, zahir ve batın “mevcud” etti.

- “Nefes-i Rahmani” ile de bütün alemleri “mevcud” etti.

130 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 91. ayette

﴿٩١﴾ أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا

en de'av lirrahmani veleden

rahman için veled/çocuk davet/iddia ettiler, çağırdılar diye

Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 90. ayette

﴿٩٠﴾ تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ

﴿٩٠﴾ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا

tekadüsemavatü yetefettarne minhü

ve teşakkul ardu ve tehırrül cibalü hedden

az kalsın/neredeyse semavat minhü/ondan fettar/edecek/çatlayacak

ve arz inşikak edecek/yarılacak

ve hedd/gürültü ile yıkılarak cibal/dağlar tehar/kapaklanacak

“Rahman’a çocuk isnad etmelerinden ötürü Neredeyse gökler paralanacak, yer yarılacak, dağlar göçecekti.”

131 - Kur'anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 92. ayette

﴿٩٢﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا

ve ma yenbeği lirrahmani en yettehize veleden

ve veled/çocuk ittihaz etmesi/edinmesi rahman için

enbega/uygun/yakışık düşmez, gerekmez

“Oysa Rahman’a çocuk edinmek yaraşmaz”

Çünkü analık, babalık ve çocukluğu oluşturan “**Rahmaniyyet**” mertebesidir.

132 - Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 93. ayette

﴿٩٣﴾ اِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ
اِلَّا اَتَى الرَّحْمٰنَ عَبْدًا ﴿٩٣﴾

in küllü men fiys semavati vel ardi
illa atirrahmani abden
semavat ve arz içinde küllü/her kişi/herkes
illa/ancak rahman abd/kul olarak ate/gelir

“Gökte ve yerde olan her kimse Rahman’a baş eğmiş kul olarak gelecektir.”

Kimse; kimlik demektir.

Kimlik sahibi olmak için evvela **şuur** gerekmektedir.

Yerde ve gökte olan fakat **gaflet** içinde yaşayan şuurlu varlıklar, öldükleri zaman hayatlarının hiç de zannettikleri gibi olmadığını ve kendilerine ait hiçbir şeyleri bulunmadığını anlarlar.

Böylece ahirette Rahman’ın önüne iflas etmiş ve boyun eğmek zorunda olarak gelirler.

Diğer taraftan ölmeden evvel ölererek, kendi hakikatlerini anlayarak şuurlanan kimseler, **Rahmaniyyet** mertebesini zuhura çıkararak gerçek kul olarak geleceklerdir.

133 - Kur’anı Kerim Meryem Suresi 19. sure 96. ayette

﴿٩٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾

innelleziyne amenü ve amelüssalihati
seyec’alü lehümür rahmanü vüdden
inne/muhakkak iman edenler ve salih amel edenler
rahman lehü/onlar için/onları vüdd/sevgili ca’l/kılacak
“inanıp, yararlı iş işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır.”

İman-ı hakiki ile yaşamaya çalışanların yaptığı işler,

“manası Hak’tan, **fili kuldan olan**” salih amelleridir.

İşte bu tür amellerle o kulda **Rahmaniyyet** mertebesi ortaya çıkar. Böyle olunca da o kullar Rahman’a sevgili ve ayna olurlar.

134 - Kur'anı Kerim Taha Suresi 20. sure 5. ayette

﴿٥﴾ الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى ﴿٥﴾

errahmanü alel arşisteva

rahman arş üzerine istiva etti

“Rahman arşa hükmetmektedir.”

“Rahman”ın ilk zuhura getirdiği “arş”tır.

“Rahman” da bu yüzden arşin üstünde, onu düzenleyen ve ona mutlak hakim olandır.

Genel olarak bütün mevcudatta böyle olduğu gibi, hususi olarak bütün varlıklarda da böyledir.

Baş taraflarda,

“Rahmaniyyet; isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden ibarettir” denilmiştir.

İşte bunların ilk zuhur yerleri “arş”tır. Buradan diğer mertebelere tecellileri olur.

Hal böyle olunca, hususi anlamda **Rahmaniyyetin** en geniş manada tecelli yeri olan “İnsan-ı Kamil”in varlığı, arşın ta kendisidir

ve **Rahman** “Halife-i Vücut-u arşisteva”dır.

Zahiriyle halk, batınıyla Hak’tır ve aleme rahmettir.

135 - Kur'anı Kerim Taha Suresi 20. sure 90. ayette

وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي

ve inne rabbekümürrahmanü fettebi’uniy ve etiy’u emriy

ve inne/muhakkak ki, Rabbiniz rahman

bu halde bana ittiba/tabii olun, uyun

ve emrime/işime etiy/takat/itaat edin, muti olun

“Sizin gerçek Rabb’iniz Rahman’dır. Gelin bana uyun ve emrime itaat edin”

“Mertebe-i Museviyyet”ten kelam-ı Harun ile;

[sizin Rabbiniz “buzagı” veya benzerleri değil, “Rahman”dır. Gelin bana uyun ve emrime itaat edin,] diye o kavme çağrıda bulunuldu.

Çünkü **Rahmaniyyet** henüz daha **tenzih** hakikatiyle “Mertebe-i Museviyyet” idraki üzere zuhurda idi.

136 - Kur'anı Kerim Taha Suresi 20. sure 108. ayette

﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عَوَجَ لَهُ

وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾

yevmeizin yettebi'üne'd dæ'ıye la 'ıvece lehü
ve haşe'atıl asvatü lirrahmani fela tesme'u illa hemsen
o yevm/gün ki lehü/onun için/ona ıvec/eğrilik olmaksızın
dai/dua, davet edene ittiba/tabı olur/uyarlar
ve rahman için asvat/savt, sesler haşea/haşyette (kısılmıştır)
artık illa/sadece hems/fısıltı semi eder/duyarsın

“O gün hiçbir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar. Sesler Rahman'ın heybetinden kısılmıştır. Ancak bir fısıltı işitirsin”

Kıyamet günü Allah, **“Hak”** esmasıyla bütün maşer halkını adaletine davet eder. Onlar hiçbir tarafa sapmadan o davetçiye uyarlar. Çünkü Hak onları zaten perçemlerinden tutmuştur. Hak ise, **sırat-ı müstekim** üzeredir.

Mahşer halkı o günün azameti içerisinde kendilerinin ne kadar aciz ve kendilerinde, kendilerinin olan hiçbir şeylerinin olmadığını anlarlar.

İşte bu halde Rahman'ın heybetini ve kendilerinde olan tecellinin O'ndan geldiğini anladıklarında, sesleri kısılır.

Ancak dünyadaki hayali benlikleriyle geçirdikleri zamanlarını nasıl heba ettiklerini aralarında fısıldaşarak konuşurlar.

137 - Kur'anı Kerim Taha Suresi 20. sure 109. ayette

﴿ ١٠٩ ﴾ يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةَ
إِلَّا مَنْ أَدْنَىٰ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿﴾

yevmeizm la tenfe'u's şefa'atü
illa men ezine lehürrahmanü ve rædiye lehü kavlen
illa/sadece rahmann lehü/onun için/ona izin verdiği
ve lehü/onun için/ona kavlı/söz olarak razı olduğu/hoşlandığı kimse
o yevm/gün ki şefaate nefe'a/nefy/fayda verir
(yani başkası fayda vermez)

“O gün Rahmanın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefeati fayda vermez.”

O gün, dünyada iken gaflet ve bireysel benlikleriyle yaşayan kimselerin ne şefaati ne de kendilerine şefaate edilmesi kabul edilir. Ancak Rahman'ın izin verdikleri müstesna.

Çünkü onlar dünyada iken varlıklarındaki **“hakikat-i Rahmaniyyeti”** idrak etmişler, böylece **zahir** ve **batın halka rahmet** olmuşlardır.

Sözleri **“kelime-i Rahmani”** olduğundan, **Rahman** onlardan hoşnut ve şefaati fayda verir olmuştur.

138 - Kur'anı Kerim Enbiya Suresi 21. sure 26. ayette

﴿٢٦﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا
سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٧﴾

ve kaluttehazerrahmanü veleden
sübhanehü bel ‘ibadün mükremune
ve veled/çocuk rahman itti haz etti/ edindi dediler
sübhanehü/o/kenddisi sübhan/münezzeh
bel/bilakis/doğrusu mükrem/ikram olunmuş ibad/kullar
“Rahman çocuk edindi dediler. Haşa! Hayır, melekler ikram olunmuş
kullardır.”

Melek; güç, kuvvet, latif varlık olarak bilinir.

- **Şeriat** mertebesinde, meleklerin varlığına iman edilir.
- **Tarikat** mertebesinde, melekler latif varlıklar olarak bilinir.
- **Hakikat** mertebesinde, melekler Allah’ın güçleridir.
- **Marifet** mertebesinde ise, hiçbir varlık yoktur ki; bir melek onu harekete
geçirmesin.

Bu hareket her zuhurda mevcut olan bir “**esma-i ilahi**”nin orada zahire çıkmasından başka bir şey değildir.

Bir **babann** işlediği işleri, fiilinden meydana gelen melekleridir.
Çocukları ise, **zatından** meydana gelen **zati** zuhurudur, aslıdır.

Rahman’ın ne olduğunu bilmediklerinden, (melekler hakkında) “**onları Rahman çocuk edindi**”, dediler.

Rahman’ın her varlığa mutlak rahmeti vardır. Bu yüzden melekler de ikram edilmiş kullardır.

Çünkü “**esma-i ilahiye**”nin zuhurlarına sebep olmaktadır ve “**Melik**” ismi ile bu mülkü idare etmektedirler. Kendilerine ait bir varlıkları yoktur.

139 - Kur’anı Kerim Enbiya Suresi 21. sure 36. ayette

وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمَنِ هُمْ كَافِرُونَ

ve hüm bizikirrahmani hüm kafirune
ve onlar zikirrahman/rahmanın zikri/anılması ile
onlar kafirler/inkar edenler
Rahman zikredilince onlar hep onu inkâr edicilerdir.
“*Ve Rahman’ın zikrim (kitabım) işte onlar inkar ederler.*”

Rahman’ın kitabı; mevzuunu yaptığımız Sure-i Rahman ile ifade edilen (süretürrahman) Rahman’ın suretini ortaya çıkarmaktadır.

Rahman’ın zikri ise; “**zıkr**”, “hatırlama, zuhura çıkarma” olduğuna göre; kişinin içinde, kendi bünyesindeki “**hakikat-i Rahmaniye**”yi çalışarak zuhura çıkarmak, Rahman’ı bütün mertebelerinde yaşamak, Rahman’ı zikretmektir.

Bu hakikatleri perdelemek ise, “**işte onlar Rahman’ın zikrini inkar ederler**” hükmünün muhatabı olmaktadır.

140 - Kur'anı Kerim Enbiya Suresi 21. sure 42. ayette

﴿٤٢﴾ قُلْ مَنْ يَكْلُوْكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ

kul men yekleüküm billeyli vennehari minerrahmani

de ki, leyl/gece ve nehar/gündüz ile

rahmanden kim sizi vekil olacak/koruyacak

“De ki: Geceleyin ve gündüzün sizi Rahman’dan kim koruyabilir?”

Geceleyin, yani “fenafillah”ta ;

gündüzün, yani “bakabillah”ta kendi varlığından soyunarak “Rahmaniyyeti” ile zuhur etmeyi kim durdurabilir?

- Ayrıca, ömrümüzün yirmi dört (24) saatlik gece ve gündüz süreleri içinde Rahman’ın intikamından sizleri kim koruyabilir?

- Evleriniz mi, paralarınız mı, güç ve kuvvetiniz mi, ordularınız mı, vasıtalarınız mı? de.

Ne olurdu bu kadar gaflette olmayıp gönül ehli olsaydın.

141 - Kur'anı Kerim Enbiya Suresi 21. sure 112. ayette

وَرَبِّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعٰنُ عَلٰی مَا تَصِفُوْنَ

ve rabbünerrahmanül müste’anü ala ma tæsifune

ve rabbimiz rahmandır

vasıf/nitelendirdiğiniz üzerine müste’an/istiane, yardımına başvurulandır

“Rabbimiz Rahman’dır, sizin nitelendirmelerinize karşı yardımcı başvurulandır.”

Esma mertebesi ve aynı zamanda “Rab”lık mertebesi de olan Rububiyet, kaynağını “Rahmaniyyet”ten almaktadır.

“Rahman”ı kendi hayal ve vehimlerine göre vasıflandıranlara karşı “Errahman allemel Kur’an” ilminden onun hakikatini anlamak için başvurulandır.

“ve Rabbimiz Rahman”dır.

142 - Kur'anı Kerim Furkan Suresi 25. sure 26. ayette

﴿٢٦﴾ اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ

el mülkü yevmeizinil hakku lirrahmani

o yevm/gün ki mülk rahman için hakktır

“O gün gerçek mülk (saltanat) rahman’ındır”

Zahir ve batın; afak ve enfüs,

yani kendi varlığında ve dışarıda olacak kıyamet günü, saltanat “Rahman”ın olur.

Afakta yani kişinin dışında olacak kıyamet günü, daha evvelce “Hak” esması ile zuhur

eden varlıklardan “**Hak**” esmasının tecellisi geri çekilince, bütün varlıklar kendi hiçliklerini anlayıp çok değişik bir değerler ortamına girerler. Herşey tersine döner.

Burada **kıymetli** olan şeyler, orada **hiç** hükmüne düşer. Kimsenin ne bir gücü, ne malı, ne de mevkii olur. Bu hal içinde mülk ve saltanat sadece Rahman’ındır.

Enfüste yani kişinin içinde, kendi bünyesinde ise; belirli aşamalardan geçip, “*İrfan Mektebi*” isimli kitabımızda ve henzerlerinde belirtilen irfaniyet eğitimini ve yaşamını tatbik ederek **Rahmaniyyet** hakikatine ulaşan kimsede, kendi beşeri ve nefsi halinden hiçbir şey kalmaz.

İşte o yüzden o beden mülkü ve saltanat Rahman’ın olur. O kişiden faaliyette olan sadece Rahman’dır.

143 - Kur’anı Kerim *Furkan Suresi 25. sure 59. ayette*

﴿٥٩﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ
الرَّحْمَنُ فَسْئَلُ بِهِ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

elleziy halekassemavati vel arda ve ma beynehüma

fiy sitteti eyyamin sümmesteva alel arşi

errahmanü fes’el bihi habiyren

elleziy/ o zat/şey ki

semavatı ve arzı ve o ikisinin arasındakiini altı yevm/gün de halk eden

sonra arş (çatı tamamlanması, evin bina haline gelmesi, taht, şan) üzerine

istiva eden/musavi olan (kemalin sabit olması) rahmandır

artık/haydi bihi/onun ile (onu) habir/haberdar olana sual et/sor

“Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakiileri altı günde halk eden, sonra da arşa hükmeden Rahman’dır. Bunu haberdar olana sor”

Kur’an’da bu ve benzeri ayetlerle, Tevrat’ta da benzeri ayetlerle; yerlerin, göklerin ve aralarında olanların altı (6) günde halkedildiği belirtilmektedir.

Gün hakkında değişik yorumlar yapılmıştır.

Bazıları altı “gün”,

bazıları altı “kүн”,

bazıları altı “zuhur”dur demişlerdir.

Yahudiler İse; “Allah bu alemleri altı günde yarattı, yedinci (sebt) günü (yani Cumartesi günü) **dinlendi**” diye, o gün hiçbir iş yapmayıp, ateş dahi yakmazlar.

Göklerin, yerin (arzın) ve aralarındakilerin altı günde halkedilmesinin değişik yorumları var ise de, genel anlamıyla şu demektir:

Allah (c.c)

- 1 - A'maiyetten
- 2 - Ahadiyyete,
- 3 - oradan Ulühiyyete ve Vahidiyyete
- 4 - oradan Rahmaniyyete,
- 5 - oradan Rububiyyete,
- 6 - oradan da Melikiyete tecelli etmesiyle bütün alemler zuhura gelmiştir.

Bu altıncı (6.) güne de **Cum'a** (cem) günü denmiştir.

Yani bütün "**Sıfat-i Zatiyye**" ve "**Esma-i İlahiyye**"nin **ef'al** mertebesinde tümüyle kemaliyle zuhura çıktığı "**cem-i ilahi**" günüdür.

Baş tarafta da belirtildiği gibi,
"**Zat-ı Mutlak**" kendi varlığında mevcut,
sıfat, isim ve **fiillerini** zuhura çıkarmayı murad etti.

Ve "**nefes-i Rahmaniyye**"sini sonsuz fezaya **nefetti** (üfledi), "**batın**"dan "**zahir**"e çıkardı.

Genel kader seyri içersinde, bütün zuhurlar buldukları mahallerde faaliyete başladılar.

Bu kemalat altı (6) tecelli ile oluştuğundan, bunu (ysani "**eyyam**"'ı)
bazıları "**altı gün**",
bazıları "**allı kün**",
bazıları "**altı zuhur**" olarak değerlendirdiler.

Her mertebedeki tecelli ve oluşumlar **Rahmaniyyet** hakikatiyle meydana geldiğinden, onlarda ve oralarda mutlak tasarrufta olan **Rahmaniyyet** olduğundan, onların "**arş**"'ı ve onları kucaklayan oldu.

Ancak **batın** esması ile kendini gizleyip, **zahir** ismiyle zuhur ettiği mahallin ismini alarak, **fiilini** o ad ile ortaya koyarak, kendini perdeledi.

Şimdi, bir başka hakikate dikkatinizi çekmek istiyorum.

Altı (6) gün ile **zahir** isminin kemalatı zuhura geldiğinden,
her kemalat da bir **zevali** (sonu) olduğundan; içinde bulunduğumuz zaman ise "**ahir zaman**", "bozulma, kemalde zeval zamanı (günü)" olduğundan yedinci (7.) gündür.

Bu yedinci (7.) gün "**Hakikat-i Muhammediyye**"ye mahsustur. Çünkü bu ümmet ile **zahir** ismi bu alemde kemalata erer ve onların sonu yani kıyameti ile **batın** isminin tecellisi zuhuruna başlar.

Cenab-ı Şeyh-i Ekber (r.a) "Fütühat-ı Mekkiye"lerinin üçyüz altmış yedinci (367.) babında;

[Semavatta İdris (a.s)'a mülaki olduğu zamanda sorduğu suallerden birisi olmak üzere, özetle buyurmuşlar, ki Ona,

"**kıyametin yakın alametlerinden bir alameti bana ta'rif buyur,**" dedim.

"**Vücut-u Adem kıyamet alametlerindedir**" buyurdu.*(9)

*(9)*Fusüsu'l HikemAvni Konuk Şerhi, Adem Fassı, Cilt: 1 S: 159-160*

Kıyamet insan nesli üzerine olacağından, yer yüzüne insan gelmeden kıyamet kopmaz.

İşte Adem (a.s)'ın yer yüzünde görülmesi, **kıyametin büyük alametidir**.

Ondan sonra gelen her peygamber, kendi mertebesi itibariyle, **kıyametin alametidir**.

"**Vücut-u Muhammedi**" yer yüzünde görüldüğünde ve **40** yaşlarında da o vücutta

“**Hakikat-i Muhammedi**” faaliyete geçtiğinde, yedinci (7.) gün olan kıyamet fiilen başlamış bulunmaktadır.

Kıyamet belirli bir günde, hemen olup bitecek bir şey değildir. Onun da **başı** ve **sonu** vardır.

Başlangıcı Muhammed (a.s)’ın nübüvveti,
sonu ise, zelzelerle oluşan fiili durumdur.

Bilindiği gibi **Museviler** Cumartesi,
Hristiyanlar Pazar günü tatil yaparlar. Çünkü onlarda yedinci (7.) gün boştur.

Her ne kadar **Müslümanlar** için
zahiren Cum’a günü bayram ve tatil kabul edilmiş ise de,
batın yedinci (7.) gün de çalışma ve hem de çok çalışma günüdür.

Esasen Kur’anı Kerim *Cum’a Suresi 62. sure 10. ayette* bunu ifade etmektedir

﴿۱۰﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ
وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ
وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿۱۰﴾

feiza kudiyetissalatü fenteşiru fiyl ardi

vebteğu min fadlillahi

vezkurullahe kesiyren le’alleküm tüflihune

iza kudiyetissalatü/salat/namaz kadaye/hüküm/kaza yerine getirildiğinde

artık fiyl ardi/arz/yeryüzü içine neşr olun/yayılın

ve fadlillahi/allah fazl/fadlından ibtega/arayın/isteyin

ve ekser/çokça ezkurullahe/allahı zikredin/anın

umulur ki leküm/sizin için iflah/selamet/kurtuluş bulasınız

“*Namaz bilince yeryüzüne dağılırı ve Allah’ın lütfundan isteyin. Allah’ı çokzikredin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz.* (62/10)

İşte Ümmet-i Muhammed, “**Hakikat-i Muhammedi**” üzere, bütün peygamberlerle bildirilen gerçekleri kendi bünyelerinde cem ettiklerinden, aynı zamanda (**camî**) cem edici yani toplayıcı vasıfları vardır.

Bu yüzden de ibadethanelerinin büyüklerine “**camî**” (toplayıcı) ismi verilir.

Zahir ve **batın** bütün mertebeleri kendilerinde toplamışlardır.

İçinde bulunduğumuz ahır zamanda her şey açığa çıkmıştır. Araştıranlar için, gizli hiçbir şey kalmamıştır. Hayat çok süratlenmiştir.

Ve ne yazık ki; kendisine bu alemin en değerli varlığı olan **akıl** aracı verilmiş olan insanlık, bu aklını hiç düşünmeden çılgınlık derecesine vardırılmış bir bayağılıkla kullanmakta veya hiç kullanmamaktadır. Böylece kıyamet süresini ve son şansını çok süratle kısaltmaktadır.

Gerçek Ümmet-i Muhammed, “**Ademiyyet**” mertebesinden başlayarak bütün mertebeleri kendi bünyesinde **cem** ederek, “**meretebe-i kemalat**”a ulaşmış ve yedinci (7.) günü de idrak etmiştir.

Cum'a namazı **zahiren** bütün Müslümanlara farz ise de, **batinen** makam-ı "**cem'ül cem**"e varanların **kemal** namazıdır. Bu yüzden haftada **bir** defadır.

Bu ayet-i kerimeye bir de **enfüsi** yönden bakmaya çalışalım:

- Senin varlığında bulunan gönül semanı,
- güçlerini, kuvvetlerini yani (**meleke**) meleklerini halketti, onları zuhura getirdi.
- Ve yer yüzünü yani **toprak bedenini** de halketti,ki onunla tutup, onunla yürüyüp, onunla hareket ederek yaşayabilesin.
- Ve ikisi arasında olanı da, yani **zahir** bedenin ile **batın** alemin olan gönül semanın arasında dolaşan **duygularını** da halketti.

Az yukarıda genel olarak belirtildiği gibi bunları sende de özel olarak altı (6) günde, yani altı (6) oluşumla, ortaya çıkardı:

İşte sen şu gün, **kemal günü** olan yedinci (7.) günde yaşadığından, bunun da çok kısa olduğundan haberin var mı?

Kendi varlık sebebinin ve varlığının ne olduğunu anlamak istiyorsan,

- **ehlini** bulup
- evvela Ademliğini anlamaya çalışarak "**Adem-i mana**"yı yalancı hayal cennetinden beden arzına indirip,
- onun eğitimi ve kemaliyle meşgul olarak, mertebe mertebe yükselerek "**Hakikat-i Muhammediye**"ye kadar ulaşırsın.

İşte o zaman sen "**asri**" yani bu asra ve genel asırlara mensup gerçek bir varlık olursun. Çünkü içinde bulunduğumuz zaman "**asr-ı Muhammedi**" zamanıdır ve çok sonlarına yaklaşmıştır.

Asrilik şekille, şalla, saltanatla, açılmakla değil; her şeyi gerçek değeri ile öğrenip tatbik etmektedir.

Varlığının hakikatini "**Hakk**"ın hakikati olarak müşahede ettiğin zaman, varlığın "**Rahman**"a **arş** olmuş, yani seni **zatıyla ihata** etmiş olur ki; bu da bir bakıma senin için yedinci (7.) gündür.

Yine başka bir yön ile baktığımızda;

İnsanda yedi (7) nefis mertebesi vardır.

Bilindiği gibi bunlar; "**emmare**", "**levvame**", "**mülhime**", "**mutmeinne**", "**radiye**", "**merdiyye**" ve yedincisi "**safiye**" dir.

"**Safiye**"de; insan saf, mücerret ve asli üzere kalır ki; bu da işin evveline yani **özüne** dönüşür.

Böylece o varlıkta kendine ait bir vasıf kalmaz. O, Hak ile vasıflanır ki; onun nefsinin kemalatı olan yedinci (7.) günüdür.

Kur'anı Kerim *Furkan Suresi 25. sure 59. ayett*

الرَّحْمَنُ فَسَّئِلْ بِهِ خَبِيرًا

errahmanü fes'el bihi habiyren

rahmanı artık/haydi bihi/onun ile (onu) habir/haberdar olana sual et/sor

“Bunu haberdar olana sor”

Yukarıda belirtilen ayetin son bölümü olan bu kısmını da çok iyi anlamamız gerekmektedir.

Kendini tanımaya ve **“ben neyim?”**in cevabını bulmaya samimiyetle çalışan kişinin, sorması lazım gelen birçok soruları toplayıp, onların cevaplarını bulması lazım gelecektir.

Yukarıdaki ifadede de; herkesten değil, herşeyi **ehlinden** sorun tavsiyesi ve ikazı vardır.

Bu, ehlini gayrete sevketmektedir. Ehli olmayandan bir şey talep etmek, yanlışlık üzerine yanlışlık yapmak olacaktır.

- Rahman'dan haber verebilecekler, kendi varlıklarındaki Hakk'ı idrak etmiş, **“Hay”** esması ile **“hayat-ı hakiki”**ye ulaşmış.

- Hak lisanı ile **“Kur'an-ı Natık”** (Konuşan Kur'an) olmuş,

- **“ilm-i ledün”** (hakikat ilmi) ile **“nefha-i ilahiyye”**yi nefhedecek, **“nefes-i Rahmani”** ile isimlere hayat verir hale gelmiş,

- her nazarda Hakkı müşahede etmiş,

- nefsini bilerek Rabb'ını bilmiş,

- **“Hakikat-i Muhammediyye”**‘ye erişmiş,

- daha yukarıda belirtilen **ihsan** hakikatini idrak ederek,

- aldığı **zati ihsanları** taliplerine ihsan ederek yaşayan, Allah'ın **fakr** elbisesiyle zuhur ettiği mahallerdir.

İşte böyle mahalli (zuhur yeri), İnsan-ı Kamil'i bulduğunda; **“ona Rahman'dan sor.”**

Çünkü en geniş manada onun **“Rahman”**dan haberi vardır ve senin bütün sorularını cevaplandırır.

Nasıl bulurum dersen; hiç vakit geçirmeden aramaya başla, canla başla talep et, samimiyetle Rabb'ına yönel, O'ndan iste.

İnşallah sana da O'na mülaki olmak nasib olur. Böylece evvela kaybettiğin **kendini**, sonra da **Rahman'ı** bulursun.

144 – Kur’anı Kerim *Furkan Suresi 25. sure 60. ayett*

﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ
قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا
وَزَادَهُمْ نُفُورًا ﴿٦١﴾

ve iza kıyle lehümüscüdü lirrahmani
kalu ve merrahmanü enescüdü lima te’mürüna
ve zadehüm nüfuren

ve lehü/onlar için/onlara rahman için secde edin dendiğinde
derler ki ve rahman ma/nedir ki,
bize emrettiğin için secde eder miyiz
ve nefret/uzaklaşma olarak onlara bir ziyade eder/arttırır

“Onlara, *Rahman’a secdeye varın. dendiği zaman; Rahman da nedir, ey Muhammed? Emrettiğine mi secdeye varacağız? Derler. Bu onların nefretini arttırır.*”

Onlara, yani hak ve hakikatlerden perdeli olanlara,
kendi beşeri varlıklarından soyunarak, **Rahman** tecellisiyle itaat ederek **secde edin**,
denildiği zaman;

secdeyi sadece **puta** tapmak şeklinde bilen kimseler, “**Rahman da nedir?**” derler.
Kendi nefislerini ilah edinmiş başka hiçbir maneviyat bilmeyen kimseler;
“**Ey Muhammed, emrettiğine mi secde edeceğiz?**” derler.
Böylece “**iblislik**” mantığı, anlayışıyla hareket ederler.
Kendilerine “**meleklik**” vasfı tavsiye edildiğinde, bu onların nefretini arttırır.

(Dikkat! Bu ayet okununca secde etmek gerekmektedir.)

145 - Kur’anı Kerim *Furkan Suresi 25. sure 63. ayett*

﴿٦٣﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا
وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٤﴾

ve ibadürrahmanilleziyne yemşune alel ardı hevnen
ve iza hatabehümül cahılune kaalu selama
ve rahman ibad/kulları
hevnen/vakar, sukunet, yumuşak (alçak gönüllü) olarak
alel ardı/arz üzerine/arzda meşev/yürürler
ve vakta/hani ki onlara cahiller hitab ettiğinde selam derler

“*Rahman’ın kulları yeryüzünde mütevazi yürürler Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman onlara; selam, derler*”

Yukarılardan beri anlatılmaya çalışılan **Rahmanî hakikatleri bünyelerinde** tatbik ederek yaşamaya çalışanlar nefislerinin değil. “**Rahman**”ın kullarıdır.

Bunlar batınlarında “**hakikat-i ilahiyye**” ile mevcut,

zahirlerinde “libas-ı beşer” ile zuhurda,
nefislerinde “nefes-i Rahmanî” ile sakin olan,
seçkin ve azamet sahibi asaletli insanlardır.

Kendilerinden Rahman tecellisi zuhura gelen Rahman’ın kulları yer yüzünde bu tecelli ile yürürken, onları tanımak ve anlamak mümkün olmaz.

Beşeriyetleri kalmadığından yürümeleri dahi kendilerinden değildir. Bu yürümelerinde **tecelli-i Rahmaniyyet** olduğundan, çok yumuşak ve mütevazidirler.

Ehli hicap (perdeliler) onların bu hallerini idrak edemeyip, bazen onlara takılırlar. Onlar da “**size selam**” diyerek, hoş bir halle münakaşa etmeden oradan ayrılırlar.

Böylece **üç** hakikate de ışık tutmuş olurlar :

Birincisi; insanın zuhur kaynaklarından biri ve “Esmâ’ül Hüsnâ”nın (Allah’ın güzel isimlerinin) baş taraflarında bulunan bu “**esma-i ilahiyye**”nin de zuhurunun kendilerinde mevcut olduğunu ve bu yüzden her varlığın “**selam**” ve selamet içinde olmalarını temenni etmeleridir.

İkincisi; kendilerine takılan kimselere bir ikazdır. Şöyle ki; varlıklarında mevcut “**hakikat-i ilahiyye**”yi kendi **beşeri nefisleriyle** perdelediklerinden, gaflet ehli olmuşlardır.

Buradan çıkmanın yolu ise “**selam**”dan geçmektedir. Yani **selamet** sistemi olan İslamiyete dahil olup, onu **zahir** ve **batın** bütün kuralları ile yaşamaktır.

Böylece onlar da varlıklarında mevcut “**hakikat-i ilahiyye**”ye sahip çıkarak, selamete ermiş olurlar.

Üçüncüsü; Ehl-i irfan bütün varlıkta “**Hakk**”ı müşahede ettiğiinden, her zuhur mahalline selamete muamele eder.

146 - Kur’anı Kerim Şuara Suresi 26. sure 5. ayette

﴿ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ
إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴾

ve ma ye’tiyhim min zikrun minerrahmani mubdesun

illa kanu anhü mu’ridiyye

ve Rahmandan mubde/ibda/yeni (ilk kez ortaya çıkan)

zikir/öğütten onlara gelmemiş olsun ki

illa/mutlaka anhü/ondan mu’rid/ared/yüz çevirenler, uzaklaşanlar oldular

“Rahman’dan kendilerine gelen her yeni öğütten mutlaka yüz çevirirler.”

Hak ve **batıl** olmak üzere, **iki tür ilim vardır.**

Batıl ilim “**nefsimiz**”den,

Hak ilmi ise, “**Hak**”tan gelir.

Bunların türlü geliş yolları vardır.

Bunlardan biri de **Rahmani** yoldan gelendir.

Rahman kendi hakikatlerini **ilham** ederken, o mahalde nefsinden kaynaklanan **batıl** ilmi varsa, o ilim Rahman’dan gelen öğütü, yeni ilmi, yeni tecelliyi kabul etmez ve inkar eder.

Böylece nefesine yani batıla tabi olup, yeni gelen **Rahmani** öğütten (tecelliden) yüz

çevirir.

147 - Kur'anı Kerim Neml Suresi 27. sure 30. ayette

﴿٣٠﴾ اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ
وَ اِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿﴾

innehü min süleymane

ve innehü bismillahirrahmanirrahımi

innehü/kesin muhakkak o ki, Süleymandan

ve innehü/kesin muhakkak o ki,

bismillahirrahmanirrahıym/ rahman rahim Allah ismi ile

“Rahman Rahıymı Allah’ın adıyla, diye Süleyman’dan bir haber geldi.”

“Akıl Süleyman”ından “nefs melikesi”ne “Rahman ve Rahıym olan Allah’a yönel” diye bir haber geldi.

“Hakikat-i İslamiyye”nin sembol cümlesi olan “besmele-i şerife”nin bu dünyada ilk zuhurunu “lisan-ı Süleyman”dan duymaktayız.

Diğer sure başlarında olan “besmele-i şerife”leri ise, “lisan-ı Muhammed”ten, “Hakikat-i Muhammedi” yoluyla duymaktayız.

“Levh-i Mahfuz”da muhafaza edilen ilahi kelimeler, vakti geldikçe “ef’al” aleminde zuhura çıkıp faaliyete geçmektedirler.

İçerisinde zati tecelli olan “besmele-i şerife” ilk defa, kendisine büyük mülk verilen Süleyman aleyhisselamın ağzından Saba (Habeşistan) Melikesine bildirildi.

Esasen mülkün verilmesi “besmele-i şerife”nin yüzünden idi.

Hal böyle olunca;

“Levh-i Mahfuz”da bulunan zati tecellisi olan 114 besmeleden 1’i diğer peygamberlerden sadece Süleyman (a.s)’a verildi.

Çünkü o, “Beyt’ül Makdis”in (Mukaddes Evin) sahibi idi.

Geriye kalan 113 “besmele-i şerife” ise, Hz. Muhammed (S.A.V) efendimize verildi.

Çünkü o “Beytullah’ın” (Allah’ın Evinin) bu alemdeki sahibidir

Böylece oran; 113’te 1 oldu.

Görülen, ilahi lütfun “Hakikat-ı Muhammedi” üzerindeki sonsuz zati tecellisidir.

Ayrıca, daha evvelce de kısaca temas ettiğimiz gibi,

113’ün baştaki 1’ini alırsak (113 - 1) geriye 112 kalır,

ki; bu da zaten “Hakikat-i Muhammedi”nin şifre rakamıdır.

ve bu ayet Neml Süresinin 30 uncu ayetidir.

113’ten aldığımız “1”i “30”a ilave edersek, (1+30 = 31) o da 31 olur ki; tersi 13’tür.

Böylece “Hakikat-i Süleymaniyye”nin “Hakikat-i Muhammediyye”ye bağlı olduğunu kolayca anlayabiliriz.

Esasen, yer yüzünde ayrı ayrı semavi dinler yoktur, sadece **İslam dini** vardır. Diğer dinler diye belirtilen ifadeler,

İslam dininin, **Adem** (a.s) ile başlayan seyrinin o peygamber dönemindeki mertebesidir.

“**Mertebe-i Muhammedi**” Kur’an-ı Kerim ile bunların hepsini kendi bünyesinde bir **bütün** olarak toplamış ve böylece kemale erdirmiştir.

Bu hususun daha açık seçik anlaşılabilmesi için, çizmiş olduğumuz **Ka’be** ve diğer **dini semboller** mertebelerim ve çıkış kaynaklarını ifade eden çizelgeleri incelemek çok yerinde olacaktır.

148 - Kur’anı Kerim *Yasin Suresi 36. sure 11. ayette*

﴿١١﴾ اِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ
وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ
فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾

innema tünzirü menittebe’azzikre

ve haşiyerrahmane bil gaybi

febeşsirhü bimağfiretin ve ecrin keriymin

innema/ancak zikre ittebe’a/tabii olan/uyan kimseyi

ve gayb için rahmana haşyet duyanı/ürpereni

enzer/inzar/uyarırsın/korkutursun

artık kerim/değerli mağfiret/bağışlanma ve ecir/ücret ile

beşsirhü/onu/kendisini beşsir/müjdele

“*Sen ancak Kur’an’a uyan ve görmediği halde Rahman’dan korkan kimseyi uyarabilirsin. Artık o kimseyi, bağışlanma ve cömertçe verilecek bir ecirle müjdele.*”

“**İnzar**” yani korkutmak ancak zikre tabii olarak hayatlarını sürdürenlere tesir eder. Çünkü onlarda zikri idrak edecek oluşum meydana gelmiştir.

Gerçek zikir; zikreden ve zikredilenin birliği ile oluşan bir özelliktir.

Zakir, “**mezkuru**” yani zikrettiği şeyi kendi bünyesinde bulmaya başlar, böylece o güzelliğe eriştikçe ona tabiiyeti artar ve gaybında “**Rahman**”a karşı “**haşyet**” (muhabbetli bir korku) oluşur.

Bu mertebenin insanı, hayatını böylece devam ettirir. İşte bu oluşumla **nefsaniyetinden**, benliğinden mağfirete uğramış; kendindeki **hakikatin** zuhura çıkmasıyla, sonsuz bir mükafat ile müjdelenmiş olur.

149 - Kur’anı Kerim *Yasin Suresi 36. sure 15. ayette*

﴿١٥﴾ قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا

﴿ وَمَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴾

kalü ma entüm illa beşerün misluna

ve ma enzelerrahmanü min şey'in in entüm illa tekzibüne

dediler ki, illa/ancak mislimizce entüm/siz beşersiniz

rahman şeyden (hiçbir şey) enzel etmedi/indirmede ki

illa/ancak entüm/siz tekzib ediyor/yalanlıyorsunuz

“Kasabalılar ; siz de ancak bizim gibi birer insansınız, Rahman da bir şey indirmemiştir, sadece yalan söylüyorsunuz., demişlerdi.”

Beden mülkündeki “kasabalılar” yani **“nefs-i emmare”** ve **“levvame”** taraftarları, kendilerine

İseviyyet mertebesi itibariyle gelen **“üç rasülü”** yani **“şeriat”, “tarikât”, “hakikat”** mertebesinden gelen **“aklî ilimleri”** nefsanîyetlerine uyarak inkar ettiler.

Gelen ilimleri kendi nefslerinden gelen boş şeyler gibi zannederek,

“siz de bizim gibi nefs-i emmaresi altında yaşayan insanlarsınız,” dediler.

Ve (o bedende) kasabalılar arasında **“Rahman”**ın da tecelli edeceği yerleri (gönülleri) bilemedikleri için, **“Rahman bir şey indirmemiştir, yalan söylüyorsunuz,”** diyerek inkar etmişlerdir.

150 - Kur'anı Kerim Yasin Suresi 36. sure 23. ayette

﴿ ۲۳ ﴾ ءَاتَّخِذْ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً

إِنْ يُرِدَنَّ الرَّحْمَنُ بِضُرٍّ

لَا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونَ ﴿۲۴﴾

eettehizü min dünihi aliheten

in yüridnirrahmanü bidurrin

lâ tuğni ‘anniy şefa’atühüm şey’en velâ yünküzüne

dünihi/onun/kendisi berisinden ilahlar ittihaz edeyim/edineyim mi

dare/zarar ile rahman in/eğer irade/murad ederse

şefaati hiçbir şey ‘anniy/benden agne/gani kılmaz, fayda vermez

ve nekaz/kurtaramazlar

“O’nu bırakıp da tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, o tanrıların şefeati bana fayda vermez, beni kurtaramazlar.”

“Hakikat-i İlahiyye”den gelen kat’î bilgileri bırakıp da **“nefs-i emmare”**den gelen hayali bilgilere uyar mıyım? Eğer Rahman, kader-i ilahi gereği bana bir zarar vermek isterse, hayali bilgiler beni kurtaramaz, fayda vermez, dedi.

151 - Kur'anı Kerim Yasin Suresi 36. sure 52. ayette

﴿ ۵۲ ﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا

هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٢﴾

kalü ya veylena men be'asena min merkaduna
haza ma ve'aderrahmanü ve sadekal mürselune
derler ya veylena/vah bize

merkad/uyuduğumuz yerden kim be'as/bizi yeniden can verdi, kaldırdı
haza/o Rahman va'ad ettiğidir ve sadık/doğru söylemiş emürseller

“vah halimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı? Derler. Onlara; İşte Rahman olan Allah'ın vaad ettiği budur, peygamberler doğru söylemişti, denir.”

“Yazıklar olsun bize! Gafletle yattığımız bu beden kabrinden bizi kim kaldırdı?” derler.

Yaşadığı günlerde kendilerine Rahmanî hakikatler bildirilince, gaflet ederek ilgilenmeyenlere;

“İşte Rahman'ın vaad ettiği budur. Peygamberler gelecekte yaşanacak bütün hakikatleri her yönüyle açıklayıp doğru söylemişlerdi,” denir

152 - Kur'anı Kerim Fussilet Suresi 41. sure 2. ayette

﴿٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾

tenziylün minerrahmanirrahımi
rahman rahimden tenzil/indirilmedir

“Rahman ve Rahim olandan indirilmiştir.”

Zahir ve batın, bütün bu alemler “Sûret-i Muhammedi” olarak Rahman ve Rahim hakikati üzere indirilmiştir.

153 - Kur'anı Kerim Zuhruf Suresi 43. sure 17. ayette

﴿١٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا

ظَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾

ve iza büşşire ehadühüm bima darebe lirrahmani meselen

zalle vüchühü müsvedden ve hüve kezıymün

ve hani onlardan ehad/birisi rahman için

dareb/darb/isnad ettiği/ileri sürdüğü mesel/emsal (darbı mesel) ile

büşşir/müjdelenince

vüchühü/onun/kendisini yüzü müsvedd/simsiyah zalle/olur/hal değiştirir

ve hüve/odur kezıym/öfkesine hakim olan (iyice yutkunan)

“Ama, Rahman’a isnad ettiği kız evlat kendilerinden birine müjdelenince; o kimsenin içi öfke ile dolarak, yüzü simsiyah kesilir.”

Müşrikler, **“melekler Allah’ın kızlarıdır”** dediler. Fakat kendilerinden birinin kız evladı olunca kızlarlar, öfkelenirler.

Kendilerinden akan nefsani düşünceler, onların kız çocuklarıdır.
Rahmani düşünceler ise **erkek çocuklarıdır.**

Kızlar, **“Nefs-i Kül”ü,**
erkekler ise **“Akl-ı Kül”ü temsil etmektedirler,**

İşte; **Rahmani** bilgilerin dışında kendi nefsinden gelen yanlış bilgileri ortaya koyduğunda, yani kendilerine **“kız çocuğun oldu”** denildiğinde, gururlarına dokunur ve çok öfkelenip kızarlar.

154 - Kur’anı Kerim Zuhruf Suresi 43. sure 19. ayette

﴿١٩﴾ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا

ve ce’alul melaiketelleziyne hüüm ‘ibadürrahmani inasen

ve hu/onlar melaike/melekleri ki rahmanın ibad/kulları ünsa/dişiler
ce’al/kıldılar

“Onlar; Rahman’ın kulları melekleri diş saydılar, dediler”

Ne gerçekten Rahman’ı ve ne de melekleri gerçek manasıyla tanıdıklarından, kendi hayallerinde kurguladıkları gibi ifadelendirirler.

155 - Kur’anı Kerim Zuhruf Suresi 43. sure 20. ayette

﴿٢٠﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ

ve kalü lev şæerrahmanü ma ‘abednahüm

ve dediler ki lev/eğer rahman şæe/dileseydi biz onlara abd/kulluk
etmezdik

“Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara kulluk etmezdik.”

Rahman her şeyi ortaya koyduktan sonra, irade-i cüz’iyyeye düşen; Rahman’ın tavsiyesi istikametinde faaliyet göstermektir.

Nefslerinin istekleri istikametinde faaliyet göstererek, hayatlarının sonunda hüsrana uğrayanlar için; **“Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara kulluk etmezdik”** sözü, mazeret teşkil etmez.

156 - Kur'anı Kerim Zuhuf Suresi 43. sure 33. ayette

﴿٣٣﴾ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً

لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ

بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ

وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾

ve levla en yekunennasü ümmeten vahıdeten
lece'alna limen yekfüru
birrahmani libüyutihim sükufen min fiddatin
ve me'arice aleyha yazherune
ve nas/insanlar ümmeten vahıdet/vahit/tek bir ümmet
levla/eğer/keşke olmasaydı
rahman ile (rahmana) küfreden kimse için
büyut/beyt/evleri için (evlerine) fiddat/ gümüşten sükuf//tavanlar
ve aleyha/onun üzerine zaher/zuhur eden/yükselen
me'aric/mirac, merdiven (yürüyen merdiven, asansör) elbette
ceale/kıldardık

“insanların bir tek millet olması (ihtimali) bulunmasaydı, Rahman'a küfreden kimseler için. elbette; evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerinc çıkacakları çıkma araçları yapardık.”

“Ne var alemde, o var Adem'de” denmiştir.

Bu yüzden her insanda “kesret” yani çokluk vardır.

Başka bir ifade ile de; “Esmâ-i ilahiyye”nin tümü her insanda mevcuttur.

Her isim bir varlıktır.

Ehl-i irfan bu hakikatleri idrak ettiğinde, **çoklukta birliği** bulmuş; tek millet olmuştur.

Bu Rahmani hakikatleri inkar edip, küfreden kimseler için; sadece geçici dünya hayatlarında nefsanî yaşamları olduğundan, kısa süreli dünya nimetleri verirdik.

Fakat onların da bazılannda, sonradan da olsa, iman etme ihtimali olduğundan, nimetlerinin bir kısmını ahirete bırakarak dünyada hepsini kullandırmadık.

157 - Kur'anı Kerim Zuhuf Suresi 43. sure 36. ayette

﴿٣٦﴾ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ

نُقِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

ve men ya'sü 'an zikrillahmani

nükayyid lehü şeytanen fehüve lehü kariynun

ve kim ki rahman zikrinden a'se/ yüz çevirir, vazgeçer

lehü/onun için şeytanı kayeda/hazırlar, takdir ederiz

artık hüve/odur lehü/onun için kare/karar bulan, yerleşen, yanaşan
“Kim Rahmanı zikirten yüz. çevirirse, ona bir şeytanı musallat ederiz.
Artık o onun yarımından ayrılmaz.”

Rahman’ı zikretmek; O’nu çok iyi anlayıp idrak etmek ve yaşamak demektir.
Bu ise oldukça gayret isteyen bir iştir. Bir müddet **Rahman** yolunda hareket ettikten
sonra nefsine zor gelmeye başlayan bu yaşamı, o kişiler yavaş yavaş terk ederler.
Veyahut bazı kimseler daha baştan böyle bir yaşamla değil, nefisleriyle yaşarlar.

Böylece her iki halde de, **Rahmanı zikirten yüz çevirmiş** olurlar.

Genelde bireylerin **Rablarıyla** yahut **nefisleriyle** yaşadıkları **iki** yolları vardır.
Nefislerini terk edenler, Rablarıyla yani **Rahman** ile yaşarlar.

158 - Kur’anı Kerim Zuhur Suresi 43. sure 45. ayette

﴿٤٥﴾ وَسْئَلُ مَنْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا
أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٦﴾

ves’el men erselna min kablike min rüsülina
ece’alna min düirrahmani aliheten yu’bedune
ve öncenden ersel/irsal ettiğimiz/gönderdiğimiz resullerimizden **sual**
et/sor

rahman dun/berisinden abd/kulluk, ibadet edilen ilahlar ce’al/kıldık mı
“Ey Muhammedi Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere sor. Biz
Rahman’dan başka kulluk edilecek tanrılar meşru kılmış mıyız?”

Daha evvel geçen peygamberlerle fiilen görüşme imkanı yoktur. Böylece soru da
sorulamaz. Belki onların bugünlere ulaşan ümmetlerine sor demek olabilir.

Ayrıca, **batnen**; Ya Muhammedi senin gönül kitabında, **gönül ekranında** her zaman
mevcut olan bilgilerden bak, öğren, demektir.

Uluhiyyet mertebesinin zuhur mahalli olan Rahman’dan başka gerçek tecelli
olmadığından, ibadet edilecek başka meşru bir makam da yoktur.

159 - Kur’anı Kerim Zuhur Suresi 43. sure 81. ayette

﴿٨١﴾ قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ
فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨٢﴾

kul in kane lirrahmani veledün feena evvelü’l ‘abidiyne
de ki eğer rahman için veled/çocuk olursa
bu halde ena/ben abidolanların/kulluk edenlerin evveli/ilkiyim
“Ey Muammed! De ki;Eğer Rahman’ın çocuğu olsa, kulluk edenlerin ilki ben
olurdum.”

“**Mertebe-i Rahmaniyyet**”i fiziki manada “**baba, ana**” gibi tahayyül edip, çocuk isnad edenlere bir ihtardır.

“**Nefes-i Rahmani**” bütün alemdaki varlıkların mutlak kaynağı olduğundan, onu herhangi bir yere veya varlığa hasreterek sınırlamak mümkün değildir.

Eğer gerçekten böyle bir şey zuhur etse idi ve mutlak manada Rahman’ın çocuğu olsa idi, elbette ki her hakikatin ilki ve zuhur mahalli olan “**Hakikat-i Muhammedi**” O’na kulluk eder ve onun da **ilki** olurdu.

İsevilerin bir bölümü, İsa Allah’ın oğlu olmadığı halde, “**oğludur**” diye olmayacak bir şekilde oğulluk isnad edip ona kulluk ettiler, böylece de delalette kaldılar.

Allah’ın oğlu olmadığı gibi, Rahman’ın da oğlu yoktur. Ancak, her mahalde o mahallin gereği olan, fitratı üzere zuhurları vardır.

160 - Kur’anı Kerim *Kaf Suresi 50. sure 33. ayette*

﴿ ٣٣ ﴾ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ
وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿ ٣٤ ﴾

men haşiyerrahmane bil ğaybi ve cae bikalbin müniybin
gayb ile (gaybi/görmeden) rahman haşyet eden/ürperen
ve münib/inabe eden/allaha yönelen kalb ile cey’e eden/gelen

“**Görmediği Rahman’dan saygı ile ürpermiş ve yönelen bir gönülle gelmiş kimse için**”

“**bil gaybi**” (gayb ile) Yani, kişinin kendi varlığındaki gaybında bulunan “**Hakikat-i Rahmaniyye**” ile genel varlıktaki “**Hakikat-i Rahmaniyye**”yi idrak etmesi, kendisinde korku, dehşet, haşyet ve ürperti meydana getirir. Bu korku nefsani yönden değil, “**Azamet-i İlahi**” yönünden gelen **muhabbet ürpertileridir.**

Zat mertebesinden gaib, fakat kendi nefsani sıfatlarını yok etmiş olarak, gerçek sıfat mertebesi ile **zahir** olmaya başlamasıdır. Böylece hoş bir gönül ile, boyun bükerek gelen kimse için; Kur’anı Kerim *Kaf Suresi 50. sure 34. ayette*

﴿ ٣٤ ﴾ أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ﴿ ٣٥ ﴾

üdhuluha biselamin
selam ile üdhuluha/ona/oraya idhal/duhul edin girin
“**Oraya selametle girin**” denir.

Bu yer Rahman Suresinin (55/62) inci ayetinde bahsedilen, “**sıfat**” cennetidir (Allahu alem). Arzu eden oraya bakabilir.

161 - Kur’anı Kerim *Rahman Suresi 55. sure 1. ayette*

الرَّحْمَنُ

“**er-rahman**”

“Rahman “

Kitabımızın mevzuu ve Kur’an-ı Kerim’ın elli beşinci (55) suresinin de ismi olan bu kelimenin baş taraflarda izahına gayret etmeye çalışmışlık, tekrar oralara bakılabilir.

162 - Kur’anı Kerim *Haşr Suresi 59. sure 22. ayette*

﴿٢٢﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

hüvallahüllezîy la ilahe illa hüve

alimül ğaybi veşşhadeti hüverrahmanürrahıymü

“hüve/O Allah zat ki, la ilahe illa hüve/kendisinden başka ilah olmayan

gaybi/görülmeveni ve şhadeti/görülüneni de alim/bilen,

hüve/O Rahman Rahimdir.

“O görüleni de görülmeyeni de bilen, kendisinden başka ilah olmayan Allah’tır. O Rahman ve Rahimdir.

Bu alemler, “cem ve tafsil”; “zahir ve batın” olmak üzere **iki** yönlüdür.

“Hu”, (O) manasında, “Zat”a işaretir,

“ilah”ın “tafsil”de ismi “Allah”,

“cem”de ise “hû”dür.

“Batın”da iken bu ismiyle zuhura çıkıp tafsil ile faaliyete geçtiğinde, “ilah” ismini alan;

faaliyetinden sonra “Hu”ya dönen “Zat-ı Mutlak”, kendini

“hüvallahüllezîy la ilahe illa hüve” diye vafsetmiştir.

Dikkat edersek; ayet-i kerime “hû”ile başlayıp “hû”ile bitmektedir. Bu alemler de “hû”dan gelip, “hû”ya gitmektedirler.

“alimül ğaybi veşşhadet”

alemlerin; “zahir ve batın” yani “gayb ve şhadet” olarak **iki** kısım olduğunu bu ayetten açık olarak anlamaktayız.

Zahir yani (şhadet) müşahede alemleri olan bu alemde, “Hû” olan O ilahı her yönüyle müşahede etmemiz gerekmektedir.

Bu müşahede yolundan giderek, **gaybi** yani **batınını** da anlamamız mümkün olacaktır.

Kendi “**gayb ve şhadeti bilici**” olarak vasıflandıran “Hû” ya ne kadar nüfuz edebilirsek, biz de bu alemleri o nispette idrak edebiliriz.

Muhyiddin-i Arabi Hz. (daha evvelce çevirdiğimiz) “Lübb’ül Lübb” adlı eserinde;

“Varlığını Hû’ya verenin Hû olması acaib midir?” demiştir.

Yine aynı kitapta, beyt:

**Evvel ve ahır ne ki var Hû imiş,
Batın ve zahir ne ki var Hû imiş.**

Daha fazla malumat isteyenler oraya müracaat edebilirler.

“Hüverrahmanürrahiym”;

Burada “hû”nun “Rahman” ve “Rahiym” isimleriyle zuhuru anlatılmaktadır.

“Rahman” ismiyle zuhurunu, baştan itibaren imkan dahilinde acizane, lisan-ı beşerden izah etmeye çalışmaktayız.

“Rahiym” ismine gelince; genelde, “merhamet edici”, “bağışlayıcı” ve “ahirette mü’minlere has bir isim” olarak bilinir.

“Rahiym”, her varlığın özünde mevcut üreme özelliğini fitri olarak muhafaza eden yönüdür.

O varlığa Hakk’ın merhamet etmesi; faaliyete geçirdiği **“Rahiym”** esmasıyla zuhurunu,

Rahman esmasıyla suretlendirerek şehadet aleminde zuhurunu sağlamaktır.

Hal böyle olunca, genel olarak her varlığın zuhura çıkmasını **Rahiym** ismiyle sağlaması, o varlığa yapılan en büyük merhamettir.

Ayrıca özel olarak kendi zati hakikatini **“Hû”** yu ortaya çıkarmayı dilediği mahallere, evvela **“Rahiym”** ismiyle tecelli edip, sonra **“Rahman”**a dönüştürmesidir.

163 - Kur’anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِن تَفَٰوُتٍ

ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin

“rahmanın halkettiğinde tefavüt/bozukluk/noksanlıktan era/göremezsın”

“Rahmanın halkedişinde bir düzensizlik göremezsın.

Kur’an harflerinin her birinin kendi bünyesinde, kendine has manaları vardır.

“Ha” hayat,

“Hı” ise (noktalı, hırıltılı çıkana) halkıyyet zuhurudur.

“Hay” esması ile hayat verdiği varlıklarına vermiş olduğu kimlik, **“Hı”**nun üstündeki nokta ile belirlenmiş oldu.

Boğazdan çıkan **“Ha”** ağızdan damaklara ulaşınca, hırıltılı olarak noktalı **“Hı”** ya (halkıyyete) dönüştü.

Bu hali ortaya getirene, **“Halik”**,
ortaya gelene de **“mahluk”** dendi.

“Hı”nın üstündeki nokta o mahlukun kimlik ifadesi oldu.

İşte sen de üstündeki mahluk ve halkıyyet ifadesi olan noktanı kaldırabilirsen, o zaman **“Hay”** esmasına dönüşerek gerçek (ilahi) kimliğine ulaşmış olursun.

Bu hali idrak ettiğinde bu alemin nasıl müthiş bir düzen içinde çalıştığını **zahir** ve

batın idrak ederek, hiçbir şekilde kusur ve eksiklik olmadığı kesin olarak görürsün.

164 - Kur'anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 19. ayette*

﴿١٩﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ
مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ أَنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿٢٠﴾

evelem yerev iletayri fevkahüm saffatin ve yakbıdne
ma yumsikühünne illerrahmanü innehü biküllü şey'in basıyrün
fevk/üstlerindeki iletayri/tayr/kuşlara değın/üzre
rea/rüyet etmiyor/görmezler, bakmazlar mi
saf bağlayıp duranlar ve kabz eden/tutan (kanat çırpan)lardır
illa/ancak/sadece rahman onları mesek/mesk/imsak ediyor, tutuyor
innehü/muhakkak/kesin o külli/her şey ile (şeyi) basir/gören
“Üzerlerinde kanat çırpan dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada
Rahman'dan başkası tutmuyor.”

Gerek dünya semasında;

gerek gönül semasında uçan **zahir** ve **batın** kuşlarının görüntüsü ne ihtişamlıdır.

Bunların her ikisinin de sistemini “**Rahman**” kurduğundan, varlığı ile ve o anda var olduklarından yere düşmeden belirli fiziki kurallar içerisinde seyrlerini sürdürmektedirler.

Gönül semasında uçuşa geçen latif, duygu ve bilgi kuşları yukarılara, **mi'raca** ve **arşa** doğru yükselirler

Oralarda yeni yeni tecellilere ulaşır, sahiplerine geri dönerek ulaştıkları menzilleri, tecellileri bildirirler.

Bu uçuşun en güzeli ise, bir “**İnsan-ı Kamil**”in gönlüne girip, o **gönül semasında** uçarak **mi'raca** ulaşmaktır.

165 - Kur'anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 20. ayette*

﴿٢٠﴾ آمَنَ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ
يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ
إِنَّ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢١﴾

emmen hazelleziy hüve cündün leküm
yansurüküm min dunirrahmani
inil kafirune illa fiy ğururin
yahut/yoksa elleziy/o zat/şey ki “hüve”
rahman dun/berisinden
size nasr/yardım eden leküm/sizin için cünüd/ordu/asker (*askeriniz*)
haze/o, bu men/kimdir
kafirler illa/ancak fiy ğururin/ğurur/derin aldanış/yanılgı içindedir
“Yahut **Rahmanın dışında size yardımda bulunabilecek taraftarlarınız kimdir? İnkarcılar sadece aldanmaktadırlar.**”

Kendi kimlik ve varlıklarının kendilerine ait olduklarını zanneden imkan ve güç sahiplerinin ellerinden bunlar alınca, sizlere yardımda bulunabilecek kimlerdir?
- Hiç kimsedir.

O halde yardımı; geçici, noktalı “**Hı**”lı varlıklardan değil,
hayat sahibi olan “**Rahman**”dan dileyin.

Geçici benlik noktalarına güvenerek, kendilerini gerçekten var sanarak nurlarını nara dönüştürenler büyük aldanış içindedirler.

166 - Kur'anı Kerim *Mülk Suresi 67. sure 29. ayette*

﴿٢٩﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ أَمَّنَا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾

kul hüverrahmanü amenna bihî ve aleyhi tevekkelna
feseta'lemune men hüve fiy dalalin mübiynin
de ki “hüve” rahmandır ki, bihî/ona biz iman ettik
ve aleyhi/onun üzerine/karşı tevekkül/vekil ettik/dayandık
artık kim “hüve” mübin/beyan dalalet, sapıklık içinde
alim olacak/bileceksin

“De ki; bizim inandığımız ve kendisine güvendiğimiz, **Rahman'dır. Kimin apaçık bir sapıklıkta olduğunu yakında bileceksiniz.**”

De ki; O, bütün varlığı ortaya koyan Rahman'dır. O'na inandık, O'ndan başkası olmadığı için O'na güvendik ve O'nu O'nunla yaşadık. Kimin daha isabetli düşündüğü ve sapıklıkta olduğu yakında anlaşılacaktır.

167 - Kur'anı Kerim *Nebe Suresi 78. sure 37. ayette*

﴿٣٧﴾ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ
لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾

rabbissemavati vel ardi ve ma beynehümarrahmani
la yemlikune minhü hitaben
semavat ve arzın ve ikisinin arasındakilerin rabbi
minhü/ondan hitab etmeye mülk edinilmeyen/güç getirilmeyen
rahmandır

“O; **göklerin, yerlerin ve ikisi arasında olanların Rabbidir. O, önünde kimsenin konuşmayacağı Rahmandır.**”

Semavat, arz ve aralarında olanların hepsi “Mertebe-i Rububiyet”le idare ve terbiye edilmektedir.

Rububiyeti de “Rahmaniyyet” hakikati zuhura getirmektedir.

Böylece genel güç **“Rahmaniyyet”**in elinde olduğundan; ondan izinsiz, önünde kimse konuşamaz.

168 - Kur'anı Kerim Nebe Suresi 78. sure 38. ayette

﴿٣٨﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا

لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٩﴾

yevme yekümürruhu vel melaiketü saffen

la yetekellemune illa men ezine lehürrahmanü ve kale savaben

saf saf ruh ve melaike kıyam olduğu/dikildiği yevm/gün

illa/ancak rahmanın lehü/onun için izin verdiği kimse

tekellüm/kelam eder/konuşurlar

ve söylediği isabetli/doğrudur

“Cebrail ve meleklerin dizi dizi durdukları gün, Rahmanın izni olmadan kimse konuşmayacaktır. Konuştuğu zaman da doğruyu söyleyecektir.”

Cebrail; ilim ve haber,

melekler ise güç, kuvvet demektir.

Kıyamet koptuğundan geçici olarak bu görevler durdurulmuştur. Böylece o gün Cebrail ve melekler **“Rahman”**ın önünde dururlar,

O'nun izni olmadan kimse konuşamaz. Orada sadece dünyada iken Rahmani hakikatleri idrak edenlere söz hakkı verilir.

“Hakikat-i Rahmaniyyet”i idrak eden tevhid ehlinin “Cebrail” ve “melekler” yani aracılara ihtiyacı kalmaz, onların faaliyetleri durdurulur.

Çünkü bilgilerini doğrudan **“Rahman”**dan alırlar ve mevcut olanın sadece Rahman ve O'nun tecellisi olduğunu **yakıyn** bir bilgi ve müşahede ile bilirler.

Burada Rahmani ayetlerin toplamı olan “İkinci Bölüm”ü de tamamlamış bulunuyoruz.

Yukarıdaki son ayet **168** numara ile belirlenmiş oldu.

Bu sayıyı kendi içinde toplarsak;

(1 + 6 + 8 = **15**) eder. (15 – 2 = **13**) kalır.

İşte Rahman ayetlerinin toplamı dahi, toplu olarak **“Hakikat-i Muhammedi”**nin bütün mertebelerdeki zuhurunu **“13”** şifresi ile ortaya koymakta, geriye kalan **2** ise bu hakikatleri

zahir ve **batın** idrak eden irfan ehlinin varlığını belirtmektedir.

Ve yine gördük ki, içinde **“Rahman”** ismi geçen **18** Sure vardır

Bu da bize **“Rahman”**ın on sekiz (**18**) bin alemi de kapsamına aldığı açık olarak ifade etmektedir.

İnşallah bu kitabımızdan sonra *“Kelime-i Tevhid”* isimli kitabımızın yazılmasına başlayacağız.

O halde, Tevhid penceresini sonuna kadar açmamız gerekecektir ki; seyr edenler ebedi bir müşahede ile idrak ehli olsunlar.

“Ahad”ı, **“Allah”**ı, **“Rahman”**ı, **“Rabb”**ı, **“Hakk”**ı, **“Melik”**i ve **“mülkü”** gerçek halleriyle tanışınlar.

Gayret bizden, ikram Rahman’dan olsun. **Amin.**

Allah Hak söyler, Hakk’ı söyler.

Necdet Ardıç Uşşaki

Terzi Baba

Tekirdağ

04.09.2001

Not: Şu tesadüfe bakın ki; bitiş tarihi dahi $4 + 9 = 13$ olmuş.

2001’in rakamları; $2 - 1 = 3$ bu da içindekileri,

“ilmel yakıyn”,

“aynel yakıyn”,

“Hakkel yakıyn” olmak üzere **3** mertebeden idrak etmenin gereğini ortaya koymasındır.

İçinde bulunduğumuz ahır zamanda her şey açığa çıkmıştır. Araştıranlar için gizli hiçbir şey kalmamıştır. Hayat çok süratlenmiştir. Ve ne yazık ki; kendisine bu alemin en değerli varlığı olan **“akıl”** aracı verilmiş olan insanlık, bu aklını hiç düşünmeden çılgınlık derecesine vardırılmış bir bayağılıkla kullanmakta veya hiç kullanamamaktadır. Böylece kıyamet süresini ve son şansını çok süratle kısaltmaktadır.

Gerçek ümmet-i Muhammed; **“Ademiyyet”** mertebesinden başlayarak, bütün mertebeleri kendi bünyesinde **“cem”** ederek **“mertebe-i kemalat”**a ulaşmış ve **yedinci** günü de idrak etmiştir.

Cuma namazı bütün müslümanlara farz ise de, batinen **“makam-ı cem’ül cem”**e varanların kemal namazıdır. Bu yüzden haftada bir defadır.